PEER GYNT.

ET DRAMATISK DIGT

HENRIK IBSEN

PER GYNT

ÖVERSÄTTNING AV

Olov Lundgren

Stockholm / P. A. Norstedt

& Söners Förlag

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

PERSONERNA.

Åse, bondänka.

Per Gynt, hennes son.

Två käringar med spannmålssäckar.

Aslak, smed.

Bröllopsgäster, köksmästare, spelman o. s. v.

Ett nyinflyttat par.

Döttrarna Solveig och Helga.

Häggstadbonden.

Ingrid, hans dotter.

Brudgummen och hans föräldrar.

Tre säterjäntor.

En grönklädd kvinna.

Dovregubben.

Flera hovtroll.

Trolljungfrur och trollungar. Ett par häxor.

Tomtegubbar, nissar, underjordiska o. s. v.

En otäck unge. En stämma i mörkret. Fågelskri.

Kari, torparhustru.

Master Cotton

Monsieur Balloni

v. Eberkopf

Trumpeterstråle } Herrar på resa.

En tjuv och en tjuvgömmare.

Anitra, dotter till en beduinhövding.

Araber, slavinnor, dansande flickor o. s. v.

Memnonstoden (sjungande), Sfinxen vid Gizeh (stum person).

Begriffenfeldt, professor, fil. dr., föreståndare för dårhuset i Kairo.

Huhu, målsträvare från Malabarkusten.

Hussein, österländsk minister.

En fellah med en kungamunie.

Flera dårhushjon och deras vaktare.

En norsk skeppare och hans manskap.

En främmande passagerare.

En präst.

Ett likfölje.

En länsman.

En knappstöpare.

En mager person.

(Handlingen, som begynner i början av :e
århundradet och slutar framemot vår tid, försiggår dels i
Gudbrandsdalen och på högfjällen däromkring, dels på
kusten av Marocko, dels i öknen Sahara, på dårhuset
i Kairo, på havet o. s. v.).

FÖRSTA AKTEN.

(En lid med lövträd nära intill Åses gård. En älv brusar utför.
Gammal kvarnbyggnad på andra sidan. Het sommardag.)

(Per Gynt, en stark tjuguårs yngling, kommer utför
gångstigen. Åse, modern, liten och spenslig, följer efter. Hon är ond och
grälar.)

Åse.
Per, du ljuger!

(utan att stanna)
Nej, mor lilla.

Åse.
Nå, så svär, att det är sant.

Varför svära?

Åse.
Tvi så illa,
att du skarvar jämt så dant.

(stannar)

Det är sant vart evigt ord du.

ÅSE.

(framför honom)
Och du skäms ej för din mor du.
Först så ränner du till fjälls
mitt i skördens bråda dagar,
stannar månadtals och jagar,
kommer hem med riven päls
utan bössa, utan vilt —
vill ändå slå i mig djärva
jägarlögner i en härva.
Nej, här är ditt krut förspillt.
Nå, var såg du vildrenstjuren?

PER GYNT.
Högt på Gendin.
ÅSE.
(skrattar hånfullt)
Jaså, så.

PER GYNT.
Vinden hårt och vasst låg på,
bak ett alhult, tätt som muren,
han i skarsnön stod och grov
efter lav.
ÅSE.

(som förut)

Jo jo, jaså.

PER GYNT.

Andan höll jag, moltyst låg jag,
hörde knarket av hans hov,

såg av ena hornet grenarna,

kröp på buken fram bland stenarna. —

.

Upp ur rösets gömsle såg jag —
sicken renbock, fet och stor,
oj, du skulle sett den mor!

ÅSE.

Kors i alla dar!

PER GYNT.

Det small,
bocken stöp där knall och fall.
Men i blinken, kvick som tanken,
satt jag grensle över manken,
grep så tag i vänster öra,
kniven skulle jag just köra

in i nacken på'n med hast.

Hej, då skrek han vilt den fanken,
upp han flög på alla fyra,

slog min kniv i väldig lyra

bort ur näven med ett kast,

bände hornen bak mot läggen,

vred sig ner mot länden fast,

knep mig hårt som i en tång,

satte därmed av på språng

rakt fram över Gendineggen.

ÅSE.
(ofrivilligt)
Kors i je!

PER GYNT.

Du skulle se den
Gendineggen du en gång!
Den är halva milen lång,
vass som lien överst på.

Utför hällebergen grå,
utför liderna och skreden
man åt bägge håll där ser

stuprätt in i djupens vatten,

svarta, blundande som natten,
trettonhundra alnar ner.

Längs med eggen hän det bar,
genom luften väg vi skar.

Aldrig red jag sådan skimmel.

Mitt emot på västerhimmel

gnistra tusen solar frvam.

Djupt i svindelns svalg flög änderna,
bruna örneryggar sam

mellan oss och vattnens bryn,

sacka bak som fjun i skyn.

Isflak bröts och brast mot stränderna,
men det var ej dån att höra,

fast av virvelvättars sång

och av virveldansens språng

gick det runt för syn och öra.

ÅSE.

(hissnande)

Å, Gud hjälp mig!

PER GYNT.

Som jag sprängde
fram där hiskligt bråddjup hängde,
från sitt gömsle flaxa fram en
riptupp ur sin slummer väckt,
kackla till och flög förskräckt
rakt mot bockens fot på kammen.
Bocken vände på en gång,
satte med ett himla språng

av utför det fasans stupet.
(Ase vacklar och griper efter en trädstam. Per fortsätter.)

Under oss låg ändlöst djupet,
bakom oss stod kolmörkt fjäll.
Först så klöv vi molnens skockar,
klöv därefter några flockar

utav måsar, vilka vikande

flög åt alla kanter skrikande.
Nedåt, nedåt vi oss sänkte,
men i djupet något blänkte,
vitt som vildrensbukens fäll.
Mor, det var vår bild som ila
upp ur fjällsjöns djupa vila
emot ytan hän och pila

med densamma vilda fart
som vi hejdlöst nedåt kila.

ÅSE.
(kippar efter andan)
Per, Gud hjälp mig, säg det snart!

PER GYNT.

Bock från djupet, bock från skyn
stångades i vattnets bryn,

så att skummet rök som aska.

Ja, så låg vi där och plaska.

Fram mot norra strand vi svängde,
Bocken sam, och jag, jag hängde
bak som rumpan efter katten —

dröp så hem.

ÅSE.

Men bocken du?

PER GYNT.

Å, han går väl där ännu.

(knäpper med fingrarna och svänger på klacken)

Kan du hitta'n, så ta fatt'en!

ÅSE.

Och du knäckte inte nacken,

spräckte ej ett ben en gång.

Fläkte ej ditt stackars skinn.

Tack, o Herre, din är tacken

att du hjälpte gossen min!

Byxan har dock fått en rämna,

men det är knappt att nämna,

när man vet vad mycket värre

kunde hänt i slikt ett språng.

(stannar plötsligt, ser på honom med öppen mun och stora ögon

Kan först inte finna ord men utbrister slutligen)

Å, din satans skrävelmåns!

Så du ljuger, kors för trollen.

Var fick du det där till låns?

Jo, den ramsan hel och hållen

har jag hört, du, förr i världen —
Gudbrand Glesne gjorde färden,
inte du.

PER GYNT.

Jag likadant,
slikt kan mer än en gång hända.

ÅSE.

(förbittrad)
Lögn, ja, kan man avigvända,
styra ut och sira grant,
så dess skrov, det magra kända,
tycks en rent av obekant.
Det är det som du har gjort,
skurit till så vilt och stort,
klutat ut med örnryggsståten
och den andra hemska bråten.
.

Ljugit från och till i sträck,
skarvat in slik mållös skräck,

att man ej känns vid till sist,
vad man hört och vetat visst.

PER GYNT.

Om en annan sa de orden,
slog jag honom gul och blå.

ÅSE.

(gråtande)
Gud, om jag fick dö ändå,
stoppas i den svarta jorden.
Bön och gråt ej biter på'n.
O-för-bätter-lige son!

PER GYNT.

Kära mor, du rara lilla,
inte är det väl så illa.
Var nu snäll och glad!

ÅSE.
Jag glad?
Glädjas jag? Och över vad?
Jag som har sånt svin till son.
Måste det ej bittert kränka
mig, en stackars värnlös änka,

jämt i lön få skam och hån.
(gråter igen)

Vad finns nu i släkten kvar
från din farfars välmaktsdar?
Var är skäpporna med mynt
efter gamle Rasmus Gynt?
Far din gav dem fötter han,
blåste bort dem lätt som agnar,
köpte hemman av och an,
körde med förgyllda vagnar.
Var är allt som så förströddes,
allt som vid de gillen öddes,
då var gäst butelj och glas
emot väggen slog i kras?

PER GYNT.

Var är fjolårssnön? Vad tror du?

ÅSE.

Du ska tiga för din mor du!
Se på går'n. Se skorsten lutar,
spräckta fönster fyllts med klutar,
gärsgår'n nere, trasig grind,
fäna'n står för regn och vind,
teg i träde väntar plogen, —

varje månad mäts här ut.

PER GYNT.

Käringgnäll, ska ha ett slut!
Ofta lyckan stått där mogen
sen den först tyckts tvina ner.

ÅSE.

Där den växt, den trivs ej mer;
där är salt strött. Kors, men du,
vad du är för storkarl nu,

lika stursk, som den gång prästen,
han, som kom från Köpenhamn,
och som sen du sagt ditt namn
svor, att knappast ens en prins,
klipsk som du, i Danmark finns.
.

Så att far din gav'en hästen
med en släde till som tack
bara för hans fagra snack.
Då var allt här högst i lag.
Prosten, fogden, storgårdsmännen
hängde här och åt och drack,

fyllde sig, så rakt de sprack;
men i nöden prövas vännen —
här blev folktomt från den dag,
»Jon med skäppan» över bäcken
stack i väg med kram i säcken.

(torkar ögonen med förklädet)
Ack, du är dock stark och stor,
borde vara stöd och stötta
för din gamla skrala mor,
laga jord och gård blev skötta,
bärga resten av ditt arv.

(gråter igen)

AÅ, Gud tröste mig, din slarv!
Om du något nyttigt ville!
Hemma drar du dig i spisen,
smörjer ner dig liksom grisen,
skrämmer, när du är på gille,
jäntorna från dans och leka.
Gör mig skam i alla krokar,
slåss med socknens värsta slokar.

PER GYNT.
(går ifrån henne)

Låt mig vara!

ÅSE.

(följer efter)

Kan du neka,

du var främste man i laget

vid det stora nappataget,

bortvid Lund, där vilt ni slogs

natten förrn du sprang till skogs?

Var det inte du, som knäckte

armen av på Aslak Smed?

Eller minstingens du bräckte

ena fingret hans ur led.

PER GYNT.

Vem har sladdrat därvidlag?

ÅSE.

(hetsigt)

Torpar-Kari hörde tjuten.

PER GYNT.

(gnider armbågen)

Ja, men den som skrek var jag.

ÅSE.

Du?

PER GYNT.

Ja, mor, jag fick på snuten.

ÅSE.

Du?

PER GYNT.

Ja, han tar björnatag.

ÅSE.

Vem tar tag?

PER GYNT.

Han, Aslak, vet jag.

.

ÅSE.

Tvi och tvi, jag må väl spotta!

Av en sådan fyllepotta,

av den rucklarn, den suputen,

har du alltså fått på truten.

(gråter igen)

Mången skam och nesa led jag,

men att detta skulle hända,

det var skam förutan ända.

Tar han också björnatag,

ska du stå där feg och svag?

PER GYNT.
Om jag bankar eller bankas,
gnäll och tårar jämt det vankas.
(skrattar)
Gråt ej, mor!

ÅSE.

Vad, ljög du för mig
nu igen?

PER GYNT.
Ja, denna gång!
Torka gråten bort och hör mig!
(knyter vänstra handen)
Se, med denna knipetång
höll jag smeden krökt framför mig,
högra näven var min slägga —

ÅSE.

Din krabat, du vill då lägga
mig i mull'n, som du far fram!

PER GYNT.

Nej, det vore synd och skam.
Du är bättre värd än så,
tusenfalt och mer ändå.

Lilla mor, du stygga kära,
här är ord att lita på.

Hela bygden ska dig ära,
vänta bara, tills jag gjort
något — något riktigt stort.

ÅSE.

(väser ringaktande)

Du?
PER GYNT.

Ja, det kan bli min saga.

ÅSE.

Om till nå't du dög, ditt vrak,
om en gång du kunde laga

revan i din byxebak.

PER GYNT.

(hetsigt)

Å, jag ska bli kung.

ÅSE.

Håll i mig!

PER GYNT.

Kejsare.

ÅSE.

Där flög, Gu’ fri mig,

sista resten av hans vett.

.

PER GYNT.

Vänta mor, tills väl det skett!

ÅSE.

Jo jo, vänta blir du prins,

heter det, om rätt jag minns.

PER GYNT.

Du ska se, mor.

ÅSE.

Håll din trut!
Du är galen in och ut.
Ack, om inte jämt du gav dig
in på strunt och streck så där,
kunde något blivit av dig:
Häggstajäntan höll dig kär.
Lätt till vinst du spelet spelat,
om du bara riktigt velat.

PER GYNT.
Tror du det?

ÅSE.

Den gamle ställer

sig rätt lamt sitt barn emot.
Han tycks styvsint nog för båda,
men till slut får Ingrid råda.
Efter henne, fot för fot,
stultar han, fast argt han skäller.

(bönjar gråta på nytt)
Ack, min Per, en stenrik jänta,
med en duktig hemmandslott!

Om du velat, nu du stått
brudgumsklädd i bröllopstankar,
du som här i trasor hankar.

PER GYNT.
(raskt)

Korm, vi ha ett ja att vänta!
ÅSE.
Var?
PER GYNT.
På Häggstad.

ÅSE.

Stackars Per!
Stängd är friarvägen där.

PER GYNT.
Varför?

ÅSE.

Ack, du, sånt elände!
Ögonblicket är förspillt.

PER GYNT.

Nå?

ÅSE.

Mens du på renjakt rände,

red på bocken så där vilt,

kom Mats Mo i giftastagen.

PER GYNT.

Vad? Den kvinnfolksskrämman, han?

ÅSE.

Ja, den tar hon nu till man.

.

PER GYNT.

Schäs ur skjulet, häst ur hagen!

(vill gå)

ÅSE.

Tokas inte är du snäll!

Bröllop står i morgon redan.

PER GYNT.

Pytt, jag kommer ju i kväll

ÅSE.

Tvi, du vill då öka svedan
för din mor med var mans hån?

PER GYNT.

Lugn, mor, lita på din son!
(skriker och skrattar)

Hejsan mor, vi sparar schäsen!
Det tar tid att hämta bläsen.
(lyfter henne i vädret)

ÅSE.

Släpp mig!

PER GYNT.

Nej, på friarstig
bär jag dig på mina armar —
(vadar ut i älven)

ÅSE.

Hjälp, o Gud, som dig förbarmar!
Per, vi drunknar!

PER GYNT.

Jag är —

0

ÅSE.

Ilt!

PER GYNT.

född till stoltare död —

ÅSE.

Ja visst.

Du blir säkert hängd till sist.

(rycker honom i hårct)

Ack, ditt odjur!

PER GYNT.

Råll dig stilla!

Annars halkar jag i kull.

ÅSE.

Svinpäls!

PER GYNT.

Ja, ta munnen full,

det gör mannen aldrig illa.

Där är strand; nu bär det opp.

ÅSE.

Släpp ej taget!

PER GYNT.

Hejsan, hopp!

Vi ska leka Per och bocken.

galopperande)

Jag är bocken, du är Per.

ÅSE.

Å, jag dånade så när.

.

PER GYNT.

Så, här ta vi land vid stocken.

(vadar i land)

Ge så bocken snällt en puss!

Det får vara tack för skjuss.

ÅSE.

(ger honom en örfil)

Där är tack —

PER GYNT.

Aj, det var skralt,
jämmerligen snålt betalt.
Nu till gillet! Du får föra
ordet inför Häggtstafar.
Du är klok i tal och svar.
Låt den gamla stollen höra
ett sånt nöt till måg han tar!

ÅSE.
Släpp!

PER GYNT.

Och säg, så det står kvar,
vad Per Gynt är för en karl!

ÅSE.

Ja, det kan du ge dig på;

skönt betyg, det ska du få.

Alla funder du har för dig,

alla streck och spratt du gör mig,
allt ska fram i denna stund.

PER GYNT.
såa?

ÅSE.

(sparkar ilsket)

Jag slutar inte, förrn du
som en stryker körs på dörr'n du —
och de bussar på dig hund.

PER GYNT.

Hm, då går jag ensam —

ÅSE.

Nej!
Efter har du alltid mig.
PER GYNT.
Å, du tröttnar. Kära, spara
dina ben; var inte trilsken!
ÄÅsSE.

Tröttnar? Hu, jag är så ilsken,
rakt i flisor kan jag fara,
flinta äta som ett troll.
Släpp — ;

PER GYNT.

Ja visst — med förbehåll:

lova bara först — jag ber ju...

ÅSE.

Aldrig! Jag ska med. För ser du —-

de ska veta vem du är.

PER GYNT.

Nej, du får nog vänta här.

.

ÅSE.

Jag ska dit och jag ska föra

ordet.

PER GYNT.

Nej —

ÅSE.

Vad vill du göra?

PER GYNT.

Sätta dig på taket där.

(lyfter upp henne på kvarntaket)

ÅSE.

(skriker)

Lyft mig ner!

PER GYNT.

Ja, vill du höra.

ÅSE.

Tig!

PER GYNT.

Ä, mor, så stygg du är!

ÅSE.

(kastar en grästorva efter honom)

Lyft mig ner på fläcken, Per!

PER GYNT.

Vill, men törs ej.

(går närmare)

(går men vänder sig om, lyfter handen förmanande och säger)

Så, mor lilla,
kom i håg du sitter stilla!
Inte släng med arm och ben,
inte riv i torv och sten!
Annars kan det gå dig illa,
du kan dråsa ner —

ÅSE.

Din slyngel!

PER GYNT.

Stilll —

ÅSE

Jag vånnar, du ur världen
blåstes bort, ditt bergtrollsyngel!

PER GYNT.

Fy, mor!

ÅSE.

Tvi!

PER GYNT.

Nej, sluta kraxa!
Önska lycka nu på färden!
Vill du, vad?

ÅSE.

Ja, jag vill klå dig,

var du en gång till så stor.

PER GYNT.

Ja, farväl då, kära mor!

Jag är snart igen.

.

Hör på mig,

inte vifta, inte flaxa!

(sår)

ÅSE.

Per, Gud hjälp! — Å ta'n i kragen!

Lögntrut! Stickbroms: Bss, hej hör! —

Nej, där sneddar han i hagen,

fram mot vägen —

(skrikande)

Hjälp, jag dör!

(Två käringar med säckar på ryggen komma fram till kvarnen.)

FÖRSTA KÄRINGEN.

Kors, vem skriker?

ÅSE.

Det är jag.

ANDRA KÄRINGEN.

AÅse! Högt på pinn i dag!

ÅSE.

Högre opp lär ni få se mig,

snart jag går till himlaa — ve mig!

FÖRSTA KÄRINGEN.

Signe resan!

ÅSE.

Hämta stegen!

Jag vill ner, den satans Per!

ANDRA KÄRINGEN.

Sonen eran?

ÅSE.

Ja, min egen

son beter sig just så här.

FÖRSTA KÄRINGEN.

Vi ska vittna.

ÅSE.

Å, hjälp ner mig!
Tvärt till Häggstad jag beger mig.

ANDRA KÄRINGEN.

Är han där?

FÖRSTA KÄRINGEN.
Då tör det hämna sig.
Dit sägs också smeden ämna sigsg.

ÅSE.

(vrider händerna)

O, Gud tröste mig så visst,
de tar livet hans till sist.

FÖRSTA KÄRINGEN.
Tids nog sörja, trösta er!
Det är bäst vad helst som sker.

ANDRA KÄRINGEN.

Så hon tokas hit och dit!

(ropar utåt)

Ejvind, Anders, ho, kom hit!

.

EN MANSSTÄMMA.

Vad står på?

ANDRA KÄRINGEN.

Per Gynt, det vraket,
lyft sin mor på kvarntaket.

(En liten höjd med buskar och ljung, en gärdsgård på andra sidan om den stora vägen.)

(Per Gynt kommer efter en gångstig, går rakt mot stängslet, stannar och blickar framåt, dit där utsikten öppnar sig.)

PER GYNT.

Där ligger Häggstad, här går stigen.

(stiger till hälften över men betänker sig)

Månn Ingrid sitter ensam? Nej, sannerligen —

(drar tillbaka benet)

främmande myllrar till gården som mygg.
Hm, det är bäst jag går hem, jag känner mig
otrygg, jämt tisslar de bakom ens rygg,
(går några steg från stängslet och river tankspridd i lövet)
och tvärs igenom flinet bränner mig.
Den som hade något starkt att dricka!
Eller obemärkt kunde komma och gå!
. Eller okänd! Men bäst något starkt ändå.
Riktigt starkt, då kan grinet ej bita och sticka.
(ser på en gång förskräckt omkring sig, gömmer sig därpå mellan
buskarna. Folk med förning går förbi neråt bröllopsgården)
EN MAN.

(i samtal)

Fjollig är hans mor, och försupen var hans far.

EN KVINNA.

Ja, då får man knappast undra på att sonen int'
blir karl.
(Folket går vidare. Så småningom kommer Per Gynt fram. Han
är röd av blygsel, tittar efter dem)

PER GYNT.
(sakta)

Var det mig det gällde?

(med ett tvunget kast»,

Nå, pladdra på!

Ni sladdrar inte livet ur mig ändå.

(kastar sig ned i ljungbacken, ligger länge på rygg med händerna

under huvudet och stirrar upp i luften)

En så underlig sky! Den liknar en häst,

med sadel och ryttare — tyglarna slaka,

efter rider en käring på en raka.

(ler stilla för sig själv)

Det är mor. Hon skäller och skriker: Din best!

Hej, du Per!

(så småningom sluter han ögonen)

Ja, nu är hon snopen,

Per Gynt rider främst, och han följes av hopen.

Hästen har guldskor och silversmiden.

Själv har han kappa, fodrad med siden.

Handskar har han och sabel och skida.

Stolt är det följe som efter ses rida.

Ingen dock sitter så stolt på sin fåle

eller glittrar som han under solens stråle.

Nere står folk längs vägar och stigar,

lyfter på hatten och gapar och bligar.

Kvinnorna niga. Jojo, man känner

kejsar Per Gynt och hans tusende svenner.

Skillingar, dalrar låter han falla,

sparkar som småsten ner, till dess alla

.

bli rika som grevar i närmaste byar.

Per Gynt över havet rider bland skyar.
Engelands prins står och väntar på stranden,
Engelands tärnor vifta med handen,
Engelands stormän sig resa från bordet,

där Per Gynt rider fram, och kejsarn tar ordet,
lyfter på kronan, hälsar och säger:

ASLAK SMED.
(till sitt sällshap då de gå förbi på andra sidan gärdsgården)

Nej, se då Per Gynt — och full som ett svin!

PER GYNT.
(far upp, reser sig till hälften)

Vad, kejsare —
ASLAK SMED.
(lutar sig mot stängslet, smågrinar)
Opp, gamla gosse, för hin!
PER GYNT.
Vad djäveln, smeden! Vad vill väl den!
SMEDEN.

(till de andra)
Fyllan från Lund hänger i’n visst än.

PER GYNT.

(springer upp)

Gå nu med godo!

SMEDEN.

Det ska jag göra.

Men, karl, var kommer du från, låt oss höra?

Sex veckor borta — var du bergtagen? Säj!

PER GYNT.

Jag haft mycket underbart för mig —

0

SMEDEN.

(blinkar åt de andra)

Å nej.

Låt höra, Per!

PER GYNT.

DPet angår er ej.

SMEDEN.

(efter en tystnad)

Du ska väl till Häggstad?

PER GYNT.

Nej.

SMEDEN.

Jag förstår —
jäntan där höll av dig, men det var i går.

PER GYNT.

Du svarta korp!

SMEDEN.
(viker litet undan)
Var'nte harmsen nu, Per,
ratar dig Ingrid, finns andra där.
Tänk, son till Jon Gynt, följ med till går's!
Dit kommer både spädlamm och änkor till års.
Och en vill nog ha dig—

PER GYNT.
Åt häcklefjäll!

SMEDEN.

Jag hälsar väl bruden ifrån dig? Go' kväll!

(de gå med viskningar och skratt)

PER GYNT.

(ser en stund efter dem, vänder sig med en knyck)

Nej, må jäntan ta vem hon vill ur skocken!
Lika glad är jag, vem hon än får till man.

(ser ner över sina kläder)

Lappad och trasig, solkig och dan,
hade man åtminstone helgdagsrocken!
(stampar i marken.
Kunde jag riva med slaktartag
deras ringaktning ut ur bröst och bringa!
(ser sig plötsligt omkring)
Men vad nu? Någon fnissar? Änej, här är inga.
Borta är smeden och hela hans lag.
Jag vill hem till mor —
(går uppåt men stannar igen och lyssnar åt bröllopsgården)
Det spelar till dans —

(stirrar oeh lyssnar, går sakta ditåt, ögonen lysa. Han gnider
sig längs benen)

Så det myllrar av jäntor, sju åtta till mans.

Å, gnistor och död! Jag är där i ett språng.
Men mor då på taket! Den kvällen blir lång.
(öägonen dra sig dit bort igen. Han hoppar och skrattar)
Hejsan, vad hallingen går där i skocken!

Ja, Guttorm med stråken, han kan, när han vill.
Det är forsens klang, det är fågelns drill,
och så jäntorna, hela den glittrande flocken.
För gnistor och död, jag är där i ett språng!

(sätter med ett språng över gärdsgården och försvinner bortåt vägen)

(Gårdsplanen vid Häggstad, boningshuset i fonden, många gäster. Dansen går med liv och lust på grä planen.)

(Spelmannen sitter på ett bord, köksmästaren står i dörren, köksan går fram och tillbaka mellan byggnaderna. Äldre bersoner sitta här och var och samtala)

EN ÄLDRE KVINNA.
(tar plats i en klunga på några timmerstockar)
Bruden? Å ja, hon gråter en skvätt,
men sånt torkar in med morgondaggen.

KÖKSMÄSTAREN.
(i en annan flock)

Nu ska ni gott folk ta och länsa kaggen.

EN MAN.

Tack som bjuder. Det sker för titt och tätt.

EN POJKE.

(till soelmannen, flyger förbi med en jänta vid handen)

Hejsan, Guttorm, spar inte strängarna!

JÄNTAN.

Stryk, så det rungar ut över ängarna!

JÄNTOR.

(i ring omkring en pojke som dansar)

Det kastet var grant!

EN JÄNTA.

Nå, sakta i backen!

POJKEN.

(dansande)

Här är vidd för näven och höjd för klacken.

.

BRUDGUMMEN.

(smågråtande, närmar sig fadern, som står i samtal med ett par andra. Rycker honom i tröjan)

Hon vill inte far. Hon är stursk och tvär.

FADERN.

Vad vill hon inte?

BRUDGUMMEN.

Hon har ju stängt in sig.

FADERN.

Ta då rätt på nyckeln!

BRUDGUMMEN.

Nyckeln, den finns ej.
Och jag hittar ingen vart.

FADERN.

Sånt nöt du är!

(vänder sig till de andra igen. Brudgummen driver över gårdsplanen)

EN POJKE.

(från andra sidan huset)

Nu, jäntor, nu blir det liv här omkring en.

Per Gynt är här.

SMEDEN.

(som nyss stigit fram)

Vem har bjudit'en?

KÖKSMÄSTAREN.

Ingen.

(går mot huset)

SMEDEN.

(till jäntorna)

Talar han till er, så hör inte på honom!

EN JÄNTA.

(till de andra)

Nej, vi låtsar som vi aldrig såg honom.

PER GYNT.

(kommer livlig och het, stannar mitt i flocken och slår ihop

händerna)

Vem är käckast av er jäntor i ringen?

EN JÄNTA.

(som han närmat sig)

Inte jag.

EN ANNAN.

(likaså)

Inte jag.

EN TREDJE.

(likaså)

Och jag säger nej.

PER GYNT.-

(till en fjärde)

Kom du då, tills en bättre anmäler sig!

JÄNTAN.

(gör helt om)

Har’nte tid.

PER GYNT.

(till en femte)

Nå du?

JÄNTAN.

(går)

Jag ska hem.

.

PER GYNT.

Vad i friden —

Hem i kväll? Är hon alldeles vriden?

SMEDEN.

(halvhögt)

Se där svänger hon om med en gamling, du Per.

PER GYNT.

(vänder sig till en äldre man, raskt)

Var är de lediga?

MANNEN.

(avvisande)

Sök, där de är!

(går ifrån honom)

(Per Gynt har på en gång blivit stilla. Han tittar skyggt och osäkert mot flocken. Alla se på honom, men ingen talar. Han närmar sig andra klungor. Vart han kommer blir det tyst. Avlägsnar han sig, ser man efter honom och småler.)

PER GYNT.

Sylvassa tankar och ögonkast —
som filen mot sågbladet gnisslar det vasst.

(han stryker längs gärdsgården. Solveig med lilla Helga vid
handen in på gården i sällskap med föräldrarna)

EN MAN.
Se, utsocknesfolk!

EN ANNAN.

Nej, sockenbor.

DEN FÖRSTE.

De ha flyttat till Granliden nyss, kära mor.

PER GYNT.
(går emot de främmande, pekar på Solveig och frågar mannen)

Får jag dansa med dotter din?

MANNEN.

(stilla)
Ja, men först

ska vi in och hälsa på folket i huset.

(de gå in)

KÖKSMÄSTAREN.

(till Per Gynt)

Har du kommiit, ska du väl lätta på kruset.

PER GYNT.

(ser oavvänt efter de bortgående)

Tack, jag ska dansa. Det är min törst.

(Köksmästaren går ifrån honom. Per Gynt ser mot huset och skrattar)

Så ljus! Nej, när såg man en sån under soln!

Ögona ner över förklät hon sänkte.

Och så gick hon och höll sin mor i kjoln,

och psalmbok bar hon med knäppe som blänkte.

Måste se på den tösen.

(vill in i stugan)

EN POJKE.

(kommer med flera andra därifrån)

Per, är du mätt

på dansen?

PER GYNT.

Nej.

POJKEN.

Då går du galet.

(tar honom i axeln för att vända honom)

.

PER GYNT.

Nej, rätt.

Släpp mig fram!

POJKEN.

Är du rädd för släggan och tången?

PER GYNT.

Jag rädd?

POJKEN.

Ja, du minns väl vid Lund förra gången?

(de skratta och gå nedåt dansplanen)

SOLVEIG.

(i dörren)

Du ville ju dansa du?

PER GYNT.

Just vad jag vill.

Kom med på en sväng nu och sen på en till!

(fattar henne i handen)

SOLVEIG.

Men inte för länge, sa mor.

PER GYNT.

Jo, jo:

»Sa mor»? Du är född i fjol, kan jag tro.

SOLVEIG.

Du gör narr —

PER GYNT.

Nå, du är bara barnet för resten.

SOLVEIG.

I våras gick jag och läste för prästen.

PER GYNT.

Säg namnet, så prata vi mer bekant.

SOLVEG.

Solveig. Och du?

PER GYNT.

(Hon drar till sig handen)

SOLVEIG.

Kors, så sant!

PER GYNT.

Vad är det? Säg, vad går åt dig, tös?

SOLVEIG.

Jag får fästa mitt strumpband. Knuten gått lös.

(går ifrån honom)

BRUDGUMVNEN.

(rycker sin mor i skörtet)

Mor, hon vill inte.

MODERN.

Vill inte? Vad?

BRUDGUMMEN.

Hon vill inte, mor.

MODERN.

Vad?

.

BRUDGUMMEN.

Öppna på låset.

FADERN.

(sakta, ilsket)

Å, du var värd att bindas i båset!

MODERN.

Nå, skäll inte! Stackarn, han blir nog bra.

(de gå bort över)

EN POJKE.

(kommer med en hel svärm från dansen)

Lite brännvin, Per?

PER GYNT.

Nej!

POJKEN.

Å, lite grand!

PER GYNT.

(ser mörkt på honom)

Har du något?

POJKEN.

(visar en plunta)

Jo, jo, i denna.

(dricker)

Å, vad det river! Nå?

PER GYNT.

Låt mig känna!

(dricker)

0

EN ANNAN.

(räcker fram sin flaska)

Här har du min! Tag en tår till på tand!

PER GYNT.

Nej.

DENSAMMA.

ÄÅ prat, håll humöret oppe!

Drick nu, Per!

PER GYNT.

Så ge mig en droppe!

(dricker igen)

EN JÄNTA.

(halvhögt)

Kom, låt oss gå!

PER GYNT.

Är du rädd för mig, tös?

EN TREDJE POJKE.

Lite var är väl rädd, sen man kom underfund

med dina konster senast vid Lund.

PER GYNT.

Jag kan mer än så, när jag väl slår mig lös.

FÖRSTA POJKEN.

(viskande)

Nu kommer han sig.

FLERA.

(slå krets kring honom)

Berätta ett tag!

Vad kan du?

.

PER GYNT.

I morgon.

ANDRA.

Nej, nu i dag!

EN JÄNTA.

Kan du trolla, Per?

PER GYNT.

Jag kan mana hin håle.

EN MAN.

I min släkt är den konsten gammal i gåle.

PER GYNT.

Lögnhals! Vad jag kan, kan ingen ann!

Först drev jag'en in i en nöt, som jag fann.

Den var maskstungern, ser ni.

FLERA.

(skrattande)

Ja, det kan man tänka sig.

PER GYNT.

Han grät och svor och lovade skänka mig

allt möjligt —

EN I HOPEN.

Men du ville ha'n därinne?

PER GYNT.

Javisst, jag täppte hålet till med en pinne.

Hej, ni skulle hört honom surra och mumla!

EN JÄNTA.

Nej tänk!

PER GYNT.

Ackurat som att höra en humla.

JÄNTAN.

Har du'n kvar ännu?

PER GYNT.

Nej, till slut

fanskapet rymde ur nöten ut.

Det var då vi blev fiender, smeden och jag.

EN POJKE.

Månntro det?

PER GYNT.

Jag gick till smedjan en dag

och bad honom knäcka den farliga nöten.

Ja ja, sa smeden, på städet han sköt'en;

men Aslak är nu så het på gröten,

griper till storsläggan, när han så kan.

EN RÖST UR HOPEN.

Slog han fan ihjäl?

PER GYNT.

Han slog som en man.

Men fan for upp och med sprakande tänder,

klöv väggen och kvickt som en åskeld försvann.

FLERA.

Och smeden?

.

PER GYNT.

Stod där med stekta händer;

från den dan är vi ovänner, jag och han.

(allmänt skratt)

NÅGRA.

Den ramsan är god.

ANDRA.

Den hör till hans bästa.

PER GYNT.

Tror ni jag diktar ihop?

EN MAN.

Å nej,

det är du fri för. Jag känner det mesta

från farfar —

PER GYNT.

Lögn, för det hände mig!

MANNEN.

Det gör ju allt.

PER GYNT.

(slänger till)

Hej hopp, jag kan rida

på stolta fålar vid skyarnas sida.

Å, jag kan mycket jag, mer än de flesta.

(gapskratt igen)

EN I HOPEN.

Rid litet i luften!

MÅNGA.

Ja, kära Per Gynt!

PER GYNT.

Ni behöver'nte tigga, för blir jag så lynt,

jag rider som ovädret över er alla.

Hela socknen ska mig tillfota falla.

EN ÄLDRE MAN.

Han är bindgalen!

EN ANNAN.

Sådant kritter, o je!

EN TREDJE.

Skrävlare!

EN FJÄRDE.

Lögntrut!

PER GYNT.

(hotande)

Vänta, få ni se.

EN MAN.

(halvdrucken)

Ja vänta, får du tröjan snart borstad snygg.

FLERA.

Ett blåbankat öga, en mörbultad rygg.

(svärmen sprider sig, de äldre förbittrade, de yngre under skämt och skratt)

BRUDGUMNEN.

(kommer nära Per Gynt)

Är det sant, du Per, du kan rida i skyn?

.

PER GYNT.

(kort)

Allting Mats, du må tro jag är karl jag.

BRUDGUMMEN.

Då har du väl kappan, som vänder syn?

PER GYNT.

Hatten menar du? Ja, den har jag.

(vänder sig från honom. Solveig går över gården med Helga vid handen)

Solveig! Å, så väl att du kom,
(fattar henne om handleden)
nu ska vi svänga i dansen om.

SOLVEIG.

Släpp!

PER GYNT.

Varför då?

SOLVEIG.

Du är vild och yr.

PER GYNT.

Vild är rentjuren med, när mot sommar det gryr.
Kom med nu och lämna sturskheten kvar!

SOLVEIG.

(drar till sig armen)

Törs inte.

PER GYNT.

Varför?

SOLVEIG.

Du är ju drucken.

(går bort över med Helga)

PER GYNT.

Den som kniven väl hade stucken

tvärs igenom dem, en och var.

BRUDGUMMEN.

(knuffar till honom med armbågen)

Hjälp mig in till bruden, jag ber dig!

PER GYNT.

(tankspridd)

Var är hon?

BRUDGUMMEN.

I stabburn.

PER GYNT.

I stabburn? Åhå!

BRUDGUMMEN.

Kära Per Gynt, du får allt fresta på.

PER GYNT.

Hjälp dig själv, är det råd jag ger dig.

(En tanke dyker upp för honom. Han säger sakta och vasst)

Ingrid i stabburn —

(närmar sig Solveig)

Har du betänkt dig?

(Solveig vill gå, han träder i vägen)

Jag ser ut som en stryker, det skäms du för?

.

SOLVEIG.

(hastigt)

Nej nej, det tycker jag inte du gör.

PER GYNT.

Jo visst, och så drack jag ju mer än man bör,

men det var på trots för att du hade kränkt mig.

Kom!

SOLVEIG.

Nu skulle jag inte töras.

PER GYNT.

Vem är du rädd för?

SOLVEIG.

Mest för far.

PER GYNT.

Far din, javisst, han är sträng, kan det höras.

Osar han svavel?

SOLVKEIG.

Vad sa du?

PER GYNT.

Ge svar!

Är ej far din läsare? Mor din med?

Och du själv är av samma ull, kan jag tänka.

Nå, säg ut!

SOLVEIG.

Låt mig vara i fred!

PER GYNT.

Nej!

(dämpat, men vasst och skrämmande)

Jag skapar mig till troll i natt klockan tolv,
jag ska stå vid din säng, eller tassa på ditt golv.
Hör du väs och fräs och ser ögon blänka,
så försök inte inbilla dig det är katten,
det är jag, du. Jag tappar ditt blod i en kopp,
och lillsyster, henne äter jag opp,
för du ska veta, jag är varulv om natten;
jag ska bita dig över länder och rygg.

(slår på en gång om och ber som i ånger)

Dansa med mig, Solveig!

SOLVEIG.

(ser mörkt på honom)

Nu var du stygg.

(går in i stugan)

BRUDGUMMEN.

(kommer drivande igen)

Du ska få en stut, om du hjälper mig.

PER GYNT.

Kom!

(De gå bakom huset, i detsamma kommer en flock från dansplanen, de flesta äro druckna, larm och oväsen. Solveig, Helga och föräldrarna komma med en flock äldre personer i dörren)

KÖKSMÄSTAREN.

(till smeden, som är främst i flocken)

Håll fred!

SMEDEN.

(börjar ta av sig tröjan)

Nej, nu ska här dömas därom —

Per Gynt eller jag ska i backen fällas.

.

NÅGRA.

Ja, låt dem slåss!

ANDRA.

Nej, det räcker med att skällas.

SMEDEN.

Nävar vill till, ord biter inte på honom.

SOLVEIGS FADFER.

Lugna dig, karl!

HELGA.

Säj mor, vill de slå honom?

EN POJKE.

Gyckla hellre med hans lögner!

EN NÄRSTÅENDE.

Dra’n om truten!

EN ANNAN.

Spotta’n i syna!

EN TREDJE.

Och sen sparka ut’en!

EN FJÄRDE.

(till smeden)

Tappar du sugen, du?

SMEDEN.

(kastar av tröjan)

Öket ska slaktas.

SOLVEIGS MODER.

(till Solveig)

Där kan du se, vad den fnoskern aktas.

ÅSE.

(kommer med en käpp i handen)

Är sonen min här? Vad smörj nu ska vankas!

Oj, så innerligt han ska bankas!

SMEDEN.

(kavlar upp skjortärmarna)

Er påk är för mjuk för den kroppen.

NÅGRA.

Däng honom!

Klå honom, Aslak!

ANDRA.

Fläng honom! Häng honom!

(smeden spottar i nävarna och nickar åt Åse)

ÅSE.

Vad, hänga min Per? Det blir värre än ni tror.

AÅse och jag, vi ha tänder och klor.

Var är han?

(ropar över planen)

Per!

BRUDGUMMNMEN.

(kommer springande)

Å, jämmer och nöd!

Kom, far och mor!

FADERN.

Vad har hänt här på kanten?

.

BRUDGUMMEN.

Tänk, Per Gynt!

ÅSE.

(skriker)

Ha de slagits, är han död?

BRUDGUMMEN.

Nej, Per Gynt, se i fjället, i branten!

MÄNGDEN.

Med bruden!

ÅSE.

(låter käppen falla)

Sån best!

SMEDEN.

(som fallen från skyarna)

Över hissnande djupet,

ta mig dalern, han kliver på getens vis.

BRUDGUMMEN.

(gråtande)

Han bär henne, mor, som man bär en gris!

ÅSE.

(hotande till honom)

Jag vånnar du föll ner och —

(skriker i ångest)

Stig varsamt i stupet!

HÄGGSTADBONDEN.

(kommer barhuvad, vit av vrede)

För det brudrovet tar jag hans liv, var han går.

ÅSE.

Å nej, Gud straffe mig, om I det får.

ANDRA AKTEN.

(En trång fjällstig högt uppe. Det är tidigt på morgonen.)

(Per Gynt går hastigt och motvilligt längs stigen. Ingrid i halv brudutstyrsel söker hålla honom tillbaka).

PER GYNT.

Gå ifrån mig!

INGRID.

(gråtande)

Efter detta?

Vart?

PER GYNT.

Så långt du vill och kan.

INGRID.

(vrider händerna)

Falskhet!

PER GYNT.

Du var ej den rätta.

Välj din väg, jag går en ann.

INGRID.

Brott och brott oss sammantvinna.

.

PER GYNT.

Minnena i nät oss spinna —

fan ta dem — och varje kvinna,

utom en!

INGRID.

Vem kan hon vara?

PER GYNT.

Inte du.

INGRID.

Vem är hon då?

PER GYNT.

Gå dit, där du kom från, gå!

Fort till far din!

INGRID.

Kära, rara,

du kan aldrig mena så,

som du säger.

PER GYNT.

Kan och vill.

INGRID.

Locka först, förskjuta sedan!

PER GYNT.

Vad du bjuder —

INGRID.

Vet du redan:

Häggsta gård och mera till.

PER GYNT.

Har du psalmbok du i handen?

Har du hår som glans av solen?

Ser du ner mot förklädsbanden?

Håller du din mor i kjolen?

INGRID.

Nej, men Per —

PER GYNT.

Gick du för prästen
nu på vårn?

INGRID.

Så! — Blir det mer?

PER GYNT.

Har du ögats blygsel — svara!
Kan du neka, när jag ber?

INGRID.

Rakt från vettet tycks han vara —

PER GYNT.

Blir det helg, när man dig ser?

INGRID.

Kors, nej.

PER GYNT.

Nå, vad är sen resten?
(ill gå)
.

INGRID.

(går i vägen för honom)

Svika nu är dödsens dåd.

Vet du det?

PER GYNT.

Det får man bära.

INGRID.

Om du tar mig, gods och ära

vinner du.

PER GYNT.

Har inte råd.

INGRID.

(brister i gråt)

O, du locka'.

PER GYNT.

Du var villig.

INGRID.

Tröstlös var jag.

PER GYNT.

Jag var yr.

INGRID.

(hotande)

Ja, men boten blir dig dyr.

PER GYNT.

Dyrast får den kallas hbillig.

INGRID.

Står du fast vid ditt?

PER GYNT.

Som sten.

INGRID.

Nå, nå, en av oss ska vinna.

(går nedåt)

PER GYNT.

(tiger en stund, så skriker han)

Minnena i nät oss spinna,

fan ta dem — och varje kvinna!

INGRID.

(vrider på huvudet, ropar hånfullt uppåt)

Utom en.

PER GYNT.

Ja, utom en.

(de gå åt var sitt håll)

(Vid en fjällsjö, det är vått och sumpigt omkring, ett oväder drar upp.)

(Åse förtvivlad, ropar och skriker åt alla håll. Solveig har svårt att hålla jämna steg med henne, föräldrarna och Helga

ett stycke efter.)

ÅSE.

(fäktar med armarna och river sig i håret)

Här ståndar emot mig vredens makter,
himmel och vatten, branter och schakter.
Himlen vältar töcken att vilseföra'n,
de lömska vattnen vill i djupet förgöra'n.
Fjällen vill slå'n med ras och skred,
.

och så mänskorna, ute på dråp de med.
Nej, Gud, ska de så; jag kan inte mista'n,
sån byting, att fan skulle överlista'n!

(vänder sig till Solveig)

Ja, är det inte rent otänkbart slikt?

Han, som jämt for med lögn och dikt,

som visst var stor i mun som få,

men som aldrig ett dugligt verk prövat på.

Han — man kunde både gråta och le.

O, vi höll samman i nöd och ve,

för du ska veta, mannen min drack,

drev kring med tokprat bland storfolk och pack,

trädde vårt välstånd under sin fot.

Därhemma satt Lill-Per och jag i vår gömma,

vi visste inte bättre råd än att glömma.

För det faller sig så svårt att stå riktigt emot,

det är hemskt att se ödet i ögat minsann,

gärna vill man sorgerna av sig skaka,

man söker som bäst skjuta tankarna tillbaka.

En brukar brännvin och lögner en ann,

å ja, vi brukade sagor vi,

om prinsar och troll, om djur och häxeri,

och brudrov med, men vem skulle trott,

att så djupt de förbannade ramsorna grott?

(förfärad igen)

Hu, vilket skrik, är det vålnan eller vätten?

Per, Per! Där uppe på klätten.

(springer upp på en liten höjd och ser ut över vattnet,

inflyttarfolket kommer till)

Intet spår.

MANNEN.

(stilla)

Han blev er till sorg och skam.

ÅSE.

(gråtande)

Ack, min Per, mitt förlorade lamm!

MANNEN.

(suckar mill)

Ja, ja, förlorade.

ÅSE.

Säg inte så!

Hur förträfflig han är, kan ingen förstå.

MANNEN.

Dåraktiga kvinna!

ÅSE.

A ja, a ja.

Dåraktig är jag, men gossen är bra.

MANNEN.

(alltid dämpat och med milda ögon)

Förhärdad är han, förtappad dess värre.

ÅSE.

(i ångest)

Å nej, så hård är nog inte Vår Herre.

MANNEN.

Och ni tror för sin synd han kvider i dyn?

ÅSE.

(ivrigt)

Nej, nej, men o je, hur han rider i skyn!

KVINNAN.

Kors, är ni galen?

.

MANNEN.

Vad säger ni, mor?

ÅSE.

Ingen gärning är honom för stor.

Får han leva, ska ni se.

MANNEN.

Nej, bäst skulle vara,
vi fick se honom dingla i galgens snara.

ÅSE.
(skriker)

Kors i Jesu namn!

MANNEN.

Under mästermans händer
törhända hans sinne till ånger sig vänder.

ÅSE.

(utom sig)

Jag dånar, ni talar så hemskt, han ska hämtas
till rätta.
MANNEN.

Frälsas till själen.

ÅSE.
Och kroppen.
Sitter han i myren, få vi dra opp'en,

är han bergtagen, ska det i kyrkklockan klämtas.

MANNEN.

Hm, här är fästig —

o

ÅSE.

Rikt löne er Gud,

för ni är mig till hjälp.

MANNEN.

Det är kristen plikts bud.

ÅSE.

Tvi, då är de hedningar alla de andra,

det var inte en som med ville vandra.

MANNEN.

De ha känt'en för väl.

ÅSE.

Han var dem för god.

(vrider händerna)

Och tänk, nu stå de efter hans blod.

MANNEN.

Här har någon gått fram.

o

ÄÅSE.

Vi är kanske på spår.

MANNEN.

Vi ska sprida flocken vid fäboden vår.

(han och hustrun gå förut)

SOLVEIG.

(till Åse)

Berätta litet mer!

ÅSE.

(torkar ögonen)

Om min son? Var det så?

. .

SOLVEIG.

Ja, säg mig allt!

ÅSE.

(småler och knycker på nacken)

Allt? Trött blev du då.

SOLVEIG.

Förr blev ni trött av att läpparna röra,
än jag av att höra.

(Låga, skoglösa höjder under fjällbygden, fjälltoppar längre bort,
skuggorna falla långa, sent på dagen.) ;

PER GYNT.

(kommer i fullt språng och stannar i sluttningen)
Hela socknen ur stugor och kåkar
är efter mig, väpnad med bössor och påkar.
Häggstagubben tutar, drevfolket driver.
Nu spörs det, Per Gynt är ute och kliver.
Det är annat än att slåss med en smed,
det är liv, man blir björn i lem och led.

(slår omkring sig och hoppar högt)

Bryta, välta om, stå forsen emot,
slå, rycka furan upp med rot,
det är liv, som höjer och härdar sin man.
All vissen lögn, ryk för satan i bann!

TRE SÄTERJÄNTOR.
(springa över backarna, skrikande, sjungande)

Trond i Valfjället, Broll och Skåra!

Trollpack, vill ni sova i armarna våra?

PER GYNT.

Vad skriker ni efter?

JÄNTORNA.

Efter troll, efter troll.

FÖRSTA JÄNTAN.

Trond far med smek.

ANDRA JÄNTAN.

Med våld far Broll.

TREDJE JÄNTAN.

Alla kamrar stå tomma på vallen.

FÖRSTA JÄNTAN.

Våld är lämpa.

ANDRA JÄNTAN.

Och lämpa är smek.

TREDJE JÄNTAN.

Fattas gossar, så ropar man trollen till lek.

PER GYNT.

Var är gossarna då?

ALLA TRE.

(gapskrattande)

De fått annat i skallen.

FÖRSTA JÄNTAN.

Min kallte mig sin fästmö kantänka,

nu är han gift med en halvgammal änka.

ANDRA JÄNTAN.

Min mötte en tattartös norrut på åsen,

nu stryker de bägge kring landet med påsen.

.

TREDJE JÄNTAN.

Min sänkte barnungen vår i vaken,

nu grinar hans huvud därborta på staken.

ALLA TRE.

Trond i Valfjället, Broll och Skåra!

Trollpack, vill ni sova i armarna våra?

PER GYNT.

(står med ett språng mellan dem)

Jag är tre huvuds troll och tre jäntors man.

JÄNTORNA.

Det var baddarn till karl.

PER GYNT.

Pröva på och kom an!

FÖRSTA JÄNTAN.

Till vallen, till vall'n!

ANDRA JÄNTAN.

Vi ha mjöd.

PER GYNT.

Låt det strömma!

TREDJE JÄNTAN.

Denna natt blir det glam i var kammares gömma.

ANDRA JÄNTAN.

(kysser honom)

Han sprutar ju gnistor som glödande järnet.

TREDJE JÄNTAN.

(likaså)

Som barnaögon ur svartaste tjärnet.

PER GYNT.

(dansande med de ire)

Regn och solsken följas åt —

ögat ler, i halsen är gråt.

JÄNTORNA.

(räcka lång näsa åt bergtopparna, skrika och sjunga)

Trond i Valfjället, Broll och Skåra,

trollpack, fick ni sova i armarna våra?

(De dansa bort över höjderna med Per Gynt mellan sig.)

(Bland Ronderna. Solnedgång, skinande snötoppar runt omkring.)

PER GYNT.

(kommer yr och förvildad)

Slott över slott sig välver.

Hej, vilken skimrande port!

Hejda dig, stå! Nej, det skälver,

ryggar och flyr alltfort.

Hanen på flöjeln breder

vingarna ut till flykt.

Allt blånar sig bort, sjunker neder,
och berget är låst och lyckt.
Vad är det för stammar och rötter,
som växa i remnat stup?
Det är jättar med hägerfötter.
Nu försvann de i blådisets djup.
I regnbågsfärger allt flämtar,
det skär mig i sinne och syn.
Vad är det, som fjärran klämtar?
Vad tyngd på mitt ögonbryn?
.

Hu, så det värker och spränger,
om pannan en glödhet ring.
Vem fan har med knipande tänger
svetsat mig den omkring?

(segnar ned)
Flykt över Gendineggen.
Dikt och förbannad lögn!
Upp efter brantaste väggen
med bruden, och drucken ett dygn.
Jagad av slagörn i gläntor,
i snåren av troll och slikt,
svirat med galna jäntor;
lögn och förbannad dikt!.

(stirrar länge uppåt)

Där segla två bruna örnar,
mot söder vildgässen fly,
och här jag snubblar och törnar,
traskar till knäs i dy.

(springer upp)
Jag vill med, jag vill bada mig ren i
stormvinden vass och kall.
Jag vill högt, två mig skär och len i
det skinande dopfatets svall.
Jag vill högt över bygdens byar,
jag vill rida mig skär till sinns,
jag vill högt över töcken och skyar
och högt över Engelands prins.
Nej, ni unga jäntor, som sneglar,
min färd är inte för er.
Eller kanske — bäst som jag seglar
i skyn, att jag sveper dit ner?
Vad nu? Vad saknar mitt öga?
Tog hin både vildgås och örn? —
Jag ser gavlar resa sig höga,

där byggs det från hörn till hörn.

Det växer sig upp ur gruset,

se, vidöppen står en port.

Hå, hå, det är farfars, det huset,

han byggde det stolt och stort.

Inga stängsel jag längre ser luta,

inga klutar i fönstrens fång,

det glittrar från varje ruta,

där inne är gillet i gång.

Hör, prosten knackar med eggen

av kniven hårt mot sitt glas;

kapten slår sin flaska i väggen,

så spegeln ryker i kras.

Ödsla bort, låt dalrarna springa,

tig, mor, än ligger de tätt.

Jon Gynt håller gille, hej, klinga!

Hurra för Gyntarnas ätt!

Men varför det stojet och bruset?

Vad är det för skrik och skrål?

Man ropar på sonen i husset,

å, prosten vill dricka min skål.

In då, Per Gynt, och hör om'en,

din hyllning i klang och sång;

Per Gynt, av stort äst du kommen,

och till stort skalt du varda en gång.
(springer fram men stöter näsan mot ett klipputsprång, faller och

blir liggande.)

(En lid med stora susande lövträd, stjärnor blänka genom
lövverket och fåglar sjunga i trädtopparna.)

(En grönklädd kvinna går i liden, Per Gynt följer efter
under allsköns tecken till förälskelse.)

DEN GRÖNKLÄDDA.
(stannar och vänder sig om)

Är det sant?

.

PER GYNT.

(skär med fingrarna över strupen)

Så sant som jag heter Per.

Så sant som du är en fager kvinna.

Vill du ha mig, så hör vilken karl jag är.

Du ska slippa både väva och spinna,

mat ska du få, så brett du kan bita,

aldrig ska jag i håret dig slita.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Inte slå mig heller?

PER GYNT.

Nej, var det likt?

Vi kungssöner slår inte kvinnfolk och slikt.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Är du kungason?

PER GYNT.

Ja, som riken ska vinna.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Jag är Dovrekungens dotter.

PER GYNT.

Det rimmar sig gott.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Inne i Ronden har far min sitt slott.

PER GYNT.

Då har mor min ett större, så vitt jag kan finna.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Känner du far min, han heter kung Kåsa?

PER GYNT.

Känner du mor min, hon heter drottning Asa?

DEN GRÖNKLÄDDA.

När far min är arg, så spricker bergahällen.

PER GYNT.

När mor min ger hals, blir det ras i fjällen.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Klack i tak sätter far i de högsta hallar.

PER GYNT.

Genom älven rider mor, hur vilt den svallar.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Går du trasig som nu i alla väder?

PER GYNT.

Å, du skulle se mina helgdagskläder!

DEN GRÖNKLÄDDA.

Jag bär silke och gull i ramaste söcknet.

PER GYNT.

Likna tagel och blår som dimman liknar töcknet.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Ja, det är ett du får vänja dig med.

Så är nu Rondefolkets skick och sed.

.

Tvåfalt tillrett är allt vad vi äger.

När fram till min faders gård vi når,

kanske ser du den som ett ulvens läger
eller tror, att du mitt i ett stenröse står.

PER GYNT.

Ja, så ackurat är det också hos oss, ;
allt guldet ska tyckas dig skräp och boss,
och det glitter, från fönsterrutorna sprutar,
kanske du tror är bylten och klutar.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Styggt tyckes gott och vasst tyckes lent.

PER GYNT.

Stort tyckes smått och smutsigt tycks rent.

DEN GRÖNKLÄDDA.
(faller honom om halsen)

Ja, Per, då passar vi samman.

PER GYNT.
Amen.

Som benet och byxen, som håret och kammen.

DEN GRÖNKLÄDDA.
(ropar bort åt liden)

Brudehäst, brudhäst, kom, brudhästen min!

(En jättestor galt kommer springande med en tågstump som grimma och en gammal säck som sadëel. Per Gynt svingar sig upp på hans rygg och tar den grönklädda framfir sig.)

PER GYNT.

Hejsan, fram genom Rondeporten in,
min gångare god, hej hopp, här ska rännas!
0

DEN GRÖNKLÄDDA.
(förälskat)

Ack, nyss jag gick så dyster i mod,
tänk, att sådant i stjärnorna skrivet stod.
PER GYNT.
(piskar galten och travar i väg)

På ridtyget är det storfolk ska kännas.

(Dovregubbens kungasal, stor församling av hovtroll och tomtegubbar o. s. v.)

(Dovregubben i högsätet med krona och spira, hans barn och

närmaste släktingar på bägge sidor. Per Gynt står framför honom,

stark rörelse i salen.)

HOVTROLLEN.

Slakta'n, kristen-mans son måste dö,

för han dårat Dovres vänaste mö.

EN TROLLUNGE.

Får jag skära'n i fingret?

EN ANNAN.

Får jag riva'n i håret?

EN TROLLJUNGFRU.

Hu hej, låt mig bita'n i låret!

EN HÄXA.

(med slev)

Ska väl lagas med spad, såvitt jag förstår?

EN ANNAN HÄXA.

(med en förskärare)

Ska han stekas på spett eller brynas i gryta?

.

DOVREGUBBEN.

Lugn i stormen!

(vinkar sina förtrogna närmare)

Låt oss ej skryta.

Vi ha gått tillbaka i senare år,
vi vet inte mer, om det ramlar eller står,
och folkhjälp må snarare finnas än tryta. —
Gossen har krafter, det märks på hans yta,
och skavank är han fri från, så vitt jag ser;
ett enda huvud har han, nå gärna,
dotter min har ju heller inte fler.
Trehuvuds troll är ej längre moderna,
knappt tvehuvun ens får man mer öga på.

Och si och så är de huvuna ändå.
(vänder sig till Per Gynt)
Alltså, det är min dotter du vill ha?

PER GYNT.
Din dotter och riket i hemgift — jaja.

DOVREGUBBEN.

Ena halvan blir din, mens jag lever, min son,
den andra, när en gång jag faller ifrån.

PER GYNT.
Det är jag nöjd med.

DOVREGUBBEN.

Men tag dig i akt.

Nu kommer vi in på förbehållen!

Och bryter du ett, bryts hela vårt kontrakt,

och du kommer aldrig i livet från trollen.

För det första får du ej låtsa om de ting,

som finns där utanför Ronderikets ring.

Dag ska du sky och dåd och vart solens spår.

PER GYNT.

Får jag kallas kung, blir den saken ej svår.

DOVREGUBBEN.

Därnäst — och nu vill jag din klyftighet pröva.

(reser sig)

ÄLDSTA HOVTROLLET.

(till Per Gynt)

Låt se nu, du har en visdomstand.

Du lär på Dovregubbens nöt få den öva.

DOVREGUBBEN.

Vad är det för skillnad mellan troll och man?

PER GYNT.

Det är ingen skillnad, såvitt jag ser.
Stortroll vill steka, småtroll vill klösa.
Sak samma hos oss, när vi väl slår oss lösa.

DOVREGUBBEN.

Javisst, vi är lika i det och i mer,

men morgon är morgon, om ock den är grå,
och kväll är kväll, det är skillnad ändå.

Och nu ska du rätta svaret förnimma:

Under valvet, därute vid solbelyst älv,

det heter bland människor: Man, var dig själv!
Här inne hos oss det heter med fog

inom trollens krets: Troll, var dig själv nog!

HOVTROLLET.
(till Per Gynt)

Skönjer du djupet?

.

PER GYNT.

Som genom en dimma.

DOVREGUBBEN.

Nog, det starka klyvande ordet
härmed, min son, är ditt sköldmärke vordet.

PER GYNT.

(river sig bakom örat)

Nej, men...

DOVREGUBBEN.

Det måste, ska här du bli herre.

PER GYNT.

Ja, strunt, låt gå, när det inte är värre!

DOVREGUBBEN.

Därnäst får du lära dig hålla i heder
vårt rättframma skick, våra nedärvda seder.

(Han vinkar. Små troll med svinhuvud och vita nattmössor o. s. v.
bära fram mat och dryck.)

Kaka från ko och mjöd från tjur,

spörj inte, om drycken är söt eller sur,
här får du ta sikte på det egentliga,
den är hembryggd, det är det väsentliga.

PER GYNT.
(stöter ifrån sig anrättningen)
At fanders all eder hembryggda drick,
jag vänjer mig aldrig vid landsens skick!

DOVREGUBBEN.

Bålen följer med och den är av guld,
den guldbålen äger, den är dotter min huld.

PER GYNT.
(gråtande)

Det står ju skrivet: tvinga din natur.
Och i längden smakar drycken väl mindre sur.
Låt gå!
(fogar sig)
DOVREGUBBEN.
Se, det var förnuftigt sagt.
Du spottar?
PER GYNT.

Man får hoppas på vanans makt.

DOVREGUBBEN.

Därnäst får du kristenmanskläderna kasta då;
ty till Dovres heder — det får du ta fasta på —
här är fjällslöjd allt som du ser i salen;

bara silket till svansspetsen, det är från dalen.

PER GYNT.
(förbittrad)
Jag har ingen svans.

DOVREGUBBEN.
Nå så kanst du få.
Hovtroll, bind'en min söndagssvans på!

PER GYNT.

Vill ni göra mig till narr? Nej, så sant jag är karl!

DOVREGUBBEN.
Gilja aldrig till dotter min med baken bar.

PER GYNT.
Göra människor till djur?
.

DOVREGUBBEN.

Min son, du far vill.
En hövisk friare gör jag dig till.
En brandgul bandros får du att bära,
och det gäller här som den högsta ära.

PER GYNT.
(tankfull)

Det sägs människan är bara stoft och mull,
och något får man foga sig för husfridens skull.
Bind fast!

DOVREGUBBEN.

Du äst en foglig natur.

HOVTROLLET.

Försök nu hur fint du kan svansa och svinga!

PER GYNT.

(förbitrad)
Hå, vill ni till ännu mera mig tvinga?
Kräver ni också min kristenmanstro?

DOVREGUBBEN.

Nej, den må du ha i orubbat bo.

Tullfri går tron, den ställs inga förbehåll på,

det är skal och snitt man ska känna ett troll på.
Tar du klädsel och skick blott som vi anbefalla,
kan du gärna kalla tro, vad rädsla vi kalla.

PER GYNT.

Nå, du är trots all föreskrift som du ger
en resonligare karl, än från början man tyckte.

DOVREGUBBEN.

Min son, vi troll är bättre än vårt rykte,

det är också en skillnad mellan oss och er.

Dock, gillets allvarliga del är slut,

nu må öron vi fröjda och ögon tjusa.

Spelemö fram, låt Dovreharpan brusa!

Dansemö fram, träd på Dovres tilja ut!

(Spel och danjs).

HOVTROLLET.

Vad tycks?

PER GYNT.

DOVREGUBBEN.

Säg ut, var ej buskablyg!

Vad ser du?

PER GYNT.

Ett hiskeligt otäckstyg.

Med klöven på tarmsträngat spel slår en ko,

och därtill klädd i sockor trippar en so.

HOVTROLLEN.

Ät honom!

DOVREGUBBEN.

Minns, det är mänskligt att fela.

TROLLJUNGFRU.

Hu, riv ur honom öga och öra!

. „

DEN GRÖNKLÄDDA.

(gråtande)

Hu, hu, slikt ska syster och jag nödgas höra,

när far ropar fram oss att dansa och spela.

PER GYNT.

Åhå, var det du, så sluta gråten,

lite oskyldigt skämt får man ändå fördra.

DEN GRÖNKLÄDDA.

Kan du svära, det var skämt?

PER GYNT.

Både dansen och låten

var, katten klöse mig, utmärkt bra.

DOVREGUBBEN.

Förunderligt är det med människans art.

Den hänger då i till det allra sista.

Får den i dusten med oss en brista,

ärras väl såret, men det helas snart.

Min svärson är nu foglig som få.

Villigt slängde han kristenmansplaggen,

villigt drack han mjödet ur kaggen,

villigt tog han svansen uppå.

Så villig, kort sagt, till allt vad som krävts,
att jag trodde den gamle Adam förkvävts
eller för alltid var driven ur laget.

Men se, med ens har han övertaget —
Ja ja, min son, vi få allt ta till kuren
mot den där inbitna mänskonaturen.

PER GYNT.
Vad för en kur?

DOVREGUBBEN.
Jag rispar dig lätt,
så vänstra ögat ser skevt på tingen.
Men så allt vad vad du ser tycks rejält och rätt.
Sen skär jag den högra rutan ur ringen.

PER GYNT.
Är du drucken?

DOVREGUBBEN.
(öppnar en låda och tar fram några skarpa redskap)
Här ser du glasmästarns skrin.
Spjäll ska du få som den ilskna tjuren,
då ska du finna bruden fager och fin,

och din syn ska aldrig förvändas mer,
så du trippande suggor och skällkor ser.

PER GYNT.

Tokprat!

ÄLDSTA HOVTROLLET.

Så talar vår kung i sin sal;
han är den vise och du är dåren.

DOVREGUBBEN.

Tänk efter, hur mycket förtret och kval
du kan fria dig från under loppen av åren!
Minns, synen som närer sinnevillan
är källan till gråtens frätande lut.

PER GYNT.

Ja visst, och det står ju i huspostillan:
förargar dig ögat, så riv det ut!
Hör, säg mig, när helas så synen igen
till människosyn?
.

DOVREGUBBEN.

Aldrig nånsin, min vän.

PER GYNT.

Ja, då säger jag tack för mig!

DOVREGUBBEN.

Vad står på?
Vill du här ut?

PER GYNT.

Som jag kormn, vill jag gå.

DOVREGUBBEN.

Nej, stopp, det är lätt att slippa här in,
men utåt går inte Dovregubbens grind.

PER GYNT.

Inte vill du väl tvinga mig?

DOVREGUBBEN.

Hör nu, prins Per!
Jag hoppas du är så förnuftig nämligen —
Du har gåvor för trollskap. Inte sant, han bär
sig åt som ett troll redan nu så där tämligen?
Och troll vill du vara?

PER GYNT.

Ja, Gud vill jag så.

För en brud och ett välskött rike på köpet
får man finna sig i att något går i stöpet,
men allt ska det vara någon måtta på.
Det är alldeles sant, att jag svansen tog,
men vad hovtrollet band, det löser sig nog.

Byxorna jag slängde var mest bara lumpen,
men jag kan väl igen få dem krängda över gumpen.
Och ert hemgjorda dovriska levnadssätt,

det skakar jag av mig tämligen lätt.

Jag ska gärna svära en ko är en mö.

En ed kan man svälja ner utan hinder.

Men att veta, att leken för alltid binder,

att man inte som en anständig människa kan dö,
att gå som ett bergtroll levnaden ut,

och aldrig kunna träda tillbaka till slut,

som skrivet står. Det har du satt dig i sinn på,
men det är något jag aldrig går in på.

DOVREGUBBEN.

Nu i lögnens namn blir i sanning jag vred,

och då är jag inte att leka med.

Du dagblacka pilt, vet du vem jag är?

Först så kommer du min dotter för när —

PER GYNT.

Det är lögn i din hals.

DOVREGUBBEN.

Du får ta’na till äkta.

PER GYNT.

Du vill väl inte skylla mig för?

DOVREGUBBEN.

Anfäkta!

Var hon ej i din åtrå och i ditt begär?

PER GYNT.

(visslar)

Inte annat? Vem fan hänger opp sig på slikt?

.

DOVREGUBBEN.

Människobarnet är alltid sig likt.

Med truten bekänner de alla anden,

men aktar bara det de kan gripa med handen.
Tror du åtrån ej gäller? Det tör allt hända,
du snart får syn för sagen, din tok.

PER GYNT.

Du fiskar mig inte med lögnens krok.

DEN GRÖNKLÄDDA.
Du är far, min Per, innan året är till ända.

PER GYNT.
(torkar svetten)

Jag drömmer visst —

DOVREGUBBEN.
Nej, i ett vildbocksskinn
får du ungen efter — prins Lätt på Foten.

Ska han skickas till kungsgår'n?

PER GYNT.
Skicka'n på roten!

DOVREGUBBEN.

Gott, prins Per, den saken blir din.

Men ett är säkert, att gjort är gjort.
Item att avfödan din ska växa —

slik blandras utvecklas orimligt fort.

PER GYNT.

Gubbstut, envisas inte och käxa!
Tag förlikning, jungfru, var foglig till sinns.

Du ska veta, jag varken är rik eller prins,
och antingen du vill mäta eller väga mig,
du må tro, du vinner inte stort med att äga mig.

(Den grönklädda blir illamående och bäres ut av trolljungfrur.)

DOVREGUBBEN.

(ser en stund på honom med dljupt förakt, säger därpå)

Dräp'en mot bergväggen, barn, som en larv!

TROLLUNGARNA.

Å, far, få vi först leka hök och sparv?
Ulvaleken, gråmus och glödögd katt?

DOVREGUBBEN.

Ja, men fort, jag är arg och sömnig. Godnatt!

(går)

PER GYNT.

(jagad av trollungarna)

Släpp mig, sattyg!

(vill upp genom skorstenspipan)

TROLLUNGARNA.

Vättar och nissar!

Bit'en där bak!

PER GYNT.

(vill ner genom källarluckan)

Aj!

TROLLUNGARNA.

Stäng, tomtebissar!

HOVTROLLET.

Vad de roa sig, de små!

.

PER GYNT.

(stridande med en liten trollunge, som bitit sig fast i hans öra)

Släpp, helvetes yngel!

HovrTRoOLLET.

(slår honom över fingrarna)

Tag varsamt på ett kungligt barn, din slyngel!

PER GYNT.

FEtt råttnål —

(springer dit)

TROLLUNGARNA.

Nissebröder, spärr där i klunga!

PER GYNT.

Svår var den gamle, men värre är de unga.

TROLLUNGARNA.

Riv’en!

PER GYNT.

Ack, den som var liten som en mus!

(springer runt)

TROLLUNGARNA.

(myllra omkring honom)

Stäng grinden! Täpp stängslet!

PER GYNT.

(gråtande)

Ack, var jag en lus!

(faller)

TROLLUNGARNA.

Nu i syna på’n!

PER GYNT.

(begraven i trollhögen)

Jag dör, hjälp, o mor!

(kyrkklockorna ringa långt borta)

TROLLUNGARNA.

Bjällror i fjället: det är svartrockens kor.

(trollen fly under dån och med gälla skrik. Hallen störtar samman och försvinner.)

(Kolmörker. Per Gynt hörs hugga och slå omkring sig med en stor trädgren.)

PER GYNT.

Vem är du?

(En stämma i mörkret)

Mig själv.

PER GYNT.

Ur vägen ändå!

STÄMNMAN.

Gå utom, Per! Här är vidd nog för två.

PER GYNT.

(vill igenom på ett annat ställe men stöter emot)

Vem är du?

STÄMMAN.

Mig själv. Kan du säga detsamma?

PER GYNT.

Jag kan säga vad jag vill, och mitt svärd kan

ramma.

Hunhej, det slog till, så det ljunga’ och dundrade.

Per Gynt slog tusen, kung Saul slog hundrade.

(hugger och slår)

Vem är du?

.

STÄMMAN.

Mig själv.

PER GYNT.

Detta dumma svar

kan du gömma, det gör inte saken klar.

Vad är du?

STÄMMAN.

Den store Böjgen.

PER GYNT.

Seså.

Först var gåtan svart, nu syns den mig grå.

Ur vägen, Böjg!

STÄMMAN.

Gå utom, Per!

PER GYNT.

Igenom!

(hugger och slår)

Han fdöll.

(vill fram men stöter emot)

Är det flera här?

STÄMMAN.

Böjgen, Per Gynt, och Böjgen allen.

Det är Böjgen, sårad, och Böjgen utan men.

Det är Böjgen som lever trots döder han var.

PER GYNT.

(kastar påken)

Vapnet är trollsmort, men nävar jag har.

(slår sig igenom)

STÄMMAN.

Ja, lita på nävarna, trösta på kroppen,

hi, hi, Per Gynt, så räcker du toppen.

PER GYNT.

(kommer igen)

AÅter och fram, det är lika långt,

ut och in, det är lika trångt.

Där är han och där och runtomkring en.

Bäst som jag är ute är jag mitt i ringen.

Nämn och låt se dig! Vad är du och vem?

STÄMMAN.

Böjgen.

PER GYNT.

(famlar omkring)

Inte död, inte liv, ett töcken, ett slem

förutan gestalt. Jag famlar och törnar

mot en klunga av halvvakna, brummande björnar.
(skriker)

Slå ifrån dig!
STÄMMAN.
Därtill är Böjgen för klok.
PER GYNT.

Kämpa, slå till!

STÄMMAN.

Böjgen slår ej, din tok.
Den store Böjgen vinner utan att kämpa.
.

PER GYNT.

Var här en illvätte bara att kivas med,
bara ett årsgammalt troll att rivas med.
Nå't att slåss med. Men nej. Och nu snarkar harn.

Böjg!
STÄMMAN.

Vad står på?

PER GYNT.

Bruka våld, kom an!

STÄMMAN.

Den store Böjgen vinner allting med lämpa.

PER GYNT.

(biter sig i armar och händer)

Klor i köttet, sargande tänder!

Mitt blod vill jag känna droppe för droppe.

(det höres som vingslag av stora fåglar)

FÅGELSKRI.

Kommer han, Böjg?

STÄMMAN.

Ja, ett steg isänder.

FÅGELSKRI.

Flyg fram, dyk ner, alla systrar högt oppe!

PER GYNT.

Varför dröjer du, jänta? Jag vet ingen annan,

som kan hjälpa mig. Hjälp mig, rädda mig snart!

Psalmboken, släng honom den rakt i pannan!

FÅGELSKRI.

Han sviktar.

STÄMMAN.

Vi har honom.

FÅGELSKRI.

Systrar, skjut fart!

PER GYNT.

För dyrt att i livet köpa sin del

för en sådan timmes tärande spel.

(sjunker tillhopa)

FÅGELSKRI.

Böjg, där stöp han. Tag'en, snärj om'en!

(Klockringning och psalmsång hörs på avstånd.)

BÖJGEN.

(försvinner till ett intet och säger med ett stönande)

Han var för stark. Det stod kvinnor bakom'en.

(Soluppgång. På fjället utanför Åses säterstuga. Dörren är stängd.

Allt är öde och stilla.)

(Per Gynt ligger och sover invid väggen)

PER GYNT.

(vaknar, ser sig omkring med slö, trött blick, spottar)

Den som hade sig en skarpsaltad sill!

(spottar igen. I detsamma ser han Helga, som bär en matkorg)

Hå, unge, är du här? Vad är det du vill?

HELGA.

Det är Solveig.

.

PER GYNT.

(springer upp)

Var är hon?

HELGA.

Där, bakom knuten.

SotvErG.

(gömd bakom väggen)

Jag sätter i väg om du kommer hit fram.

PER GYNT.

(stannar)

Är du rädd jag ska ta dig i famn?

SOLVEIG.

Å skam!

PER GYNT.

Gissa du, var jag varit i natt!

Hos Dovregubben i berget jag satt.

Hans dotter är efter mig som bromsen efter stuten.

SOLVEIG.

Men så ringdes med klockor du —

PER GYNT.

Ingen lär locka

en pojk som Där behövdes ingen klocka.

Vad sa?

HELcGA.

(gråtande)

Å, där sprang hon, Hon springer och

gömmer sig.

(springer efter)

PER GYNT.

(griper henne i armen)

Ser du här, vad jag har i min ficka,

en silverknapp, unge, den ska du få.

Tala bara gott för mig! Ta den, se så!

HutcAaA.

Släpp, där står konten!

PER GYNT. :

Gud nåde dig, flicka —

om du inte —

HELGA.

Du skrämmer mig — släpp, låt mig gå!

PER GYNT.

(spak, släpper henne)

Nej, jag mente: bed att hon inte glömmer mig.

(Helga springer)

TREDJE AKTEN.

(Djupt inne i barrskogen. Grått höstväder. Snöfall.)

(Per Gynt står i skjortärmarna och hugger timmer.)

PER GYNT.

(hugger på en stor fur med krokiga grenar)
Å ja, du är seg, din bjässe, och stark,
men det hjälper dig knappast — nu ska du i mark.
(hugger igen)
Jag ser nog, du har en skjorta av stål,
den hugger jag genom, hål på hål.
Ja, ja, du hötter med din krokiga arm.
Jag förstår så väl, att du skakar av harm.
Men lika fullt så ska du på knä.
(avbryter på en gång)
Lögn! Det är bara ett gammalt trä.
Lögn! Ingen kämpe, stålklädd och stark,
bara en fura med sprucken bark.
Hugga timmer är nu ett tungsamt knog,
men ett fanskap är det att hugga och drömma
och leka sig bort i töcknets gömma,
livslevande vaken. — Nej, nu är det nog,
du är fredlös, min gosse, jagad på skog —
(hugger ivrigt en stund)
Ja fredlös ja, har ej mor som väntar

med mat, när du hungrig på dörren gläntar.
Vill du äta, får du hjälpa dig själv,

hämta det rått från skog och ur älv,
spänta dig torrved, få eld på din spis,
koka och steka på enklaste vis.
Vill du kläda dig varmt, får du skjuta ren.
Vill du mura dig hus, får du bryta sten.
Vill du timra opp det, får du fälla stammen
och själv på din rygg till bygget dra fram'en.
(yxan sjunker och han ser framför sig)

Stolt ska det byggas. Högt i tak
med torn och flöjel, det var en sak.
Och så ska jag skära som kota på gaveln
en havsfru skapt som en fisk från naveln.
Mässing ska det vara i flöjeln och låsen,
glas ska jag också se till jag kan få.
Främmande folk ska undra på,
vad det är som skiner långt bort i åsen.

(skrattar i förargelse)
Helvetes lögn! Där var den igen —
du är fredlös, min gosse.

(hugger skarpt)
En barktäckt hydda

är vad du får att mot kölden skydda.

(ser upp mot trädet)
Han sviktar — ett dråphugg — Vad, trotsar du än?
Nej, nu efter hela sin längd han stupar,
det stönar ur myllrande ungskogens strupar.

(börjar kvista stammen. Så ställer han sig plötsligt och lyssnar

med höjd yxa.)

Någon efter mig? Å, blir det sådan lek,
du Häggstagubbe, far du med svek?

(drar sig bakom trädet och kikar fram)
En pojke — och ensam. Skrämd är han även.
Under tröjan har han gömt någonting —
en skära. Han stannar och sneglar omkring —
.

mot en kullfallen stam han lägger näven.
Och nu högg han till. Usch, tummen rök ju!
Ja visst, jag såg, hela fingret strök ju.
Han står och blöder ett tag som en stut;
så lägger han i väg med näven i en klut.

(reser sig)

Och det där med flit. Vilken konstig kropp!
Ett omistligt finger från rot och till topp! —
Å, jag minns. Så gör man — att slippa bli tvungen
gå ut och strida för landet och kungen.
Så är det. Till kriget de ville'en knipa,
och det förstås i den morsgrisen sved.
Men hugga? För alltid ta bort en led?
Ja, tänka det, önska det, vilja det med,
men göra det? Nej, om jag det kan begripa.

(Skakar på huvudet, åter till arbetet igen.)

(I stugan nere hos Åse. Allt är i oordning. Kistor stå öppna.
Sängkläder ligga kringspridda. En katt i sängen.)

(Åse och torparhustrun ivrigt sysselsatta med att packa ihop
och lägga tillrätta.)

ÅSE.
(springer åt ena sidan)

Kari, hör hit!

TORPARMOR.
Vad är det?

ÅSE.

(på andra sidan)

Hör hit!

Är jag vriden? Var finns? Jag har sökt hit och dit.

Vad söker jag? Svara!

TORPARMOR.

Ja, säg det, mor Åse.

ÅSE.

Var är nyckeln till kistan?

TORPARMOR.

Den sitter i låse'.

ÅSE.

Vad är det, som skramlar?

TORPARMOR.

Ett sista lass

köres till Häggstad.

ÅSE.

(gråtande)

Kom biättre till pass,

att jag själv kördes ut i svartan kista.
O, vad en människa får lida och mista!
Gud nådig mig hjälpe, hela stugan tom.
Sen Häggstabond' fått sitt, har länsman klått oss,
ej kläderna på kroppen en gång de bestått oss.
Tvi skam över domarnas hårda dom!

(sätter sig på sängkanten)

Både gård och grund är borta från ätten,
nidsk var den gamle, men nidskare rätten.
Där var ingen hjälp, där fanns ingen nåd,
borta var Per, ingen gav mig ett råd.

TORPARMOR.
Här i stugan får I dock sitta till er död.

Ja, katten och jag, vi får nådebröd.
.

TORPARMOR.

Gud hjälpe er mor, er Per blev er dyr.

ÅSE.

Per? Jag menar du är vettvill och yr.

Ingrid kom ju hem välbehållen till sist.

Det var likast de vänt sig till fan såvisst,
han är brottslingen han, och han, den rackarn,
som frestade så min gosse, den stackarn.

TORPARMOR.

Var det inte bäst det gick bud efter prästen?
Det står sämre till, än kanske I tror.

ÅSE.

Efter prästen? Ä ja, kanske det förresten.
(far upp)
Nej, Gud, om jag kan, jag är gossens mor,
min plikt är att stanna och lindra och lätta;
när de andra sviker, hjälpa till rätta.
Den här jackan har de skänkt'en, den får jag
lappa.
Gud give jag också tordes skinnfällen nappa!
Var är strumporna?

TORPARMOR.

Där bland skräpet.
ÅSE.

(rör omkring)
Nej, titta,

mor Kari, se hit, och se vad jag hitta!
En stöpslev; med den har han lekt förr i världen
knappstöpare, smält och format vid härden. —

En gång kom pysen, då gille här var,

och bad att få en klump tenn av sin far.

»Inte tenn», sa Jon, »men kung Kristians mynt,
silver — det ska märkas, du är son till Jon Gynt».
Gud förlåte honom, Jon, men då var han full,
och då akta han varken tenn eller gull.

Här är strumporna. Å, det är hål i hål;

de får stoppas, Kari.

TORPARMOR.

Det tror jag de taål.
ÅSE.

Sen går jag till sängs, bara det väl är gjort,
jag är skral och beklämd och orkar ej stort.

; (glad)
Två ullskjortor, Kari, dem har de glömt kvar.

TORPARMOR.

Ja, det har de gjort.

ÅSE.

Så bra det var.
Den ena lägger du där i hans låda,
eller hör, jag tror vi tar dem båda.
Den är sliten och tunn, den han har.

TORPARMOR.

Jag förstår,
men kors, är det inte en synd vi begår?

ÅSE.

Å jo, men då synden inte är värre,
ska nog prästen ge oss nåd från Vår Herre.
.

(Utanför en nybyggarstuga i skogen. Ett renhorn över dörren,
snön ligger hög, det är i mörkningen.)

(Per Gynt står utanför dörren och spikar fast ett stort trälås.)

PER GYNT.

(skrattar allt emellan)
Lås ska här vara, lås ska de finna,

som stänger för trolltyg, för man och kvinna.
Lås ska här vara, lås, som ej brister,
när trollhorn stånga, så dörren rister.
De kommer med mörkret, de klappar, de bankar,
låt upp, Per Gynt, vi är snabba som tankar.
Under sängen vi tasslar, i askan vi rakar,
genom skorsten vi rasslar som glödande drakar,
hihi, Per Gynt, tror du spik och hankar
kan stänga mot trolltyg och illfundstankar?

(Solveig kommer på skidor över mon. Hon har en liten schal
över huvudet och ett knyte i handen.)

SOLVEIG.

Gud signe ditt arbete! Inte förjaga mig!
Kallad jag kommer och så får du taga mig.

PER GYNT.

Solveig. Det är inte? Jo, det är du.
Och du är inte rädd att komma nära mig nu?

SOLVEIG.

Bud har du skickat med Helga lilla,

bud kom med vinden och viskade stilla.
Bud gav din mor, när om sonen hon talade,

bud som blev syner när drömmarna dalade.
Dagar och nätter, den tunga tiden

bar mig bud att komma, att nu fick det ske.
Som slocknat var livet därnere i Liden.

Jag kunde inte hjärtefullt gråta och le.
Jag kunnat så lätt om din mening ta miste;
men det vad jag måste, med trygghet jag visste.

PER GYNT.
Men far din?

SOLVKEIG.

Jag har i Guds vida värld
inte far eller mor efter denna min färd.
Jag har löst mig.

PER GYNT.

Solveig, du väna, du rena,
för att komma till mig?

SOLVEIG.

Ja, till dig allena.

Du mitt allt, du får hjälpa mig saknaden bära,
(i gråt)

värst var att lämna min syster kära,
men ändå värre att skiljas från far,
men värst från den, som vid bröstet mig bar.
Nej, Gud förlåte mig, värst må jag kalla
den sorgen att skiljas från dem alla — alla.

PER GYNT.
Och känner du domen, som föll så hård?
Den skiljer mig både vid arv och gård.

SOLVEIG.

Tror du om gård och arv jag mig brydde,
när mina käras vägar jag flydde?

PER GYNT.

Och du vet jag är fredlös. Var jag går
utanför skogen man saklöst mig slår.

SOLVEIG.

På skidor har jag ränt. Men vart och till vem?
Ja, de frågte vart jag skulle. Jag sa: Jag ska hem.

PER GYNT.

Så bort då med stängsel mot trolltygstankar!
Nu räds jag ej mer, vad i mörkret vankar.
Törs du leva med skytten häruppe i fjället,
ska det hägna hyddan och viga tjället.
Solveig, låt mig se på dig! Inte för när!
Bara se på dig. Nej, vad du är ljus och skär!
Låt mig lyfta dig, vad du är lätt, du kära!
Den bördan blir aldrig jag trött av att bära.
Jag ska inte smutsa dig. Med utsträckt arm
ska jag hålla dig från mig — så vän och så varm.
Att jag kunde dra dig till mig, Solveig, du blida,
men å, hur jag längtat både sent och tida.
Här ska du se, vad jag timrat och byggt,

det ska ner igen, här är lågt och betryckt.

SOLVEIG.
Lågt eller högt, här är efter mitt sinn,
så lätt kan man andas i strykande vind.
Därnere var det kvalmigt, man kände sig beklämd,
till hälften därav blev från bygden jag skrämd.
Men här, där jag hör furans susande stämma —
Vilken stillhet och sång! Här, här är jag hemma.

PER GYNT.

Så har jag dig. In i bo nu till kvällen!
Jag går nu och hämtar torrved till hällen.
00

Milt ska den värma och klart ska den lysa,
mjukt ska du sitta och aldrig ska du frysa.

(Han öppnar, Solveig går in. Han står en stund stilla, så skrattar han högt i glädje och gör ett ystert språng.)

PER GYNT.

Funnen är kungadottern! Vunnen och bunden.
Hej, nu ska kungsgården timras från grunden.

(Han fattar yxan och går. I detsamma kommer en bedagad kvinna i trasig kofta ut ur hultet. En otäck unge med en skäl i handen linkar fter och håller henne i skörtet.)

KVINNAN.
God kväll, Per Lättfot!

PER GYNT.

Vad nu? Vem där?

KVINNAN.
Gamla vänner, Per Gynt! Min stuga ligger när,
vi är grannfolk.

PER GYNT.

Så, det vet jag inte om.

KVINNAN.

Allt som hyddan din byggdes, byggde min sig
bakom.

PER GYNT.
(vill gå)
Jag har bråttom.
KVINNAN.

Ja, det har du alltid, din snut.
Men jag traskar efter och träffar dig till slut.
. 0

PER GYNT.

Ni misstar er, mor.

KVINNAN.
Jag har förr så gjort.
Jag gjorde så den gången, du lovte så stort.
PER GYNT.

Jag lovte? Vad är det för käringsnack?

KVINNAN.

Har du glömt den kväll du hos far min drack?

Har du glömt —?

PER GYNT.

Vad jag aldrig vetat? Ja visst.

Vad skrockar du om? När mäöttes vi sist?

KVINNAN.

Vi möttes sist, när vi möttes först.

(till ungen)

Bjud far din dricka! Han är känd för sin törst.

PER GYNT.

Far? Är du full? Min son, den där?

KVINNAN.

Du kan väl känna grisen på skinnet.

Har du ögon, så se, han är lam, du Per,

i skanken, som du är lam i sinnet?

PER GYNT.

Vill du inbilla mig?

0

KVINNAN.

Vill du krångla dig från?

PER GYNT.

Den långbenta ungen?

KVINNAN.

Fort växte vår son.

PER GYNT.

Ditt trolltryne! Vet du då rakt ingen hut?

KVINNAN.

Hör du, Per Gynt, du är grov som en stut.
(gråtande)
Kan jag hjälpa jag inte är skön som den tiden,
då du lockade mig där borta i liden.
När jag födde i höstas, höll fan om min rygg,
inte underligt då, att ens uppsyn blir stygg.
Men vill du se mig så vacker som förr,
ska du bara visa jäntan därinne på dörr.
Jaga henne ut ur sinn och ur syne,
gör så, kära vän, och jag mister mitt tryne!

PER GYNT.

Vik från mig, din sathäxa!

KVINNAN.

Jojo, det spörs.

PER GYNT.

Jag ska slå dig i skallen.

. 0

KVINNAN.

Försök, om du törs.

Hoho, Per Gynt, jag kan stå för slag.

Jag kommer igen var eviga dag.

Blir du smeklysten, Per, vill du vänslas och kela,

sitter du på bänken med jäntan din,

då gläntar jag på dörren och tittar in,

sätter mig bredvid och kräver att få dela.

Hon och jag ska hälfta och skifta dig,

farväl, kära gossen min, i morgon kan du gifta dig.

PER GYNT.

Din helvetes mara!

KVINNAN.

Men det är så sant,

ungen får du fostra, din fotlätta fjant.

Lillfan, vill du till far din?

UNGEN.

(spottar efter honom)

Tvi!

Jag ska hugga dig med yxan, bara bi, bara bi!

KVINNAN.

(kysser ungen)

Nej, tänk, vilket huvu' kan sitta på en kropp,

du blir far din i dagen, när du en gång växer opp.

PER GYNT.

(stampar)

Ja, var ni så långt —

KVINNAN.

Som vi nu är när?

0

PER GYNT.

(vrider händerna)

Och allt detta —

KVINNAN.

Bara för tankar och begär.

Det är synd om dig.

PER GYNT.

Mer om en annan måhända.
Solveig, mitt renaste, skäraste gull!

KVINNAN.

Det svider, ack ja, fast i oskyldig ända,
sa hin, fick smörj av mor sin, för far hans var full.

(hon traskar in i hultet med ungen, som kastar sin skål efter
Per Gynut.)

PER GYNT.
(efter en lång tystnad)

Gå utom, sa Böjgen. Det får man här.
Där föll min kungsgård med brak i gruset,
det slogs mur om henne, som var mig så när.
Här blev hemskt på en gång och visset och fruset.
Utom, gosse! Ingen väg för till rätta
till henne från dig tvärs igenom detta.
Tvärs igenom? Hm, det skulle dock finnas,
det står något om ånger, om rätt jag vill minnas.
Men vad? Hur löd det? Jag är ej förtrogen
med boken, där det står, och i vilda skogen

finns ingen, som för en på rätta bogen.

Ånger? År skulle gå, förrän dit
jag bröt mig igenom. Det livet blev magert,
slå sönder vad skärt är och vänt och fagert
och skarva ihop det bit för bit.
. 0

Det går inte med en klocka, fast det lyckas med
en giga,

där brodden ska upp, få ej skoklackar stiga.
Men det var ju en lögn bara, häxans tryne,

ett styggtyg, som nu är borta ur syne.

Ja visst, ut ur syne, men inte ur sinn,

smygande tankar ska följa mig in.

Ingrid och de tre, som skrek trollen vid namn,

kommer de också med och skrattar och larmar?

Kräver som hon att slutas i famn,

lyftas varligt på sträckta armar?

Utom, min gosse! Var armen så lång

som furans lägg eller granens stång,

jag menar, jag lyfte henne ändå för när

att sätta henne från mig menlös och skär.
Måste utom detta, hur än det kan gå,

så jag varken vinner eller tappar därpå.

Man får skjuta det från sig, få saken glömd.

(går några steg mot stugan och stannar)

Gå in efter detta — så skuldtyngd och dömd?

Gå in, när trollsteg man vet ska en följa,

tala och dock tiga, skrifta och dock dölja?

(kastar yxan ifrån sig)
Det är helgdagskväll, sådan jag nu är i sinne,
var det helgerån att möta henne därinne.

SOLVEIG.
(i dörren)
Kommer du?

PER GYNT.

(halvhögt)

Utom!

SOLVEIG.

Vad?

0

PER GYNT.

Du får vänta.

Här är mörkt, och jag har något tungt att hämta.

SOLVEIG.

Jag ska hjälpa dig, vänta, vi bördan ska dela.

PER GYNT.

Nej, stå där du står, jag får bära det hela.

SOLVEIG.

Men inte för länge du!

PER GYNT.

Tålamod, jänta!

Blir jag sen ellern snar — du får vänta.

SOLVEIG.

(nickar efter honom)

Ja, vänta.

(Per Gynt går skogsstigen fram, Solveig blir stående i den öppna

dörren.)

(Åses stuga. En stockeld brinner och lyser på spisen. Katten
på en stol vid sängfoten.)

(Åse ligger i sängen och famlar oroligt på täcket.)

ÅSE.

Herre Gud, ska han aldrig vända
hem igen? Vad tänker han på?
Något bud har jag inte att sända
men så mycket att säga'n ändå.

Det är som allt hopp jag miste.

För sent kanske? Vem skulle tänkt?
O, om hara jag visste,

att jag inte höll'en för strängt.
. 0

PER GYNT.
(kommer)

God kväll!
ÅSE.

Gud signe dig, kära

min gosse, så kom du till sist!
Men hur vågar du fara så nära?
Ditt liv kan här lätt vara mist.

PER GYNT.
Jag måste — så säkert som amen —
hit ner, fast det dröjde en tid.
ÅSE.

Så får Kari stå där med skammen,
och jag kan gå bort i frid.

PER GYNT.

Gå bort? Vad i alla tider?
Vart skulle du ge dig av?

ÅSE.

Ack, Per, mot slutet det lider;
jag ligger snart i min grav.

PER GYNT.
(vänder och går över golvet)
Från tyngsta börda jag vänder,
jag trodde jag här var fri.
Är du kall om fötter och händer?

ÅSE.

Ja, Per, det är snart förbi.

När du ser mina ögon brista,

0

slut till dem med varlig hand!

Och så får du sörja för kista,

en präktig med krans och band.

Å nej, det ar samt...

PER GYNT.

Tsch, stilla,

tids nog att tänka på slikt.

ÅSE.

Kanske det.

(ser sig oroligt omkring i stugan)

Här ser du det lilla,

de lämnat, det var dem så likt.

PER GYNT.

(skruvar sig hårt)

Jag vet, jag bär all förskyllan,

det är onödigt påminna om.

ÅSE.

Du? Nej, den förbannade fyllan,
från den var det olyckan kom.

Du var drucken, Per, den där kvällen,
och man vet inte då, vad man gör.
Och så red du på rentjurn i fjällen,
även sånt hetsar opp ens humör.

PER GYNT.

Ja ja, låt den ramsan fara,
och allt vad med den hör i lag,
vad tungt är, det må vi spara
till sedan, en annan dag.

(sätter sig på sängkanten)

0

Nu, mor, ska vi språka, vi båda,
som om ingenting hade hänt.

Vi ska glömma all sorg och våda
och allt som är vasst och förvänt.
Nej, se då den gamla katten!

Så, den är i livet ännu?

ÅSFE.

Han låter så styggt om natten,
du vet, vad det varslar, du.

PER GYNT.
(avböjande)

Vad nytt här bland stugor och ställen?

ÅSE.
(leende)

De säger en tös här finns,
som trånar dit upp mot fjällen.

PER GYNT.
(hastigt)

Mats Mo, hur är han till sinns?

ÅSE.

De säger, hon har inte öra

för den gråt, som de gamla tär.
Du bör allt titta in där och höra —

du visste nog råd, du Per.

PER GYNT.

Och sme'n? Vart har han tagit vägen?

0

ÅSE.

Å, tig med den strunten till smed!

Jag är mera angelägen

att om jäntan, du vet, ge besked.

PER GYNT.

Nej, nu ska vi språka, vi båda,

som om ingenting hade hänt.

Vi ska glömma all sorg och våda

och allt som är vasst och förvänt.

Är du törstig? Dryck må väl finnas. —

Kan du sträcka dig? Sängen är kort.

Å, den låg jag i, vill jag minnas,

som barn och drömde mig bort.

Säg, minns du, hur långt fram på kvällen
du satt här bredvid mången gång

och bredde över mig fällen

och strödde sägner och sång?

ÅSE.

Ja, minns du? Så lekte vi släde,
när far var på långfärd i nord.
Fällen var fotsack av kläde
och golvet isbelagd fjord.

PER GYNT.
Men det bästa — nu ska jag höra,
du mor, om du minns det också:
vad vi fick för hästar att köra?

ÅSE.

Ja, det kan du lita på.
Det var Karis katt vi fick låna,
han satt på en kubbestol.

PER GYNT.

Till slottet västanför måna,

till slottet östanför sol,

till Soria Moria slottet

vi for över dal och fjäll.
Till piska hade du fått ett
spö ifrån spisens häll.

ÅSFE.
(pekar mot sängfoten)

Där stod jag på knä och körde.

PER GYNT.

Jojo, du gav tömmen lös,

och vände dig jämt och hörde,
om inte av farten jag frös.

Gud signe dig, styggan lilla,
du kära. Du jämrar dig svårt?

ÅSE.
ÄÅ, min rygg, jag ligger så illa,
sängbrädet är ju så hårt.
PER GYNT.
(ordnar i bädden)
Jag ska jämka. Det gjorde nytta?

Sträck ut dig! Så skönt! Ligg nu still!

ÅSE.

(orolig)

Nej, Per, jag vill flytta.

PER GYNT.

Flytta?

ÅSE.

Ja, flytta är just vad jag vill.

PER GYNT.

Du pratar, bred över dig fällen,

jag sitter, där du satt en gång;

seså, nu förkortar vi kvällen

både med sägn och sång.

ÅSE.

Hämta hellre postillan i svalen,

jag är orolig till sinns.

PER GYNT.

I Soria Moria salen

är det gille hos konung och prins.

Vila mot vildrenshuden,

jag kör dig dit över mo.

ÅSE.

Men, snälla Per, är jag bjuden?

PER GYNT.

Ja, vi bägge två, må du tro.

(kastar ett snöre om stolen, där katten ligger, tar en käpp i handen och sätter sig på sängkanten.)

Hopp, vill du rappa dig, Blacken!
Du fryser väl inte, mor lill?
Jojo, det blir fart utför backen,
när Grane får gå som han vill.

ÅSE.

Kära Per, jag hör klockor ringa.
.

PER GYNT.

Det är blanka dombjällror, mor.

ÅSE.

Hu nej, kan så dovt de klinga?

PER GYNT.

Det var över en fjord vi for.

ÅSE.

Jag är rädd, vad är det, som brusar

och suckar så vilt och tungt?

PER GYNT.

Det är granskogen, mor, som susar,

stilla, du, snart blir här lugnt.

ÅSE.

Långt borta jag ser något glimma,

vi hän mot en ljusning ju kör?

PER GYNT.

Det är slottsfönstrens gnistrande strimma;

kan du höra dem dansa?

ÅSE.

Jag hör.

PER GYNT.

Sankt Per står i porten, han beder

dig in med sin värdiga min.

ÅSE.

Hälsar han?

PER GYNT.

Ja, med heder,
skänker i av det sötaste vin.

ÅSE.

Får man kakor med?

PER GYNT.

Den så behagar
tar för sig ur bräddfullt fat,
och salig prostinnan lagar
dig kaffe och herrskapsmat.

ÅSE.

Hå kors, kommer vi två tillsamman?

PER GYNT.
Så titt och ofta du vill.

ÅSE.

Å nej då, Per, vilken gamman
du kör mig stackare till!

PER GYNT.

(smäller med piskan)

Hopp, rappa dig, Blacken!

o

ASE.

Du kör oss

väl rätt, kära Per, i natt?

PER GYNT.

(klatschar igen)

Vi ha breda vägen framför oss.

.

ÅSFE.

Ack, farten gör mig så matt.

PER GYNT.

Där är slottet. Från tusenmila

färd få vi snart spänna från.

ÅSE.

Jag vill ligga och blunda och vila
och lita på dig, min son.

PER GYNT.

Hopp, Grane, så raskt du travar!
Vid slottet är trängseln stor,

mot grinden de myllrar och kavar —
nu kommer Per Gynt med sin mor.
Se så, blev det nytt ljud i skällan,
slipper mor inte in, herr Sankt Per?
Jag menar ni hittar sällan,

så ärlig en själ, som hon är.

Med mig är det ingen fara,

i min sak kan jag fatta mig kort.

Vill ni bjuda mig, tack må så vara,
om ej, går jag lika nöjd bort.

Jag har diktat ramsor så sköna

som hin Onde i predikstol,

och jag har skällt mor min för höna,

för det att hon kackla och gol.

Men sätt henne främst i salen

och gör henne till lags bäst ni kan!
Ni får ingen bättre från dalen
hitopp nu för tiden minsann.

Nej se, Gud Fader vid porten!
Sankt Per, nu får du allt ditt!
(med djup stämma)

Inga köksmästartag här på orten!
Du förstår väl, mor Åse går fritt.

(skrattar högt och vänder sig mot modern)

Som jag sagt, det gick bra i det sista,
nu blev det en annan dans.
(i ångest)

Varför ser du, som ögat skulle brista?
Mor, slocknar du? Mister du sans?

(går till huvudgärden)
Du får inte stirra, mor lilla,
tala, mor, det är jag, din son!

(känner varsamt på hennes panna och händer. Därefter kastar
han snöret bort på siolen och säger dämpat)

Så stilla, min fåle, stilla,

vi är framme, nu spänner vi från.
(sluter hennes ögon och böjer sig över henne)

Så tack då för vyss och för vaka,

för dagar ljusa och grå!

Och nu får du tacka tillbaka.

(trycker kinden mot hennes mun)

Det var tack för skjutsen alltså.

TORPARMOR.

(kommer)

Vad, Per? Nå då, ÄÅse lilla,

är vi från denna sorg och nöd.
Herre Gud, vad hon sover stilla,
eller är hon...
.

PER GYNT.

Tsch, hon är död.

(Kari gråter vid liket. Per Gynt går länge omkring i stugan,

slutligen stannar han vid sängen)

Få mor med heder i graven.

Jag ska bort, var en väg finns att gå.

TORPARMOR.

Ska du långt hän?

PER GYNT.

Ut över haven.

TORPARMOR.

Så långt?

PER GYNT.

Och längre ändå.

(han går.)

FJÄRDE AKTEN.

(På sydvästkusten av Marocko. Palmskog, dukat middagsbord, soltält och sävmattor, längre in i lunden hängmattor, utanför land ligger en ångjakt med norsk och amerikansk flagg. Vid stranden en jolle, det närmar sig solnedgång.)

(Per Gynt, en medelålders herre, med vackra drag, iförd elegant resdräkt, med guldlornjett på bröstet, presiderar som värd vid bordsändan. Master Cotton, Monsieur Ballon samt hrr von Eberkopf och Trumpeterstråle i färd med att sluta måltiden.)

PER GYNT.

Go' herrar, drick och druvan njut,
och låt oss lustigt leva livet.

Vad får jag bjuda? Slut är slut
och tömt är tömt, så står det skrivet.

TRUMPETERSTRÅLE.

Du är syperb som värd, bror Gynt!

PER GYNT.

Jag delar äran med mitt mynt,
med kock och stewart.

MASTER COTTON.

Very well,
en skål för alla fyra. Hell!
.

M. BALLON.

Monsieur, ni har en goût, en ton,
som numer icke finns hos mången,
som lever livet en garçon,

ett visst, jag vet ej vad...

V. EBERKOPF.
En fläkt
av världsåskådning, flott och kritisk,
en läggning, brett kosmopolitisk,
en blick, som klyver molnen käckt,
och ej av fördom hålles fången.
Ett skir av själens högre lyftning,
en urnatur med praktisk syftning
på trilogiens topp förent.
N'est-ce pas, monsieur, så var det men

M. BALLON.

Jovisst, min vän, det stämde ganska

men lät nog ej så grant på franska.

V. EBERKOPF.

Det språket är för strävt och tungt. —
(vänder sig till Per Gynt)
Men grunden, att så högt ni hunnit?

PER GYNT.

Den ska ni finna som jag funnit,
jag är ej gift, och därmed punkt.
Ja, ja, go' herrar, ganska klar

är saken. Vad ska mannen vara?
Sig själv, det är mitt enkla svar.
För sig och sitt han ock ska svara.
0

Tar han i andras bördor del,
blir han blott nästans lastkamel.

V. EBERKOPF.

Men detta för och i sig vara,
jag gissar, det har kostat strid?

PER GYNT.

Ja, jo jo men, i fornan tid.

Men alltid kom jag från med ära.
En gång dock var jag ganska nära
att fastna i en verklig snara. —
Jag var en rask och fager sven,
och hon som var min hjärtevän —
ni må nu tvivla eller tro det —
hon var av kungligt blåa blodet.

M. BALLON.

Av kungligt?

PER GYNT.
(i förbigående)
Blåa strömmar flyta
hos vissa ätter.

TRUMPETERSTRÅLE.
(slår i bordet)

Adelstroll!

PER GYNT.

(rycker på axlarna)
Malätna högheter som skryta
att minsta fläck på sköldens yta

ej finnes från plebejiskt håll.

.

MASTER COTTON.

Och så partiet slöt på noll?

M. BALLON.

Familjen bröt det ofördröjligt?

PER GYNT.

Tvärtom!

M. BALLON.

Aha!

PER GYNT.

(skonsamt)

Den var nog mör.

Det fanns en sak som talte för

att få oss vigda snarast möjligt.

Men hela detta höghetsväsen

var allt igenom mig emot.

Jag är i vissa delar kräsen

och helst jag står på egen fot.

Och då nu svärfar därtill kom

och gav mig fina vinkar om

att byta ställning, ta galoner

och lösa adelskoncessioner,

som jag fann mycket obehagligt,
för att ej säga oantagligt,
så drog jag värdigt mig tillbaka,
gav avslag på hans ultimatum
och avstod från min unga maka.
(trummar på bordet med andäktig min)

Ja ja, det råder dock ett fatum
att ty sig till i livets hot,
det är en tröst att se och tro't.

M. BALLON.

Och därmed saken var förbi?

PER GYNT.

Förbi? Ånej, så tusan heller.
Familjen lade sig däri,

så det vart rysligt ramaskri.
Värst var de yngre. Sju dueller
jag fick med detta avgrundsgli.
Ja, aldrig glömmer jag de tiderna,
änskönt jag segrade i striderna.
Det kostat blod. Men det har lagt
ett plus i min persons värdering
och pekar styrkande som sagt

mot fatums visa världsregering.

V. EBERKOPF.

Den blick på livets gång ni röjt,
den har till tänkarns rang er höjt.
Då den, som rätt och slätt förmenar,
de spridda scenerna ej enar

och aldrig upphör med att famla,
ni allt förstår i ett att samla.

Ni mäter allt med samma mått,
ni spetsat till var säruppskattning,
tills liksom strålar allting gått

från fokus av en livsuppfattning.
Och ändå — ni har ej studerat?

PER GYNT.
Jag är som jag er redan sagt

helt rätt och slätt autodidakt.
Metodiskt har jag intet lärt,
.

men jag har tänkt och spekulerat
och även läst rätt avsevärt.

Jag har begynt i äldre år,

då vet ni, lite tungt det går

att plöja sida upp och ned

och taga likt och olikt med.
Historien har jag tagit styckvis,
ty mera fick jag inte tid till;

och då man ju i svåra tider

ett något visst vill sätta lit till,

så tog jag religionen ryckvis.

På detta sätt det bättre glider.
Man ska ej läsa för att sluka,
men för att se vad man kan bruka.

MASTER COTTON.
Så praktiskt!!

PER GYNT.
(tänder en cigarr).

Nå, jag återvänder,
min skildring må ju ha ett slut.
Betänk, jag kom till västern ut

som fattig karl med tomma händer.
Så stred jag mot den bistra nöden,
för födan fick jag slita hårt,
men kärt är livet om än svårt, ;
och som man säger besk är döden.
Nåväl. Så kom min lyckas tid
då gamla fatum blev mig blid,
och som med kraft jag stred min strid,
så bröt jag mig min väg allt bredare.
Två lustrer efter bar jag namn
av Krösus, där bland Charlestowns redare,

mitt rykte flög från hamn till hamn.
Jag hade lyckan med ombord.

MASTER COTTON.

I vilken bransch blev den då gjord?

PER GYNT.

I negrer mest till Carolina
och gudabilder bort till Kina.

M. BALLON.
Fi donc!

TRUMPETERSTRÅLE.

Fy tusan, farbror Gynt!

PER GYNT.

Ni finner nog trafiken svävande

på gräns av lämplighet och lag?

Jag fann den själv minst sagt odiös,
men har man nu en gång begynt
affärer som är så pass krävande,
det sitter hårt åt att bli lös.

Ja, i den sortens företag

som sätter tusenden i rörelse

är ytterst svårt få slutuppgörelse
och bryta tvärt av i ett slag.

Det där »tvärt av», jag medger saken,
har aldrig fallit mig i smaken,

men jag har städse hyst respekt

för vad man kallar konsekvenserna
och det att överskrida gränserna. —
Där har mitt mod ej riktigt räckt.
Så kommer åldern, tiden går,

jag nalkades de femti åren,

.

fick även något grått i håren.

Och fast min hälsa utmärkt höll sig,

den tanken dock rätt pinsam föll sig:

Vem vet, hur snart den timmen slår,

när man inför den juryn står,

som skiljer getterna från fåren?
Vad var att göra? Stoppa farten

på Kina gick omöjligt an.

Jag fann mig. Jag begynte snart en

affär dazu på samma land.

Var vår jag gudar exporterade,

var höst jag präster utklarerade,

med allt av vikt dem ekiperade,

som strumpor, biblar, rom och ris.

MASTER COTTON.

Ja, med profit?

PER GYNT.

Naturligtvis.
Det gick. Det idogt missionerades.
För varje gud, som där vart köpt,
man fick en kuli grundligt döpt,
så verkan blankt neutraliserades.
I träde låg ej andens fält,
mot varje gud som inkvarterades
det blev ett prästämbete ställt.

MASTER COTTON.

Nå, men de afrikanska varorna?

PER GYNT.

Där segrade också moralen.
Jag insåg slik trafik var galen

för en som uppnått mina år.

Man vet ej när man hädan går.
Och därtill kom de tusen snarorna
från våra filantropers led.

Och stormens risk och kaparfarorna
man alltid måste räkna med. ;
Så vann de högre levnadsreglerna:
Jag tänkte: Peter, reva seglena

och rätta felen efterhand!

Sen köpte jag i södern land,

behöll min sista köttimport,

som också var av prima sort.

De trivdes, de blev blanka, feta,

så mig och dem en fröjd det var.
Ja, utan skryt, det må ni veta,

jag tog mig an dem som en far,
vad sina goda räntor bar.

Jag byggde skolor för att få

en hög allmännelig nivå

på dygden, och höll uppsikt på

att ej vid någon grövre blunder
moralens gradtal sjönk därunder. —
Dessutom — även den filialen

jag frånträtt för principens skull.
All jord jag sålt plus negerkraalen
med barn och blomma, hår och hull.
Till avsked bjöd jag sist en dag
på gratisgroggar över lag,

så små och stora fick ett rus

och änkorna dessutom snus.

Nu har jag själv som så bedömt,
att är det inte struntprat blott,

att den som ej gör ont gör gott,

så är mitt gamla felgrepp glömt,

.

och jag kan hålla mer än mången
med mina dygder synden stången.

V. EBERKOPF.

Vad det är styrkande att höra:
i scen ett livsprincipium satt,
förlöst från teoriens natt

och ostört av all yttre röra.

PER GYNT.
(som under det föregående flitigt anlitat flaskorna)

Vi nordens män förstå att föra

vår kamp, och konstens klav är den:
att stänga örats port igen

för inpass som en orm vill slunga
liksom ett gift från tand och tunga.

MASTER COTTON.

Vad för en orm, min dyre vän?

PER GYNT.

En liten en, en slugt förförande
till det i ett och allt avgörande.
(dricker igen)
Vad hela våga-konsten gäller,

all dådets konst, det är att stå
med valfri fot där livet ställer
de giller lätt man stupar på,
att inte snärjas i den snaran
att allt med stridens dag är slut,
att veta man kan sno sig ut
en bakväg ur den sista faran —
Den teorin har fört mig fram,

den gett min hela vandel färgen,
och den jag ärvt av nordisk stam
från släktens barndomshem bland bergen.

M. BALLON.

Ni är ju norrman?

PER GYNT.

Född, javisst,
kosmopolit dock först som sist:
Amerika är främst mitt land,
det gav mig kapital i hand.

Jag Tysklands yngre skolor skyller
den bokskatt mina hyllor fyller.
Ifrån Paris jag västar fick,

en glimt esprit och världsmansskick.
Mig England har i testamente

klar blick för eget väl beskärt,

mig juden väntans konst har lärt,
en släng av dolce far niente

jag från Italien fick i sändning;
och så en gång i hastig vändning
med svenskens stål jag slog ett slag
som ökade min levnadsdag.

TRUMPETERSTRÅLE.
(höjer glaset)

Vårt svenska stål!

V. EBERKOPF.

Nej, stålets man
ska först vår hyllning ha minsann!
(De klinga med honom och dricka. Det börjar bli hett.)
.

MASTER COTTON.

Ja, allt det där är mycket bra,
men, sir, säg oss er plan!

DE TRE.

Ja, ja.

MASTER COTTON.

Vad vill med allt ert guld ni göra?

PER GYNT.

(nickar)

Hm, göra? Vad?

ALLA FYRA.

(ryckande tillsammans)

Ja, låt oss höra!

PER GYNT.

Först ge min reslust luft och vingar.

Se därför tog jag er ombord

som sällskapsbröder i Gibraltar.

Mig hövs en vänkrets här som svingar

i ringdans kring mitt guldkalvsaltar.

V. EBERKOPF.

Så spetsigt!

MASTER COTTON.

Sanna dock mitt ord
och medge, att man ej som regel
blott för att segla hissar segel.
Helt visst ni har ett mål för färden.
Säg det!

PER GYNT.

En kejsartron, en krona.

ALLA FYRA.
Vafalls? Och riket?

PER GYNT.

Hela världen.

MASTER COTTON.

Hur vinnes den?

PER GYNT.

Med guldets makt.
Den planen är visst inte ny,
i all min strävan själ den lagt.
Som ung jag ofta drömt mig trona
högt över havet på en sky.
Jag steg i purpur, glans och yra
och damp så ner på alla fyra.
Men målet, vänner, hölls vid makt.
Det står ju skrivet eller sagt,
jag vet ej var, de visdomsorden,
att om du vunnit hela jorden
men mist dig själv, så är din vinning
blott kransen om en kluven tinning.
Så står det eller något slikt,
och detta ord är ingen dikt.

V. EBERKOPF.

Vad är ett själv på Gyntiskt plan?
.

PER GYNT.

Det är den världen här bak pannan,
som gör att jag är ingen annan
än jag, som Gud är Gud, ej fan.

TRUMPETERSTRÅLE.

Nu skönjer jag i vilken riktning.

M. BALLON.

Sublim i tanke.

V. EBERKODPF.

Hög i diktning.

PER GYNT.

(i stigande stämning)
Det Gyntska självet är den här
av viljor, lustar och begär,
det Gyntska självet är det hav
av infall, fordringar och krav —
kort sagt det allt som mitt bröst häver
och gör att som Per Gynt jag lever.
Men som en världsgud tarvar mull,
skall han bestå i högan himmel,
som kejsare jag tarvar gull
att ta mig ut i praktens vimmel,

M. BALLON.
Ni har ju guld.

PER GYNT.

Ej nog ändå!

Jo, för att gå ett tag och påta

som kaiser à la Koburg-Gotha,

men jag vill vara mig en gros,

Sir Gynt på hela jorderunden,

Sir Gynt från toppen ner i grunden.

M. BALLON.

(hänryckt)

Få äga jordens skönsta kvinna.

V. EBERKOPF.

All hundraårs Johannisberger.

TRUMPETERSTRÅLE.

Och alla Karl den tolftes värjer.

MASTER COTTON.

Men först det gäller våga vinna
en dunderkupp.

PER GYNT.

Den snart är gjord:
Avisorna jag fick ombord
kom med en viktig nyhet i.
Och nu i kväll vår färd skall ställas
för full maskin tillbaks mot nord.

(reser sig med höjt glas)

I sanning här kan ordet fällas
att lyckan står den djärve bi.

HERRARNA.
Nå säg!

PER GYNT.

Revolution i Hellas!
.

ALLA FYRA.
(springa upp)
Vad, greken?

PER GYNT.

Står ej mer att hämma.

DE FYRA.

Hurra!

PER GYNT.

(tömmer glaset)

Och turken är i klämma!

M. BALLON.

Till Hellas! Ära skall det bringa,

jag hjälper med min franska klinga.

V. EBERKOPF.

Och jag med upprop på distans.

MASTER COTTON.

Jag likaså med leverans.

TRUMPETERSTRÅLE.

Gå på, jag hittar väl i Bender

en hjältepamp för svenska händer.

M. BALLON.

(faller Per Gynt om halsen)

Förlåt, min vän, att jag en stund

har misskänt er!

V. EBERKOPF.

(trycker hans händer)

Jag dumma hund,

jag höll er nästan för en slyngel.

MASTER CoOTTON.

Jag för den största narr jag kärnt.

TRUMPETERSTRÅLE.

(vill kyssa honom)

Jag tog er som en exponent

för yankeepackets värsta yngel.

Förlåt mig, farbror!

V. EBERKOPF.

Vi ha famlat.

PER GYNT.

Vad pratar ni?

V. EBERKOPF.

Nu har ni samlat

i glans er hela Gyntska här

av viljor, lustar och begär.

M. BALLON.

(med beundran)

Så, det var eder Gyntska lära?

V. EBERKOPF.

(likaså)

Det är att vara Gynt med ära.

PER GYNT.

Om jag begrep.

M. BALLON.

Å, ni förstår nog.

.

PER GYNT.

Nej, inte minsta dyft.

MASTER CoTTON.

Ni går nog
med skepp och guld i vapenleken
och slår ett slag för gamla greken?

PER GYNT.

(visslar)

Nej, jag står styrkan bi för fanen

och för mitt guld till museimanen.

M. BALLON.

Åh nej!

V. EBERKOPF.

Ett skämt!

TRUMPETERSTRÅLE.

Av grövsta slaget!

PER GYNT.

(tiger en stund, stödjer sig mot en stol och antar en förnäm min)

Go' herrar, bäst att bryta laget,

förrän vår vänskaps sista skymt

har bort med rökens skyar rymt.

Den intet äger vågar rappt.

När man rår om av världen knappt

den strimma mull ens skugga skymmer,

man till kanonmat skapts så visst,

men har som jag man nått grön kvist,
då inger risken mer bekymmer.

Gå ni till Hellas! Gratis, vänner,
jag för er väpnade i land.
Ju mer ni ökar stridens brand,
dess hårdare jag bågen spänner.
För rätt och frihet — fyr på durken!
Gör glödhett helvetet åt turken!
Och sist med heder sucka ut
ert liv på janitscharens spjut!
Men jag, förlåt mig —
(slår på fickan)

jag har mynt

och är mig själv, Sir Peter Gynt.

(Han slår upp sin solskärm och går in i lunden, där
hängmattorna skymta.)

TRUMPETERSTRÅLE.

Sån svinpäls!

M. BALLON.

Ej idé om aära.

MASTER COTTON.

Åh, äran rör mig ej så nära,
men vad enorm profit för oss
om landet slets från turken loss!

M. BALLON.

Jag såg mig krönt av lagrar gröna
i kretsen av grekinnor sköna.

TRUMPETERSTRÅLE.

Jag såg i mina svenska händer
en jättepamp från gamla Bender.
.

V. EBERKOPF.

Jag såg mitt stolta lands kultur
forcera Orientens mur.

MASTER COTTON.

God damn! Förlust av det reella
är värst; jag kunde tårar fälla.

Jag såg mig på Olympens topp
bland kopparfynd som heter duga,
ifall ej gamla rykten ljuga.

Jag tänkte åter ta dem opp

och så Kastale-älvens åder,

som skummande i dans där tråder
i fall på fall från branten ner

av tusen hästars kraft och mer.

TRUMPETERSTRÅLE.

Jag går ändå! Mot svenskens svärd
är yankeens guldhög föga värd.

MASTER COTTON.

O yes, men upp i leden tagna,
vi drunkna blott, i virveln dragna,
och var blir då profiten av?

M. BALLON.

Fördömt! Så nära lyckans tinne
blott för att stanna vid dess grav!

MASTER COTTON.

(med handen knuten mot fartyget)

Den svarta kistan sluter inne
nabobens gyllne negersvett,

V. EBERKOPF.

En kungsidé! Slå till med ett!
Hans kejsardröm skall snöpligt sluta.
Hurra!
M. BALLON.
Ni tänker?

V. EBERKOPF.

Vinna makten!
Besättningen är lätt att muta.
Ombord! Jag annekterar jakten.

MASTER CorTON.
Ni vad?

V. EBERKOPF.

Jag snyter allt.
(går ner i jollen)

MASTER CorTON.

Så, Sså,

då bjuder också mitt behov

att snyta med.

(går efter)

TRUMPETERSTRÅLE.

Det var en bov!

M. BALLON.

Ett skurkstreck, men enfin, låt gå.

(följer efter)

TRUMPETERSTRÅLE.

Jag får väl följa dem på färden

men protesterar inför världen.

(går efter)

(Ett annat ställe på kusten. Månsken och drivande skyar.

Jakten går långt ute för full maskin.)

(Per Gynt springer längs stranden. Än nyper han sig i armen,

än stirrar han ut över havet.)

PER GYNT.

Mardröm! Lögn! Nu vaknar jag snart.

Den skjuter från land! Och i rasande fart!

Jag sover, nej, jag är full, jag dör!

(vrider händerna)

Nej, det går dock omöjligt an jag så gör!

(sliter sig i håret)

En dröm, jag vill det ska vara en dröm.

Förfärligt! Hu! Det är sanning dess värre.

Mina vänner, de asena! Hör mig, Vår Herre,

du är ju så vis och rättfärdig, o döm!

(med armarna mot höjden)

Det är jag, Peter Gynt. Å, Vår Herre, hugg i!

Tag hand om mig, fader, annars är det förbi.

Låt dem backa maskinen! Låt dem fira ner giggen,

stoppa tjuvarna! Gör något oklart i riggen!

Hör mig, låt de andras affärer vara,

låt världen sköta sig själv lite grand!

Nej, Gud han är döv, han är rådlös i fara.

Vilken ordning här nere i livets land!

(vinkar uppåt)

Pst! Jag har skilt mig från negeraffärerna.

Kom ihåg vad jag gjorde för Kinamissionärerna.

En handräckning är väl den andra värd.

Å, hjälp mig ombord!

(En eldstråle skjuter upp från jakten och en tjock rök vältrar

fram. En dov knall höres. Per Gynt utstöter eti rop och segnar

ned i sanden. Röken skingras så småningom. Skeppet är
försvunntet.)
0

PER GYNT.
(blek, sakta)
Det var straffets svärd.
Där gick den med man och allt i sumpen;
evinnerligt prisad den lyckliga slumpen.
(rörd)
Lyckträff? Nej, djupare måste jag se.
Jag skulle frälsas, förgås skulle de.
Ja, tack och lov att du lät mig bli sparad
och höll ögat på mig trots svaghet och brist.
(andas djupt)

Det är en vidunderlig trygghet likvisst

att veta sig själv separat bevarad.

Men mat i öknen? — Och dryck? — Ändå värre!

Åh, jag hittar nog litet —

(inställsamt)

Han vet var det fås.

Det är inte så farligt. Ej vill Vår Herre

att jag, lilla fattiga sparv, ska förgås.

Bara ödmjuk till sinns. Inte tränga sig på,

stå karsk och rak och trösta på Herran.

(far upp i förskräckelse)

Röt där ett lejon i rörskogen fjärran?

(hackar tänder)

Nej, det var intet lejon —

(bemannar sig)

Inte mer än som så.

Nej, de hålla sig undan, och det är nog rådligt,

med sin överman huggas kan alltid bli vådligt.

De ha ju instinkt, och den säger dem klarligt,

att leka med elefanter är farligt.

Men i alla fall — jag får söka mig ett trä.

Där borta svaja akacior och palmer,

.

kan jag kliva dit upp har jag trygghet och lä,

framför allt om jag därtill kunde ett par psalmer.

(klättrar upp)

Morgonen är inte kvällen lik,

det skriftstället ofta man vägt och dryftat.

(sätter sig till rätta)

Hur härligt att känna sitt sinne så lyftat!

Tänka ädelt är mer än att veta sig rik.

Bara bygga på Honom. Han vet i all fara,

vad av nödens kalk jag tål för portion.

Han är faderligt sinnad mot min person.

(kastar en blick utåt havet och viskar med en suck)

Men ekonom — nej, det tycks han ej vara.

(Natt. Marockanskt läger på gränsen emot öknen. Vakteld och vilande krigare.)

EN SLAV.

(kommer och sliter sig i hårct)

Stulen är kejsarns gångare vita.

EN ANNAN SLAV.

(kommer och river sina kläder)

Kejsarns heliga dräkt är försvunnen.

EN UPPSYNINGSMAN.

(kommer)

Var och en av er får slita

hundra par, blir tjuven ej funnen.

(Gryning. Trädgrupper med akacior och palmer.)

(Per Gynt uppe i trädet håller med en avbruten gren i hand en svärm markattor på avstånd.)

PER GYNT.

Fatalt! En högst obehaglig natt.

(slår omkring sig)

Är du där nu igen, det är rent förbannat!

Nu kasta de frukt. Nej, det är något annat.

Ett vämjeligt djur den markattan är!

Vaka och strid, såsom Skriften lär,

men jag orkar ej mer, jag är trött på att fäkta.

(Nytt angrepp, otåligt)

Jag måste få stopp för oväsendet satt,

men det går inte, förrn jag en lymmel fått fatt
och hängt honom, flängt honom, tagit huden
och klätt mig ut, så där lagom luden,

då må väl de andra tro jag är äkta. —

Vad är väl människan? En nypa mull.

Och något får man foga sig för husfridens skull.
Så de väsnas! Nu kommer svärmen tillbaka.
Sch, iväg! Nej, skaran står tät som en mur.
Hade jag en lössvans att svänga och skaka,
något som gav en viss likhet med djur.

Vad nu? Här över mitt huvud det tassar —

(ser uppåt)
Den gamle med nävarna fulla av smuts.

(Kryper ängsligt ihop och håller sig stilla en stund. Markattan
gör en rörelse. Per Gynt börjar locka och lirka som med en hund.)

Är det du, gamle buss? Du gör inga puts,

han kan tas med godo, han vet vad som passar.
Han kastar visst ej, vi är goda vänner.

Det är jag, pip, pip! Du hör att jag känner,
aj, aj, du hör att jag känner ditt språk.

Kära släkting, ställ nu inte till bråk!

Buss ska få socker i morgon. Sån best!

Hela laddningen över mig — uff, så helvetiskt,

eller kanske var det föda? Det smakte hypotetiskt.
Dock vad smaken angår gör vanan mest.
Vilken tänkare är det, som en gång har sagt:
.

Man får spotta och hoppas på vanans makt.
Där är ynglet.
(fäktar och slår)
Rädde sig den som kan!
För galet att människan, skapelsens herre,
skall i skapelsens drägg få sin överman.
Den gamle var svår, men de unga är värre.

(Tidig morgon. Klipptrakt med utsikt inåt öknen. Åt ena sidan
en fjällklyfta och en håla.)

(En tjuv och en tjuvgömmare i klyftan med kejsarens
häst och dräkt. Hästen, rikt munderad, står bunden vid en sten.
Ryttare på avstånd.)

TJUVEN.
Lansarnas tungor,
slickande, skinande,
se, se!

TJUVGÖMMAREN.

Jag ser min skalle

i sanden grinande,

ve, ve.

TJUVEN.

(korsar armarna över bröstet)

Min fader var tjuv,

hans son måste röva.

TJUVGÖMMAREN.

Tjuvgömmare min,

hans kall får jag öva.

TJUVEN.

I fred och fara

dig själv ska du vara!

TJUVGÖMMAREN.

(lyssnar)

Fotsteg i gräset!

På flykt! Men vart?

TJUVEN.

Profeten är stor

och hålan är svart.

(De lämna bytet i sticket. Ryttarna förlora sig i fjärran.)

PER GYNT.

(kommer skärande på en rörflöjt)

O, vilken härlig morgonstund!

Tordyveln rullar sin kula i gruset,

snäckan kryper ur vindelhuset,

morgonen ja, den har guld i mund.

Egentligen är det en underbar makt,

naturen sålunda i dagsljuset lagt.

Man känner sig trygg, och modet sväller,

man tar tjuren vid hornen, om det så gäller.

Vilken stillhet! Vad lantlivet fröjdar ens sinne!

Sällsamt nog har jag ratat de nöjena förr.

Att i stora städer man stänger sig inne,

blott så packet ska ränna tjockt i ens dörr!

Nej, se hur ödlorna kila omkring,

snappa och tänka på ingenting.

En sådan oskuld över djurets liv.

Det lyder budet av Skaparen skrivet,

bevarar sin säregna prägel för livet,

är sig själv, sig själv genom lek och kiv,

sig själv, som det blev på Hans första bliv!

(sätter lornjetten på näsan)

En padda! I sandsten. Som ut ur en fog
förstenad tycks hon huvudet luta

fram och se som genom en ruta
på världen. Hon är sig själv nog.
(eftersinnande)

Nog'? Sig själv? Var är det det står?

Jag har läst det som pojk i ett storverk med fabler,

var det huspostillan eller Syraks parabler?

Fatalt! Jag märker, att år från år

mitt sinne för tiden och stället förgår.
(sätter sig ner i skuggan)

Här är svalt att vila, sträcka ut sina fötter.

Se här växer bräken. Ätliga rötter.

(smakar litet)

Det är snarare mat för ett kreatur.

Men skrivet står det: tvinga din natur.

Och vidare står det: högmod skall böjas,

och den, som förnedrar sig, han skall höjas.

(orolig)

Upphöjas? Ja, med mig ska det ske.

Omöjligt annat, såvitt jag kan se.

Ödet ska hjälpa mig ur all fara,

laga så jag kommer ur landet ut.

Det här är en prövning — snart är den slut,

blott Vår Herre låter mig hälsan bevara.

(skjuter tankarna ifrån sig, tänder en cigarr, sträcker ut sig och stirrar in i öknen.)

Vilken öken, omätelig, öde!

Långt där borta stegar en struts.

Vad ska man egentligen tro vara Guds
mening med ett land utan livskällors flöde?
Detta tomhetens land inom dödsens mur,
det breder sig som en förödelsens styggelse,
en flik av världen till ingens uppbyggelse,

ett lik, som från jordens födsel här legat
och sitt enklaste tack till Skaparn förtegat.
Vi blev det till? Så du slösar, natur!

Där i öster det skimrar i havets färg,

omöjligt, det är blott en sinnevilla.

Havet är i väster, det håller sig nog stilla,

utdämt från öknen av en låg räcka berg.
Ien tanke far för honom)

Utdämt? Då kunde jag — Höjden är smal.

Utdämt? Ett genombrott blott, en kanal!

Som en livsflod vattnen genast skulle skölja

genom svalget in, över öknen bölja.

Snart skulle hela denna glödande grav

ligga här frisk som ett krusat hav.

Oaserna skulle stiga som öar.

Atlas som fjällkust mot norden står,

seglaren skulle i skummande sjöar

skära i söder karavanernas spår.

Glittrande regn skulle skölja från skyar,

livande luft skulle skingra allt kvalm,

folk skulle bygga sig städer och byar

och gräs skulle växa kring svajande palm.

Landet i söder bak Saharas mur

blev till ett kustiand med frisk kultur.

Gamla Timbuktu fick storindustri,

Bornu blev genast en rik koloni,

genom Habes for forskaren snabb som pilen

i sin järnvägswaggon till den övre Nilen.

Mitt i mitt hav, mitt i feta oasen

vill jag omplantera den norska rasen.

Dölskt blod nästan som kungligt skattas,

arabisk korsning ska ge vad som fattas.

Runt om en vik på en stigande strand

får jag lägga Peropolis, huvudstaden.

Ur leken är världen — nu stiger i raden

du, Gyntiana, mitt unga land.

(springer upp)

.

Bara kapitaler, så är det gjort,

en nyckel av guld till havets port,

korståg mot döden, den giriga glupen,
. han ska öppna sin säck, där han ruvar på djupen.
För frihet svärmas i alla länder,

som åsnan i arken jag sänder ett rop

över världen och bringar befrielsens dop

till de härliga bundna vardande stränder.

Så fram! Kapitaler i öst eller väst!

Mitt rike, mitt halva rike för en häst!

(hästen gnäggar i fjällklyftan)
En häst? En dräkt? Och smycken och smiden?
(går närmare)

Omöjligt, nej verklighet fram och bak!

Det sägs viljan har flyttat berg förr i tiden,
men flytta en häst är en annan sak.

Prat, det är faktum, här står ju hästen.

Ab esse ad posse, och så vidare för resten.

(tar dräkten på sig och betraktar sin person)

Sir Peter och turk efter senaste mod.

Att sådant i stjärnorna skrivet stod!

I purpur och guld ska du häktas och spännas.

(stiger i sadeln)
Rappa dig, Grane, min gångare god:
På ridtyget är det storfolk ska kännas.
(galopperar in i öknen).

(Tält hos en arabhövding.)

(Ensam i en oas Per Gynt i sin österländska dräkt vilande på dynor. Han dricker kaffe och röker en lång pipa. Anitra med några flickor dansa och sjunga för honom.)

FLICKORNAS KOR.

Han är kommen, profeten,
profeten, Herren mot Eblis stridande,

han kom, han kom som I veten
över sandhavet ridande.
Profeten, Edens helighet speglande,
han kom, han kom som I veten
genom sandhavet seglande.

Rör trumman och trumpeten,
han är kommen, Herren profeten.

ANITRA.

Se mjölkvit hans gångare blänker

som de floder i paradiset strömma.

Böj edra knän! Hjässan ni sänker!

Hans ögon äro stjärnor, glimmande ömma,

jordens barn dock ej tåla

glansens glans, där de stjärnorna stråla.
Han kom, öknens ljus.

Guld och pärlor sprang fram på hans led

från hans bröst där han red.

Långt bort Samum följde,

i mörker allt höljde.

Han kom, öknens ljus,

jordisk dräkt han valde.

Kaba, tomt står dess hus,

som han själv förtalde.

FLICKORNAS KOR.

Rör trumman och trumpeten,
han är kommen, Herren profeten.
(dans och dämpad mutsik)

PER GYNT.

Man får läsa på tryck som i öknens sand:
ingen är profet i sitt eget land.
Det här, att stå som en själarnas ledare
.

är för mer än livet bland Charlestowns redare.
Det var ihåligt något med denna sak,
något främmande på botten, något oklart bak.
Jag kände mig aldrig hemma bland packet
och aldrig riktigt som en man av facket.
Vad hade jag också på galejan att göra,
rota och riva i affärernas röra,
hur därhän det gick, kan jag inte förstä,
det föll sig väl så, att det kom sig så.

Vara sig själv på grundval av guld,
det är som att bygga sitt hus på sanden.
För uret och ringen, som blixtrar på handen,
ni fjäskar, gott folk, och kryper i mull.
För kråsnålskronan ni lyfter på hatten,
men personen sitter ju ej i kravatten.
Profet — det är ställning med klara momenter,
då vet man dock på vad fot man står.
Slår man an, man själv ovationen får
ej ens kalla mammon med ränteprocenter.
Man är vad man är trots kritik och klack,

är ej skyldig slump och tillfälle tack,
eller stöd av monopol och patenter.
Ja, profet — till det är jag klippt och skuren
och jag blev det så innerligt oförvarandes,
blott genom att komma över öknen farandes
och möta äkta barn av naturen.
Profeten var kommen, saken var klar,
min mening var aldrig att handla bedrägligt.
Det är skillnad på lögn och profetiskt svar
och jag träder tillbaka, om det blir lägligt.
Jag är inte bunden — det är inte värre —
det hela är så att säga privat,
jag kan gå som jag kom, min häst står parat.
Jag är, kort sagt, situationens herre,
0

ANITRA.
(närmar sig från ingången)

Profet och härskare!

PER GYNT.

Vad vill min slavinna?

ANITRA.

Framför tältet stå väntande slättens söner,
de be att få skåda ditt anlete.

PER GYNT.

Stopp!
Säg att på avstånd de ställer sig opp.
Säg dem jag hör på avstånd deras böner.
Lägg till, i mitt tält vill aldrig jag finna
manfolk. Männen är ett skröpligt släkte,
just som man säger illfundiga skarn.
Anitra, du kan icke tänka hur fräckt de
har snyt — nej, jag menar syndat, mitt barn.
Nå, det var nu det. Ett högst ledsamt minne
dansa bort det, kvinnor, ur profetens sinne!

,

FLICKORNA.
(dansande)
Profeten är god. Profeten är bedrövad
för all synd, som av stoftets söner är övad.
Profeten är mild. Hans mildhet vare pris.
För syndarn han öppnar Allahs paradis.

PER GYNT.
(följer med blicken Anitra i dansen)
Hej, benen gå som trumpinnar flinka!

Sällan såg man en läckrare slinka.
Hon har något extravaganta former,
.

som ej alldeles stämma med skönhetens normer.
Maen vad är skönhet? Slentrian rent ut sagt,
ett mynt, som är gångbart för tid och trakt.
Och just det extravaganta betager,

sen man njöt det normala till botten av kruset.
I lagbundna former snyts man på ruset;

nej, ytterligt fyllig eller ytterligt mager,
ängslande ung eller gammal, förskräckligt, —.
mitt emellan är äckligt.

Hennes fötter, de är inte alldeles rena,

inte armarna heller — isynnerhet den ena.
Men det är egentligen ingenting förklenande,
fastmer en betingelse enligt mitt förmenande.
Anitra, hör hit!

ANITRA.
(närmar sig)

Din slavinna har hört.

PER GYNT.

Du är ljuvlig, mitt barn, profeten du rört.
Och tror du mig inte så hör nu beviset:
jag gör dig till houri i Paradiset.

ANITRA.
Omöjligt!
PER GYNT.

Vad, tror du jag leker med orden?
Nej, så sant som jag går här och vankar på
jorden.
ANITRA.

Men jag har ingen själ.

PER GYNT.

Nå, så kanst du fa.

ANITRA.
Huru, o herre?

PER GYNT.
Det må jag förstå,
och jag tar mig nu an din fostran och daning.

Ingen själ! Ja, beklagligt nog är du dum,
därom har jag redan en stilla aning,
men, pytt, för en själ har du alltid rum.
Kom hit, låt mig mäta din pannas valv.
Där finns plats åtminstone gott för en halv.
Någon stor själ kan du väl aldrig få,
som till djupet av tingens mening kan rå,
men strunt, lika fullt, jag ska nog trolla fram en,
som räcker, så du slipper stå där med skammen.

ANITRA.
Profeten är god —

PER GYNT.

Du dröjer, förklara!
Du vill något annat — ge svar på tal!

ANITRA.

Med själen kunde det kanske få vara,
ge mig hellre —

PER GYNT.
Vad då?

ANITRA.
(pekar på hans turban)

Din sköna opal!

PER GYNT.

(i det han hänförd räcker henne smycket)

Anitra! Dotter av Eva och Eden!

Magnetiskt jag drages, ty jag är man.

Som en aktad författare skrev härförleden:

»Das ewig weibliche zieht uns an.»

(Månskensnatt, palmlund utanför Anitras tält.)

(Per Gynt sitter under ett träd med en arabisk luta i handen.

Hans hår och skägg är klippt. Han ser betydligt yngre ut.)

PER GYNT.

(spelar och sjunger)

Jag stängde till mitt paradis

och tog dess nycklar med,

det bar till havs för nordlig bris,

mens sköna mör på kvinnors vis

vid stranden grät och kved.

De salta strömmar kölen skar

mot syd, mot söderns land.

Där palmen vajar underbar

i krans omkring en havsbukt klar,

jag stack mitt skepp i brand.
Jag steg på slättens skepp ombord,
ett skepp på fyra ben.
För piskans slag dröp skum på jord. —
Grip fast en flyktig fink från nord,
som kvittrar här på gren:
Anitra, palmens must och sav —
din sötma lockar nu.
Angorans ost knappt hälften av
den ljuvlighetens yrsel gav,

Anitra, ack, som du.

(Hänger lutan över axeln och träder närmare)
Stilla, månn' den fagra väntar,
har hon hört min lilla dikt,
månn' hon på gardinen gläntar
utan slöjor, flor och slikt?

Sch. Ett ljud på kärleksstigen —
som om korken ur en trång
flaskhals smällde gång på gång.
Var det älskogssuck? Nej, sång?
Nej, hon snarkar — sannerligen.
Ljuv musik, ja, sov du lilla.
Näktergal, hör upp att slå!
Allsköns ofärd skall dig nå,

om du ej är tyst och stilla.
Men, som skrivet står, låt gå.
Näktergalen sånger diktar,

och jag själv gör likaså.

Han som jag sin längtan biktar,
fångar hjärtan, ömma små.
Skapt för sång är natten sval.
Vår är sångens sfär, den klara,
det att sjunga är att vara,

och Per Gynt är näktergal.
Flickan sover, och just detta
högst i höjd min älskog lyft:
spetsad läpp mot bägarn sätta
och ej smaka minsta dyftft.

Men där är hon, det var väl,

att hon kom ändå, min själ.

ANITRA.
(från tältet)

Herre, kallar du i natten?
.

PER GYNT.

Ja, profeten håller vakten.
Jag blev nyss just väckt av katten
som for fram likt vilda jakten.

ANITRA.

Ack, det var ej jaktlarm, herre,
det var något mycket värre.

PER GYNT.
Säg.

ANITRA.

Jag blygs för sådant tal.

PER GYNT.
Säg.
ANITRA.
Oh, nej!
PER GYNT.
(närmare)
Månn' det förskyllde
samma känsla som mig fyllde
då jag gav dig min opal?
ANITRA.

(förskräckt)

Likna dig, o världens skatt,
vid en äcklig gammal katt!

PER GYNT.

Barn, från älskogs synpunkt sett
hankatt och profet sig tett
nära nog som alltid ett.

ANITRA.

Skämtets honungsströmmar flyta
från din mun.

PER GYNT.

Min lilla vän,
ni ser blott en ringa yta,
töser, av oss stora män.
Jag är skämtsam nog i grunden,
särdeles på tu man hand,
men min ställning gör mig bunden
vid en allvarsmask ibland.
Dagens plikter gör en hbitter,
räkenskaper och besvär,
som jag har med alla här,

gör mig lätt profetiskt tvär.
Men i tungan blott det sitter.
Struntprat, bort i tätatäten
är jag Per, ja, den jag är.
Hej, vi jaga bort profeten,
och mig själv, mig har du här.

(sätter sig under ett träd, och drar henne till sig)

Kom, Arnitra, till en gömma!
Palmens fläkta svalka håller;
jag ska viska, du ska drömma,
sedan ska vi byta roller.
Då ska dina läppar friska,
när jag sover, älskog viska.

ANITRA.
(lägger sig vid hans fötter)
Dina ord som sånger klinga,
änskönt jag förstår blott ringa.
.

Kan din dotter själen fånga,
om hon lyssnar nätter långa?

PER GYNT.

Själen, andens ljusa flamma,

kan ej ges så med detsamma.
Men när österns rosenzoner
guldbepräntas: Här är dagen,
då, min tös, är jag i tagen.
Då ska du nog få lektioner.
Nu i nattens stämning veka
var det dumt att börja leka
skolfux med en gammal läxa
och dess slitna visdom käxa.
Själen är ju inte heller

vad man främstst i livet ställer,
det är hjärtat mest det gäller.

ANITRA.
Tala, herre, i ditt tal
skymtar mången skön opal.
PER GYNT.

Klokhet i sin höjdpotens
spränger tokenskapens gräns.
Feghet slår i grymhet opp,

när dess blomma går ur knopp.

Sanning i sin överdrift
är en bakvänd visdomsskritft.

Ja, mitt barn, jag vill bli hängd,

går ej här på jorderingen
självförätet folk i mängd
utan klarhet över tingen.
Jag har känt en sådan kropp,

skarans allra bästa hopp.

Ändå tog han fel på målet,
miste meningen i skrålet.

Se dig kring på ökenstråten!
Bara jag turbanen svingar

jag Atlantens flodvåg tvingar
in att fylla hela bråten.

Men en dumbom blott det händer,
att han skapar hav och länder.
Vad är liv? Det är att häva

sig ur hopen och att sväva
torrskodd utför Tidens älv

helt och hållet som sig själv.
Men i mannakraft blott kan jag
vara den jag är, det fann jag.

Gammal käring mister tänder,
gammal örn sin fjäderhamn,

gammal skrutt får skrumpna händer,

gammal knarr får vissen famn.
Vissen själ blir var mans lott;
ungdom, ungdorm, jag vill härska,
het som en sultan, ej blott
över Gyntianas bankar,
där sig vinet yppigt rankar,
men i allt det friska, färska
av en kvinnas jungfrutankar.
Nu, min tös, du väl förstått
varför jag dig nådigt dårat,
varför jag ditt hjärta korat,
grundlagt, om jag så må säga,
där mitt väsens kalifat.
Jag vill all din längtan äga,
envåldsmakt i älskogststat.
Jag vill fängsla, jag allen,
.

liksom guldets gula låga
famnar om en ädelsten.
Skiljas vi, förbi är livet

för din del, ja, det är givet.

Hela du, var tum och tåga,
utan vilja, ja och nej,

vill jag veta fylld av mig.
Dina lockars midnattsskänker,
allt vad älskarn ljuvast tänker
vinkar som ett yppigt Eden
vid en babylonisk älv.

Därför gillar jag i grunden
den där tomma pannvalvsrunden.
Har man själ, så är man bunden
mer med hänsyn till sig själv.
Det blev ingen nytta med den,
hör du, vill du ska du få
dig en ring om ankelleden,
det blir bäst för bägge två.

Och där själen skulle varit,
tar jag plats — sen status quo.
(Anitra snarkar)
Vad? Du sover? Har det farit
hus förbi vad jag har sagt?
Nej, det stämplar just min makt,
att hon flyter bort i drömmar
uppå älskogsordens strömmar.
(reser sig och lägger smycken i hennes sköte)
Här är smycken, här och här.

Sov, Anitra, dröm om Per.
Sov, så kejsarn din du krönte,
och Per Gynt i denna stund
seger vann och framgång rönte
på personens stolta grund.
0

(Karavanväg. Oasen långt borta.)

(Per Gynt jagar genom öknen på sin vita häst med Anitra framför sig på sadelknappen.)

ANITRA.

Låt vara, jag bits!

PER GYNT.
Du skälmska, du ljuva!
ANITRA.
Vad vill du?
PER GYNT.

Vill? Leka hök och duva.
Föra bort dig, göra allt galet jag vet.

ANITRA.

Å fy skäms, en gammal profet!

PER GYNT.

Profeten är inte gammal, din gås,
det bör tvärt kunna ses och genast förstås.

ANITRA.

Släpp, jag vill hem!

PER GYNT.

Nu är du kokett!
Tänk, henm, till svärfar! Det var just nätt!
Vi galna fåglar ur buren flydda
törs aldrig visa oss mer i hans hydda.
Dessutom, min tös, bör man ej slå sig ner
för längre tider i samma kvarter.
.

Vad man vann i bekantskap i aktning man miister,
framför allt då man är profet eller slikt.

Flyktigt ska man visa sig, gå som en dikt,

ge sig av som jag gjort, förrn man råkar i klister.
Det är vacklande själar, dessa öknens söner,

det vankades till slut varken virak eller böner.

ANITRA.

Ja, men är du profet?

PER GYNT.

Din sultan därtill.

(vill kyssa henne)

Seså, hugg lagom, hackspetten lill!

ANITRA.

Ge mig den ring, som blixtrar på handen!

PER GYNT.

Hela rasket, min sötnos, den skänken är ringa.

ANITRA.

Dina ord äro sånger, så ljuvligt de klinga.

PER GYNT.

Säll den som är älskad så högt! Jag vill av,

jag vill leda hästen som din trogna slav.

(räcker henne ridspöt och stiger av)

Min blomma, min ros, som för ökenvind niger.

Se här vill jag gå och kava i sanden,

tills jag träffas av solsting och får så jag tiger.

Jag är ung, Anitra, och därför jag tycker

du bör se genom fingrarna med mina nycker.

Upptåg och streck är ungdomskriterium,

och var inte din ande så trög och tung

så skulle du fatta, min dejliga nerium:

Din älskling gör snedsprång, ergo är han ung.

ANITRA.

Du är ung. Har du ännu smycken kvar?

PER GYNT.

Grabba åt dig! Se vilka bocksprång jag tar!

Om här fanns vinlöv jag skulle mig kransa;

ja, min själ, jag är ung, hej, jag vill dansa.
(dansar och sjunger)

Här dansar en tupp för sin höna —

hacka mig, nippertippa!

Hej hopp, jag vill trippa,

här dansar en tupp för sin höna.

ANITRA.

Du svettas, profet, jag är rädd att du smälter.
Det där tunga i gördeln, ge hit förrn du välter.

PER GYNT.

Bär pungen för alltid. öÖmma bekymmer

guldet i älskande hjärtan blott skrymmer.
(dansar och sjunger)

Unga Per Gynt aär en stolle,

han vet inte på vad fot han ska stå.

Låt gå, sa Per, bara skyn är blå!

Unga Per Gynt är en stolle.

ANITRA.

Vilken fröjd, när profeten i dansen träder!

. :

PER GYNT.

Strunt i profeten, låt oss byta kläder!

Hej, plocka av!

ANITRA.

Din kaftan blev för lång,

din gördel för vid och din strumpa för trång.

PER GYNT.

Eh bien! (anäööjer Men gör mig en häftig sorg,

det är ljuvt för älskande hjärtan att lida.

Hör, när vi kommer hem till min borg —

ANITRA.

Till ditt paradis — ha vi långt att rida?

PER GYNT.

Åh, en tusen mil.

ANITRA.

O, så långt!

PER GYNT.

Hör på! —

Du ska få den själ jag lovat dig få.

ANITRA.

Ja tack, jag reder mig utan själ,

men du bad om en sorg.

PER GYNT.

(reser sig)

Ja, eld och låga,

en våldsam, men kort, ett par dygns plåga.

ANITRA.

Anitra lyder profeten — farväl!

(Hon ger honom en duktig klatsch över fingrarna och jagar i fygande galopp tillbaka genom öknen.)

PER GYNT.

(står länge såsom träffad av blixten)

Nå, så skulle då också —

(Samma plats en timme senare.)

(Per Gynt, allvarlig och betänksam, lägger av den turkiska dräkten plagg för plagg. Slutligen tar han sin lilla rökmössa ur

rockfickan, sätter den på sig och står åter i sin europeiska dräkt.)

PER GYNT.

(kastar turbanen långt ifrån sig)
Där ligger turken och här står jag,
detta hedniska väsen var mig inte i lag;
det var bra det var endast i kläderna buret
och ej, som man säger, i köttet skuret.
Vad hade jag också på galejan att göra,
man står sig dock bäst med att leva som kristen,
vraka påfågelsdräkten och föra
sin levnad efter lag och moral,
vara sig själv och få sig till sist en
krans på sin kista, vid graven ett tal.

(går några steg)

Den där slinkan, det hängde ju på ett hår,
att hon hade satt mig myror i knoppen.
Jag vill vara ett troll, ifall jag förstår,
vad det var för en eld som flög mig i kroppen.
Det var väl det tog slut. Om jag drivit mitt skämt
ett steg till, jag blivit löjlig bestämt.
Jag har felat, men tröstar mig med framför allt,

att det skett genom skevhet i situationen.

Det som föll var alltså inte själva personen.

Det var min profetiska livsgestalt,

det där livet utan rättning och reda,

förutan minsta verksamhets salt,

som föll och som hämnar sig med äckel och leda.

En dålig befattning att vara profet;

man ska gå som i töcken å ämbetets vägnar,

profetiskt taget man bums är bet,

så snart man inte mer kan låtsas det regnar.

I så måtto jag utmärkt lyckats förhålla mig

i och med att jag lät den där gåsen förtrolla mig.
(brister i skratt)

Ahå hå. Så har jag från värvet mig skilt! —

Velat stoppa tiden med att trippa och dansa,

velat strida mot strömmen med att svänga och

svansa,
sucka på gigone, vänslas och lockas
och sluta som hanen — låta sig plockas.

Det beteendet kan kallas profetiskt vilt.

Ja, plockas. — Tvi, jag är plockad fördömt.
Nå, litet har jag klokt nog undangömt.

Jag har något i fickan och något på banken,
och är alltså inte alldeles nere i dranken.

Och så där mitt emellan är egentligen bäst;
nu är jag inte bunden av kusk och av häst
eller koffert och vagn som besvärar en värre —
jag är kort sagt situationens herre.

Nu finns väg att välja åt alla hållen;

och på valet man skiljer den vise från stollen.
Mitt affärsliv är ett kapitel passerat,

min älskogslek — är ett plagg jag kasserat;
till kräftgång känner jag ingen drift.

Ater och fram, det är lika långt,

ut och in, det är lika trångt,
som jag tror det står i en anderik skrift.
Något nytt alltså. En ädlare färd,
en uppgift mödan och slanten värd.
Ska mitt liv jag beskriva och intet fördölja,
en vägledningsbok med exempel att följa?
Eller tänk, när jag nu är av ingenting bunden,
vad? — om jag skulle som resande lärd
studera framfarna tider från grunden?
Det är något för mig. Visst är uppgiften svår,
men jag läste ju krönikor som liten redan
och har odlat den vetenskapsgrenen även sedan.
Jag vill följa människosläktets spår;
jag vill simma som ett fjun på historiens ström,
leva den upp igen som i en dröm,
se hjältarnas kamp för stort och gott
men säkert i skydd som åskådare blott,
se tänkarnas fall och martyrernas öden,
se riken grundas och riken ta slut,
se världsepoker ur intet slå ut —
kort sagt skumma grädden av historiens flöden.
Jag får se, jag får tag i ett band av Becker
och resa kronologiskt, så långt det räcker.
Min förkunskap medges är minst sagt tvistig
och historiens inre mekanik är kvistig.
Men pytt, där premisserna galnast befinnas,
de originellaste slutsatser vinnas.

Hur lyftande dock att sätta sig ett mål
och driva det igenom som flinta och stål.

(med stilla rörelse)
Bryta på alla håll och kanter
banden med vänner och stamförvanter,
spränga i luften sin rikedoms skatt,
säga sin kärlekslycka godnatt,
.

allt för att finna det sannas mysterium —
(torkar en tår i ögat)

Det är den äkta forskarens kriterium.

Jag känner en fröjd, som gör ögonen vääta,

nu har jag löst min bestämmelses gåta,

nu blott hålla ut, som en gång jag begynt.

Nu må jag få brösta mig en gång för alla

och känna mig själv som mannen Per Gyrnt,

Livets kejsare — kunde man kalla.

Det svunnas facit och summa vill jag nå,

aldrig de levandes vägar gå,

samtiden är inte värd en gammal sko;

mannen far fram utan heder och tro.

Hans verk har ej vikt och hans ande ej fläkt.

(rycker på axlarna)
Och kvinnan — det är en skröpelig släkt.

(han gån).

(Sommardag högt uppe i Norden. En hydda i storskogen. Öppen dörr med ett stort trälås. Renhorn ovan dörren. En flock getter springer invid väggen.)

(En medelålders kvinna, ljus och vacker, sitter och spinner utanför i solskenet.)

KVINNAN.
(blichande fram över vägen, sjunger)

Det kanske skall gå både vinter och vår
och nästa sommar med och så ännu ett år.
Men en gång skall du komma, det vet jag visst,
och jag skall nog vänta, för det lovte jag sist.

(lockar på getterna, spinner och sjunger igen)

Gud styrke dig, var du i världen går.
Gud glädje dig, om du för hans fotapall står.
Här skall jag vänta, tills du kommer igen;
och väntar du däruppe, vi träffas där min vän.

(I Egypten. Morgonskymning. Memnonstoden står i sanden.)

(Per Gynt kommer gående och ser sig en stund omkring.)

PER GYNT.

Här tar jag itu med min forskaresändning. —
Så blev jag egyptier i denna vändning

på grundval dock av mitt Gyntska jag.

Sen till Assyrien gör jag ett slag.

Går jag ända tillbaka till skapelsens händelser,
lär jag blott tappa bort mig i urkundshänvändelser.
Biblisk historien alltså jag lämnar;

jag finner ju alltid dess världsliga spår,

och i sömmarna syna den aldrig jag ämnar,
därtill min förmåga ej heller förslår.

(sätter sig på en sten)

Nu vill jag vila och vänta, till dess att

stoden sin vanliga morgonsång mässat.

Efter frukosten kliver jag upp på pyramiden,
tar sen om jag hinner en tur inuti den.

Kring Röda havet bär det sen av;

kanske jag kan finna kung Potifars grav.

Så är jag asiat, vill Babylon studera,

dess hetärer och hängande trädgårdar med mera.
Det vill säga de viktigaste spåren av kultur.
Och så med ett språng till Trojas mur.

Från Troja kan man ju lätteligt fara

med båt till det härliga gamla Aten;

där vill jag bevandra sten för sten

det pass, där Leonidas stred med sin skara.
Jag vill gå med dess bättre filosofer till botten,
bese häktet där Sokrates steg på schavotten.
.

Nej, kors. Det var sant — det är krig nu i Hellas;
ja, då får hellenismen på framtiden ställas.

(ser på sitt ur)
Jag har bråttom. Var håller solen hus?
Hon bör väl gå upp nu ofördröjligt —
Från Troja alltså till Aten var ej möjligt —
(reser sig och lyssnar)
Vad är det jag hör för underligt sus?
(soluppgång)

MEMNONSTODEN.
(sjunger)
Ur halvgudens aska fåglar svingade
med stridsrop som klingade.
Zevs ur skyarna
skapte förnyarna.
Uggla och gudinna,
var sover svärmen fången?
Du må dö eller finna
gåtan i sången.

PER GYNT.

I sanning en stämma människolik

från stoden gick ut. Det var forntidsmusik;

klipprösten vällde fram och sjönk undan.

Jag vill anteckna det till de lärdas begrundan:

(noterar i en anteckningsbok)

»Stoden sjöng helt tydligt men stilla;

men texten var knappt av begripligt slag.

Det hela var naturligtvis en sinnevilla;

annars intet av vikt observerat i dag.»

(går vidare)

0

(Vid Gizeh, den stora pyrramiden. Långt bort Kairos torn och

minareter.)

(Per Gynt kommer. Han betraktar sfinxen med

uppmärksamhet än genom lornjetten, än genom den till kikare formade handen.)

PER GYNT.

Nej var i all världen mötte jag sist

något halvglömt, likt det här ökenspöket?

Om i syd eller nord, jag har mött'et helt visst.

Men om vad eller vilken påminner öket?

Den där Memnorn, föll det mig efteråt in,

var lik så kallade Dovregubbar,

sådan han satt där styv och stinn

med baken planterad på pelarstubbar.

Men detta underliga korsningsdjur,

lejon och kvinna i sällsam förening —

har jag det också från en sagofigur

eller från ett minne i verklighetsmening?

En sagofigur? Hå, nu kom jag på trallen!

Det är Böjgen, min själ, som jag slog i skallen.

Ja, jag låg då i feber i färd med att drömma —
(går närmare)

Samma ögon och läppar, slikt kan man ej glömma;

inte fullt så loj, litet mer förslagen

men annars densamma i huvuddragen.

Jaså, Böjgen, du ter dig bakifrån sedd

som ett lejon, när du visar dig om dagen —

Kan du ännu gåtor? Så håll dig beredd!

.Och nu få vi se, om du svarar som sist du:
(ropar mot sfinxen)
Hej, Böjg, vem är du?

EN Srtäumma.
(bakom sfinxen) .

Ach, Sfinx, wer bist du?
.

PER GYNT.
(går närmare)

Nej, men eko på tyska, så underbart!

STÄMMAN.
Wer bist du?

PER GYNT.

Det talar ju flytande klart.

Ett rön, som är nytt, och bör göra effekt:

(antecknar i boken)

»Eko på tyska, Berlindialekt.»

BEGRIFFENFELDT.

(kommer fram)

Ein Mensch.

PER GYNT.

Jag förstår, det var han och hans

prat.

(noterar)

»Kom efteråt till andra resultat.»

BEGRIFFENFELDT.

(under allsköns oroliga fukter)

Förlåt, att jag störer diktarfriden;

min herre, en livssak — vad för er väl hit?

PER GYNT.

Jag är hos en ungdomsvän på visit.

BEGRIFFENFELDT.

Vad? Sfinxen?

PER GYNT.

(nickar)

Har känt honom förr i tiden.

BEGRIFFENFELDT.

Famost! Och det efter denna natt!

Det hamrar häruppe och bultar besatt.

Ni känner honormn, karl, kan ni säga, säg svara,
vad han är!

PER GYNT.
Vad han är? Jo, det kan jag förklara.
Han är sig själv.
BEGRIFFENFELDT.
(med ett språng)
Ha, livsgåtan lågar

som ljungeld — är det sig själv, han är?

PER GYNT.

Åtminstone säger han så, när man frågar.

BEGRIFFENFELDT.

Sig själv? Omvälvningens stund är när.

(tar av sig hatten)

Ert namn, min herre?

PER GYNT.

Jag är döpt till

BEGRIFFENFELDT.

(med stilla beundran)

Per Gyrnt, det vill säga det obekanta,

allegoriskt, det i växling konstanta,

som jag väntat, som kommer, som redan begynt.

PER GYNT.

Hör man på! Och det ska ni hämta nu här?

.

BEGRIFFENFELDT.

Per Gynt, ett djup, en gåta, en spegel;

vart ord är en bottenlös visdomsregel.

Vad är mi?

PER GYNT.

(tar blygsamt upf sitt pass)

Mig själv har jag alltid sökt vara;

för övrigt ska ni se mina papper klara.

BEGRIFFENFELDT.

Åter de gåtfulla orden i munnen.

(griper honom vid handleden)

Till Kairo! Tolkarkejsarn är funnen.

PER GYNT.

Kejsarn?

BEGRIFFENFELDT.

Kom!

PER GYNT.

Är jag känd? Vad har hänt?

BEGRIFFENFELDT.

(drar honom med sig)

Uttolkarkejsarn på självets fundament.

(I Kairo. En stor gårdspilan med höga murar och byggnader

omkring. Gallerfönster, järnburar.)

(Tre vaktare på gården, en fjärde kommer.)

DEN KOMMANDE.

Schafman, var håller professorn hus?

EN VAKTARE.

Han åkte sin väg, innan dagen blev ljus.

DEN FÖRSTE.

Det hände'n visst något tråkigt, förrän

han for — jag har hört —

EN ANNAN.

Sch! Där står han i dörren.

(Begriffenfeldt för in Per Gynt, låser dörren och stoppar nyckeln
i fickan.)

PER GYNT.

(för sig själv)

En ytterst begåvad man det här,

nästan allt, vad han säger, går över ens sfär.

(ser sig omkring)

Här är alltså uttolkarnes klubb?

BEGRIFFENFELDT.

Ja, här ska ni finna dem skrubb vid skrubb,

de sjuttio lärde i Areopagen,

med hundrasextio ökt häromdagen.

(ropar på vaktarna)

Mickel, Schlingenberg, Schafman, Fuchs,

in i burarna med er flux!

VAKTARNA.

Vi?

BEGRIFFENFELDT.

Ja, just ni, raska på, raska på,

snurrar världen runt, snurrar vi också.

(tvingar in dem i en bur)

I dag är han kommen, den store gästen,

jag säger inte mer — ni anar nog resten.

(stänger buren och kastar nycklarna i en brunn)

.

PER GYNT.

Men bästa herr doktor och direktör —

BEGRIFFENFELDT.

Det är jag ej mer.

PER GYNT.

Vad tar ni er för?

BEGRIFFENFELDT.

Kan ni tiga? Jag måste ge saken luft —

PER GYNT.
(i stigande oro)

Vad står på?

BEGRIFFENFELDT.
Herr Per, försök ej att skälva!
(drar honom bort i ett hörn och viskar)

Vad som hittills nämnts absolut förnuft
avgick med döden i går kväll klockan elva.

PER GYNT.
Gud hjälpe mig...
BEGRIFFENFELDT.

Ja, det är ytterst beklagligt.
I min ställning därtill är det dubbelt obehagligt.
Ty denna anstalt tills dato har gällt
som dårhus.

PER GYNT.
Dårhus? Är det så ställt?

BEGRIFFENFELDT.

Inte nu, förstås —

PER GYNT.
(blek och sakta)

Jo, därhän är det kommet,
och karlen är galen, fast ingen vet om'et.

(drar sig undan)

BEGRIFFENFELDT.
(följer cfter)
För övrigt hoppas jag ni har förstått,
när jag kallar det dött, har jag skarvat i väven.
Det har frångått sig självt, ur sitt skinn har det
gått

som min landsman den münchhausenska räven.

PER GYNT.

Förlåt en minut...

BEGRIFFENFELDT.

(håller i honom)

Nej, det var som en ål,

inte som en räv. Genom ögat en nål.

PER GYNT.

Var finns det väl räddning?

BEGRIFFENFELDT.

På väggen hängde den,

runt om halsen ett snitt — vips ur skinnet krängde

den.

PER GYNT.

Spritt galen! Och galnare stund för stund!

.

BEGRIFFENFELDT.

Nu är det klart, och det låter sig ej dölja,

ur detta från-sig-gående måste det följa

en välvning i världen från yta till grund.

Klockan elva i går kväll, när dygnet börjat dala,

då blev alla, som förr kallats galna normala,

konforma med förnuftet i dess nya fas;

och därav är klart och som slutsats kan dras,

att från detta klockslag av isande fasa

de så kallade kloka istället börjat rasa.

PER GYNT.

Ni nämnde klockan, min tid är knapp.

BEGRIFFENFELDT.

Er tid? Där gav ni min tanke ett rapp.

(öppnar en dörr och ropar)

Härut! En ny epok har begynt,

förnuftet är dött. Leve Per Gynt!

PER GYNT.

Nej, kära .

BEGRIFFENFELDT.

(de svagsinta komma så småningom ut på gården)

God morgon! Ställ upp med

detsamma!

Hälsa er befrielses gryningsflamma!

Er kejsare kommit.

PER GYNT.

Kejsarn?

BEGRIFFENFELDT.

Javisst.

PER GYNT.

Vilken ära! Men ge mig åtminstone frist.

BEGRIFFENFELDT.

Falsk blygsamhet bort!

PER GYNT.

Jag är rent av förstummad;
jag har gått och blivit allt mer fördummad,
jag duger inte alls, nej, det får ni förlåta.

BEGRIFFENFELDT.

Det säger ni, som löst sfinxens gåta?
Som är er själv?

PER GYNT.

Ja, det är just knuten,
jag är mig själv i den form jag är gjuten;
och här gällde det vara, om rätt jag förstått,
utom sig själv i stort och smått.

BEGRIFFENFELDT.

Utom sig? Nej, det är här ingen regel,
tvärtom. Här är man sig själv förbannat,
sig själv och inte det ringaste annat.
Man går som sig själv för fulla segel,
man sluter sig in i självets kaggar,

dyker ner i självets dräggiga grund,
stänger hermetiskt med självets sprund,
och tätar självets gistnande laggar.
.

Ingen har gråt för en annans ve,

ingen har sinne för en annans idé.

Oss själva, det är vi till tanken och tonen,
oss själva till språngbrädets yttersta rand;

alltså, skall en kejsare nu på tronen,

är det klart, att ni just är rätter man.

PER GYNT.

Nej, så må själva fan...

BEGRIFFENFELDT.

Låt ej blygheten bry!
Nästan var sak i världen är i förstone ny.
Sig själv? Kom här, ska ni se ett exempel,
jag väljer det första bästa.

(till en mörk skepnad)
Huhu,

god dag! Nå, min gosse, går du ännu
beständigt omkring med grämelsens stämpel?

HUHU.

Ja, när ingen språket tolkar
åt den släkt mitt land befolkar.
(till Per Gynt)
Du är främling, vill du höra?

PER GYNT.

(bugar sig)

Gärna.

HuHu.

Låna mig då öra.

Skönt bland fjärran österns länder
blomma malabarens stränder,
där kulturens gåvor vida
0

Portugal och Holland sprida.
Men ännu så bor där mäkta
fullt med malabarer äkta,

så man skilda språk får höra

i en sammanältad röra.
Fordomdags orangutangen

rått därstädes och haft rangen
såsom skogens man och herre,
tjutit, gnytt och gastat värre.
Som naturen honom skapat,
fritt han grinat, fritt han gapat.
Hövding över höjd och håla
oförment han kunnat vråla.
Ack, men så kom främlingsstråket

med mischmasch i apljudsspråket.
Fyra seklers natt lagt handen
ödestung på urskogssanden,

och man vet så långa nätter
knäcker folkets gamla ätter.
Skogens urljud är förstummat,
aldrig mera blir där brummat.
Skall man nu sin tanke måla,
får man tala, inte skråla.
Vilket tvång för parlamentet,
portugiserelementet,
Hollandsmannan, malabaren,
var och en är illa faren,

jag har dragit blankt att fäkta
för vårt urskogsspråk, det äkta,
sökt att sätta liv i liket,
skrikit, hävdat rätt åt skriket,
visat att i folksångsbruset
skränet är som barn i huset.
Men min strävan skralt man skattar,
.

och min sorg ni säkert fattar.
Tack att ni mig lånat öra —
Vet ni råd, så låt mig höra.

PER GYNT.

(avsides)

Om det här skall lyckligt sluta

får med ulvarna jag tjuta.

(högt)

Käre vän, så vitt jag minnes

i Marocko dungar finnes,

där ännu orangutangen

söker tolk för urskogsklangen.

Och hans språk ljöd malabariskt,

det lät friskt och exemplariskt.

Om ni dit till gagn för era

landsmän skulle emigrera?

HuUHu.

Tack att ni mig lånat öra,

som ni säger vill jag göra.

(med en stor gest)

Östern sångarn sin förkastar;

han till västerns apor hastar.

(han går)

BEGRIFFENFELDT.

Nå, var han sig själv? Det vill jag mena,

av sig själv är han fylld och av det allena.

Han är sig i allt vad han bjuder och bär,

i och med han är från sig, sig själv han är.

Kom nu hit! Jag vill visa eder en ann’,

konform med förnuftet sen i går, även han.

(till en fellah, som bär en mumie på ryggen)

Kung Apis, hur mår ni, höge herre?

FELLAHN.

(vilt till Per Gynt)

Är jag kung Apis?

PER GYNT.

(drar sig bakom doktorn)

Jag får tillstå dessvärre,

jag är inte inne i situationen,

men jag tror det väl, får jag döma av tonen.

FELLAHN.

Nu ljuger du också.

BEGRIFFENFELDT.

Ers höghet får lätta

på hjärtat och säga ... .

FELLAHN.

Ja, låt mig berätta.
(vänder sig till Per Gynt)

Ser du honom, jag bär på ryggen?
Han namnet kung Apis löd;
nu går han under namn av mumie
och är därhos alldeles död.

Han har uppbyggt alla pyramider
och huggit vår stora sfinx
och krigat, som doktorn säger,
med turken både rechts och links.

Och därför hela Egypten
har prisat honom som gud,
fallit ned för hans tjurhamn i templen
under heliga hymners ljud.

Men jag är denne kung Apis,
det ser jag som dagen klart,
.

och därest du inte förstår det,
så ska du begripa det snart.
På jakt gick en gång kung Apis
och steg en stund av sin häst
och gick för sig själv avsides
på min oldfaders mark som gäst.

Men marken kung Apis gödde
har länge mig närt med sitt korn,
och behövs det mera bevisning,
så har jag osynliga horn.
Är det då inte förbannat
att förvägras sin konungalott;
min kungabörd har jag besannat,
men aktas som fellah blott.
Kan du säga mig, vad jag ska göra,
du, som på råd synes rik, —
det gäller att bli om möjligt
kung Apis, den store, lik.

PER GYNT.

Ers höghet får bygga pyramider
och hugga en större sfinx
och kriga, som doktorn säger,
med turken både rechts och links.

FELLAHN.

Jo, det låter det ska jag säga!
En fellah, en svulten lus!
Jag som knappast en gång kan värja
för råttor och möss mitt hus.

Fort, karl, hitta på något bättre,

som gör både stor och trygg
och därjämte alldeles lik med
kung Apis bak på min rygg.

PER GYNT.

Nå, om ers höghet sig hängde
och därpå i mullen snöd
inom kistans naturliga gränser
förhöll sig alldeles död?

FELLAHN.

Det vill jag. Mitt liv för en repstump!
Om halsen med snarans knut!
Till en början blir det nog skillnad,
men den jämnar tiden ut.

(går bort och gör anstalter för att hänga sig)
BEGRIFFENFELDT.
Det var en personlighet, herr Per,
en man med metod.

PER GYNT.
Ja, ja, men se där,
se han hänger sig. Gud var oss nådig till slut!

Jag blir sjuk, vet knappt till mig mer. Jag vill ut!

BEGRIFFENFELDT.

Ett övergångstillstånd, det varar så kort.

PER GYNT.

En övergång? Vartill? Förlåt, jag vill bort.

BEGRIFFENFELDT.

(håller kvar honom)

Är ni galen?

PER GYNT.

Inte ännu, Gud bevara.

(Oväsen. Minister Hussein tränger fram genom hopen).

HUSSEIN.

Man har sagt, här är kommen en kejsare i dag.

(till Per Gynt)

Är det ni?

PER GYNT.

(förtvivlad)

Ja, naturligtvis är det jag.

HUSSEIN.

Gott, här är noter, som ni ska besvara.

PER GYNT.

(river sig i håret)

Hejsan, ju värre, dess bättre, låt gå.

HUSSEIN.

Vill ni hedra mig med ett bläckdop alltså?

(bugar djupt)

Jag är en penna.

PER GYNT.

(bugar ändå djupare)

Och jag ett pergament

med kejserligt krimskrams försett och försänt.

HUSSEIN.

Min historia, herre, är kort och gott denna,

jag gäller för ett sandhus men är en penna.

PER GYNT.

Mitt öde, herr Penna, i få ord är givet,

jag är ett ark papper, där intet blev skrivet.

HUSSHEIN.

Ingen mänska förstår, vad jag bäst går i land med,
alla vill de bruka mig att strö sand med.

PER GYNT.

Jag var i en kvinnas ägo en silverknäppt bok,
det är ett och samma tryckfel, vara galen och klok.

HUSSEIN.

Tänk er, vilket förtärande liv,
vara penna och aldrig smaka udden av en krniv.

PER GYNT.

(hoppar högt)
Tänk er vara renbock, ta språng i stupen,
aldrig känna mark, bara tumla i djupen.

HUSSEIN.

En kniv! Jag är slö. Få mig skuren och slitsad,
världen förgås, om min spets ej blir snitsad.

PER GYNT.

Vore synd om en värld, som ej tycks så fördömlig,
och som Skaparen själv gav betyget berömlig.

BEGRIFFENFELDT.
(räcker honom en dolk)

Här är kniv.

(Hussein griper den)

Haha, vad jag bläcket skall njuta,
vilken vällust att skära sig!

BEGRIFFENFELDT.
(drar sig tillbaka)

Så — inte spruta!

PER GYNT.
(i stigande ångest)
Håll i'en!
HUSSEIN.
Håll i mig, det är ordet,
håll i, fatta pennan! Papperet på bordet!
(faller)

Jag är utsliten. Efterskriften blir denna:
han levde och dog som en ihållen penna.

PER GYNT.

(i svindel)
Vad ska jag? Var är jag? Du store, håll fast,
jag är allt vad du vill, en turk, en syndare,
ett bergtroll — men hjälp — det var något som

brast.

(skriker)
Jag kan inte hitta ditt namn i hast;
hjälp mig du, alla dårars förmyndare!
(faller i vanmakt)

BEGRIFFENFELDT.

(med en halmkrans i handen, gör ett språng och sätter sig grensle
över honom.)

Ha! Stolt i dyn! Om städs han bleve
så värd den krona —
(trycker kransen på honom)
nu han bär!
(ropar)
Han leve! Självets kejsare leve!

SCHAFMAN.

(i buren)

Es lebe hoch der grosse Per!!

FEMTE AKTEN.

(Ombord på ett skepp i Nordsjön utanför norska kusten.
Solnedgång, stormigt väder.)

(Per Gynt, en kraftig gammal man med isgrått hår och skägg,
står akter om kajutan. Han är halvt sjömansklädd i jacka och höga
stövlar. Dräkten något sliten och mefdaren. Han själv väderbiten
och med hårdare uttryck. Skepparen vid ratten hos rorgängaren,
manskapet föröver.)

PER GYNT.

(håller armarna på relingen och stirrar in mot land)
Se Hallingskarven i vinterdräkt.
Han bröstar sig, gamlen, i kvällssoln käckt.
Jag ser jökeln, bror hans, snett bakom stå.
Han har ännu den gröna iskåpan på.
Folgefonnen hon är nu så fin,
ligger som en jungfru i skäraste lin.
Var inga galningar, gamla gossar,
stå där ni står, ni är gråstensklossar.

KAPTENEN.
(ropar förut)
Lanternan upp och två man vid ratten!
PER GYNT.

Det friskar i!

KAPTENEN.

Vi få storm till natten.

.

PER GYNT.

Har man från havet känning av Ronden?

KAPTENEN.

Nej, var det likt, den ligger bak Fonnen.

PER GYNT.

Eller Blåhö?

KAPTENEN.

Nej, men uppifrån riggen

ser man i klarväder Galdhöpiggen.

PER GYNT.

Var har vi Hårteigen?

KAPTENEN.

(pekar)

Så ungefär!

PER GYNT.

Det var sant.

KAPTENEN.

Ni tycks något hemmastadd här.

PER GYNT.

Då jag reste ut, for jag här förbi,
och dräggen, sa ordspråket, den sitter i.
(spottar och stirrar mot kusten)

Där inne, där det svartnar i klyfta och klov,
där dal'n kryper smal mellan fjällens skrov,

och under, där fjorden öppnar sig blå,
där är det mänskorna bo alltså?

(ser på kaptenen)
De bygger glest här i landet.

KAPTENEN.
Ja men;
här är vida emellan och långt igen.

PER GYNT.

Är vi inne vid gryningen?

KAPTENEN.

Så vid pass,

ifall inte natten blir alltför vass.

PER GYNT.

Det tjocknar i väster.

KAPTENEN.

Det gör så.

PER GYNT.

Stopp!

Ni kan påminna mig, när jag sedan gör opp.

Jag är sinnad, som man säger, att öva gott

mot manskapet.

KAPTENEN.

Tackar!

PER GYNT.

Det blir bara smått.

Guld har jag grävt, och mist vad jag fann;

fatum och jag dra ej jämnt med varann.

Ni vet vad jag har här ombord i behåll.

Det är slumpen, resten for fan i våld.

.

KAPTENEN.

Det är mer än nog att ge er respekt
bland folket i orten.

PER GYNT.
Jag saknar släkt,
är ej väntad av någon som räcker mig famnen.
Nå, så slipper jag krus och fjäs där i hamnen.

KAPTENEN.
Där har vi vädret.

PER GYNT.

Kapten, hör på!
Har någon av ert folk särskilt knalt och illa,
ska jag inte se snålt på några dalrar som trilla.

KAPTENEN.
Det var hyggligt, de har det ju si och så,
hyran är knapp, det kan bäst jag bedöma,
hustru och barn har de var på sin kant,
kom de nu hem med en extra slant,
blev det ett möte de sent skulle glömma.

PER GYNT.

Är de gifta?

KAPTENEN.

Gifta, ja hela skocken,
men den som har det som värst är kocken,
där är svarta hungern hemtam i huset.

PER GYNT.

Gifta? Har någon som väntar vid härden
och gläds att de kom —

KAPTENEN.

Ja, på fattigmans sätt.

PER GYNT.

Och vad sker, när en kväll de når hem efter
färden?

KAPTENEN.

Då lagar väl käringen en välkomsträtt.

PER GYNT.

Det blir ljus i staken?

KAPTENEN.

Ja, då tänds ljuset,
kanske två; så en sup, och öl finns i kruset.

PER GYNT.

Och så sitter de i stugan, har brasa på hällen,
har ungarna kring sig, det är stoj hela kvällen;
de hör ej varann för ett prat utan ända,
sådan glädje rår.

KAPTENEN.

Ja, det kan nog hända.
Och därför var det vackert att lova som ni
litet tillskott.

PER GYNT.
(slår näven i relingen)
Det låter vi vackert bli.
Är jag galen, tror ni? Tror ni jag pungar
ut till fromma för andras ungar?
Jag har slitit nog hårt att tjäna mitt mynt.
Ingen väntar på gamle Per Gyrnt.
.

KAPTENEN.

Ja, ja, som ni vill. Era pengar är era.

PER GYNT.

Just så, om dem ska vi inte bli flera.

Så fort ankaret fäster, gör opp på minuten
min hyttplats från Panama hem, jag ber,

så brännvin till manskapet, sen inte mer,

ger jag mera, kapten, kan ni slå mig på truten.

KAPTENEN.

Jag ger helst kvittens i den vanliga formen,
men, förlåt, efter kulingen kommer nu stormen.

(Han går fram över däcket, det har blivit mörkt. Ljus tändas i kajutan, sjögången tilltar, töcken och tunga skyar.)

PER GYNT.

Hålla hemma en barnhög som larmar,

följas av andras tankar över hav,

bäras på avstånd på andras armar;

ingen nånsin en hågkomst mig gav.

Ljus i staken? Nej, mörk ska den stå,

jag ska hitta på något, supa dem fulla,

så de djävlarna över bryggan ska rulla,

druckna ska de komma till käring och ungar,

de ska slå i bordet och svära så det rungar,

skrämma från vettet båd' stora och små,

käringen ska skrika och rymma ur husset,

släpa ungarna med, hela glädjen i gruset.
(skeppet kränger, han raglar och har svårt att hålla sig på benen)

Nå, det var en ordentlig överhalning;

havet arbetar som hade det betalning;

det är ännu sig självt i sin nordangång,
sjön på tvär'n lika vred och vrång.
(lyssnar)
Vad är det för skrik?

UTKIKEN.

(för över, ropar)

Ftt vrak i lä!

KAPTENEN.

(midskepps, kommenderar)

Dikt bidevind!

STYRMANNEN.

Syns det folk på skutan?

UTKIKEN.

Jag ser tre.

STYRMANNEN.

Se skäret står vitt som en brä!

PER GYNT.

Ut med jollen!

KAPTENEN.

Den kantrar, och så är vi utan.

(går för över)

PER GYNT.

Strunt värt.

(till några av manskapet)

Är ni folk, så hjälp på minuten!
Vad fan, om ni får lite saltskum i truten!
.

BÅTSMANNEN.

Det är stört ogörligt i sådant hav.

PER GYNT.

De skriker igen. Jag tror sjön saktar av.
Försök du, kock! Här bjuds dig en slant.

KOCKEN.

Nej, inte för tjugu pund sterling kontant.

PER GYNT.

Ni hundar, ni avskrap som havet gungar!
Kan ni glömma det är folk som har käring och
ungar?
Nu vänta de där hemma.

BÅTSMANNEN.

Tålamod är sunt.

KAPTENEN.

Fall av för brottet!

STYRMANNEN.

Vraket gick runt.

PER GYNT.

Det blev tyst med ens.

BÅTSMANNEN.

Ja, där gick de i stöpet,
och världen fick tre nybakta änkor på köpet.

(Ovädret tilltager. Per Gynt går akter över.)

PER GYNT.

Det finns ingen tro bland mänskorna mer,
ingen kristendom, såsom skrivet och sagt är,
litet gör de gott och mindre de ber,
och har rakt ingen aktning för högre makter.
I ett väder som i natt är Vår Herre farlig,
de kräken bort akta sig, tänka, som sant är,
det är vågsamt att leka med elefanter.
Och så visar de en fräckhet så uppenbarlig!

Nå, jag är ju skuldlös, jag stod vid kanten
av offerkistan till reds med slanten.

Men vad har jag för det? Det finns ju ett ord:
Dygden belönas, som man ju säjer.

Ja, det håller nog streck på torran jord,

men min själ det är värt en pris snus ombord,
där man ramlar ner bland pack och plebejer.
Man är aldrig sig själv på havsens bölja,

från däck till köl får de andra man följa,
slår hämndens timme för båtsman och kocken,
jag stryker helt visst i plurret med skocken.
Här ställs åsido ens särskilda krav,

man är som en pölsa i slaktarbutiken,

jag har felat, har varit för from rent av,

och nu har jag otack för den trafiken.

Var jag ung slog jag om i denna dag

och tog i för en tid med hårdare tag.

Nå, än kan det ske. Nu ska folk höra av et,

Per Gynt är kommen i höjden över havet,
gården ska jag vinna med ont eller gott,

den ska byggas om, den ska lysa som ett slott,
men i stugan släpps ingen in från orten;

de ska stå och skruva på mössan vid porten,
tigga och lisma, det må de fritt,
.

men ingen får en endaste skilling av mitt.
Ska jag under ödets piskrapp grnissla,
så finns det väl de jag i gengäld kan gissla.
FRÄMMANDE PASSAGERARE.

(står i mörkret vid Per Gynts sida och hälsar vänligt)

God afton!

PER GYNT.

God afton! Vad? Vem är ni?

PASSAGERAREN.

Er medpassagerare här på skutan.

PER GYNT.

Jaså? Jag trodde jag var alldeles utan.

PASSAGERAREN.

En falsk förmodan, som nu är förbi.

PER GYNT.

Förunderligt då först i denna stund
vi träffas.

PASSAGERAREN.

Jag går inte ut förrn mot natten.

PER GYNT.

Ni är vit som ett lärft. Är ni sjuk?

PASSAGERAREN.

Nej, för katten,
tack som frågar. Jag känner mig frisk och sund.

PER GYNT.

Vilken storm!

PASSAGERAREN.

Ja, det blåser välsignat ibland.

PER GYNT.

Välsignat?

PASSAGERAREN.

Högt som hus vräker havet;
det är så det vattnas i munnen av'et.
Tänk vart vrak som i natt blir begravet,
och tänk alla lik som ska flyta i land!

PER GYNT.

Bevare oss!

PASSAGERAREN.

Har ni sett en hängd
eller drunknad eller kvävd?

PER GYNT.

Ni är för befängd.

PASSAGERAREN.

Liken log men tvunget och matt,
de bet sig i tungan i sitt sista skratt.

PER GYNT.

Lämna mig, karl!

PASSAGERAREN.

En fråga bara:
Om vi stötte på grund till exempel nu bums
och sjönk i mörkret?
.

PER GYNT.

Ni tror det är fara?

PASSAGERAREN.

Jag vet verkligen inte, vad jag ska svara;
men antag jag flöt och ni sjönk där plums.

PER GYNT.
Å, sladder!

PASSAGERAREN.

En möjlighet blott kan så vara,
men tänk att vid gravens brädd ni just stod,
då delar man givmilt ut vad man haver —

PER GYNT.
(griper åt fickan)
Hå, pengar?
PASSAGERAREN.
Nej, men ni är väl så god
och skänker mig ert ärade kadaver?

PER GYNT.

Nu går det för långt.

PASSAGERAREN.

Bara liket, förstår ni.
Det är för min vetenskaps skull.

PER GYNT.
Nu går ni!
00

PASSAGERAREN.

Men käre, betänk, ni har fördel av detta;

jag obducerar, får allt till rätta.

Vad jag främst vill söka är sätet för drnömmarna
och för övrigt syna er kritiskt i sömmarna.

PER GYNT.
Vik hädan!

PASSAGERAREN.

Men käre, en drunknad kropp! —

PER GYNT.

Ni bespottare eggar ovädret opp;

det är för besatt. Vi ha storm och regn

och hejdlös sjö; allt ger syn för sägn,

att vi stryker på kuppen, och ni begabbare,
ni skickar er ju så, att det kommer desto snabbare.

PASSAGERAREN.
Ni tycks inte upplagd för vidare förhandling,
men tiden medför ju mången förvandling.
(hälsar vänligt)
När ni sjunker, jag kommer och hör mig för;
kanske är ni då vid bättre humör.

(går in i kajutan)

PER GYNT.

Ohyggliga karlar dessa vetenskapsmän,

vilket fritänkarväsen!
(till båtsmannen som går förbi)
Ett ord, min vän,

passagerarn — vad är han för dårhushjon?

. 0

BÅTSMANNEN.

Vi ha ingen mer än er, herr patron.

PER GYNT.

Ingen mer? Nu blir det allt värre och värre.

(till jungmannen som kommer från kajutan)

Vem gick i kajutdörren?

JUNGMANNEN.

Skeppshunden, herre.

(går förbi)

VAKTEN.

(ropar)

Land rätt för ut!

PER GYNT.

Hör htt, vill ni höra,

mitt gods upp på däck!

BÅTSMANNEN.

Vi ha annat att göra.

PER GYNT.

Det var pladder, kapten, det var skämt vad som

sa’s;

visst, alldeles visst ska jag hjälpa kocken.

KAPTENEN.

Klyvaren sprang!

STYRMANNEN.

Och där strök focken!

0

BÅTSMANNEN.

(skriker för ut)

Grundbrott för bogen!

KAPTENEN.

Hon går i kras!

(Skeppet törnar på. Larm och förvirring.)

(Under land bland skär och bränningar. Skeppet går under.)

(Jollen med två man skymtar i dimman. En brottsjö fyller den.

Den kantrar. Ett skrik höres och allt blir stilla en stund. Litet efter kommer den upp och nedvända båten till synes. Per Gynt dyker upp och ned vid dess valv.)

PER GYNT.

Hjälp, båt från land, jag förmår inte mer.
Fräls, Herre Gud, som i nöd man ber!
(klamrar sig fast vid båtens köl)

KOCKEN.

(dyker upp på andra sidan)

Ack, Herre Gud, för mina små
var nådig, låt mig stranden nå!
(håller sig i kölen)

PER GYNT.

Släpp!

KOCKEN.

Släpp!

PER GYNT.

Jag slår.

KOCKEN.

Jag slår igen.

. 0

PER GYNT.

Jag dräper till som själva den;
släpp, jollen bär nu inte två.

KOCKEN.
Jag vet.

PER GYNT.
Nå bort!
KOCKEN.

Bort själv!

(De slåss. Kocken lamslår sin ena hand. Han klänger sig fast med den andra.)

PER GYNT.

Så, så. —
Den näven bort!

KOCKEN.

Nej, inte slå,
tänk, hemma väntar mina små.

PER GYNT.

Men jag är barnlös jag ännu
och tarvar livet mer än du.

KOCKEN.

Släpp, ni har levat, jag är ung.

PER GYNT.

Fort, skynda, sjunk, du blir så tung.
0

KOCKEN.

Var nådig, vik i Herrans namn;
er saknar ingen där i hamn.

(skriker och släpper)
Jag drunknar.

PER GYNT.
(griper efter honom)

I ditt huvudhår
jag håller. Läs ditt fadervår!

KOCKEN.

Allt svartnar, ingenting jag minns.

PER GYNT.

Fort, bara huvudsaken hinns!

KOCKEN.

Giv oss i dag!

PER GYNT.

Nej, hoppa över!

Du lär nog få vad du behöver.

KOCKEN.

Giv oss i dag vårt —

PER GYNT.

Samma sång,

det märks att du var kock en gång.

(släpper taget)

KOCKEN.

(sjunkande)

Giv oss i dag vårt daglig —

(försvinner)

.

PER GYNT.

Amen!

Du var en kock av gamla stammen.

DEN FRÄMMANDE PASSAGERAREN.

(griper i båten)

Så länge liv finns, är det hopp.

(tvingar sig upp på båtkölen)

Go'morr'n. Ni skrek, så dök jag opp;

det var ju trevligt träffa er.

Jag spådde sant, som ni nu ser.

PER GYNT.

Släpp, jollen sjunker som en sten.

PASSAGERAREN.

Jag simmar med mitt vänstra ben,

jag flyter, får jag här i kanten

med fingret hålla fast vid spanten.

Och nu till liket —

PER GYNT.

Tig!

PASSAGERAREN.

Förlåt!

Men hela resten strök ju åt.

PER GYNT.

Håll mun!

PASSAGERAREN.

Ja visst, för allan del.

(tystnar)

0

PER GYNT.

Vad gör ni?

PASSAGERAREN.

Tiger.

PER GYNT.

Satans spel!

PASSAGERAREN.

Och väntar.

PER GYNT.

(sliter sig i håret)

Jag blir galen. Svara!

Vad är ni?

PASSAGERAREN.

(nickar)

Vänlig.

PER GYNT.

Mer? Förklara!

PASSAGERAREN.

Vad tror ni väl? Vem liknar mig?

PER GYNT.

Ja, är det inte fan, så säj.

PASSAGERAREN.

(sakta)

Plär han väl tända lyktans ljus

på skräckens väg i nattens brus?

. 0

PER GYNT.

Se så, när saken redes ut,

ni är ett ljusets bud till slut?

PASSAGERAREN.

Har det en gång vart halvår hänt

att ni har ångstens allvar känt?

PER GYNT.

Rädd blir man ju, när ofärd ruvar,

men era ord, de gå på skruvar.

PASSAGERAREN.

Har ni en gång i livet hunnit

en seger som i ångst ni vunnit?

PER GYNT.

(ser på honom)

Kom ni att öppna mig en dörr,

så var det dumt ni ej kom förr.

Det är ju meningslöst att välja

den stund, då havet vill en svälja.

PASSAGERAREN.

Var segern kanske sannolikare

med hemmets lugn som tyst predikare?

PER GYNT.

A nej, men edert tal var gäckande,

hur kan ni tro, det verkar väckande?

PASSAGERAREN.

I vår krets räknas det att le

som högsta patos vi kan me’.

0

PER GYNT.

Sån stil! För publiken passabelt,

kan för en biskop bli blamabelt.

PASSAGERAREN.

Den svärm som sov i stoftets urnor

försmår i vardagslag koturner.

PER GYNT.

Vik från mig, skräck, vik hädan, man,

jag vill ej dö, jag ska i land!

PASSAGERAREN.

För den skull kan ni andas fritt,

man dör ej i s mitt.

(glider bort)

PER GYNT.

Där kröp det fram ändå till sist,

det var en tråkig moralist.

(Kyrkogården i en högt liggande fjällbygd.)

(Likfärd, präst och allmoge, den sista psalmversen sjunges.

Gynt går förbi utanför på vägen.)

PER GYNT.

(vid grindarna)
En landsman går världens väg här i dag,
Gud ske lov, att det inte är jag.

(träder in)

PRÄSTEN.
(talar vid graven)
Och nu, då själen går emot sin dom
och stoftet vilar som en skida tom,
. 0

nu, kära vänner, tala vi ett ord
om denna dödes vandring på vår jord.

Ej rikedom och ej förstånd han hade,
omanlig var hans hållning, talet slappt.

Sin mening vekt och ovisst fram han lade,
och herre i sitt hus det var han knappt.

I kyrkan såg han kring lik den som beder
om lov att såsom andra sitta neder.

Som yngling kom han hit en vacker dag
från Gudbrandsdal'n, det minns båd ni och jag,
och till sin sista dag, det minns vi även,

i fickan höll han jämt den högra näven.

Det var det egna, just det där med handen,
och så det blyga i hans sätt och skick,
som fäste mannens bild, så att man kan den
helt tydligt se, som än han bland oss gick.

Men trots hans steg vi föga kunde följa
och trots hans främlingskap, så vet vi visst
den hemlighet så väl han sökte dölja:
hans högra hand ett finger hade miist.

För många Herrans år sen, låt mig se,
det var i Lund, och mönstring var på färde
i krigets tid, då landet oss begärde,
då inför alla stod dess väl och ve.

Jag var tillstäds; där satt bakom ett bord
kapten och länsman jämte två sergeanter
och pojk på pojk blev mätt på alla kanter
och till soldat i hastig vändning gjord.

Full stugan var och ungdom utav samma

soldatskrot hördes utanföre glamma.

Då ropades ett namn, en ny kom fram,
en som var blek som snön på jökelns kam;
han roptes närmare, han nådde bordet,
hans högra hand var insvept i en klut,
han klämde, sväljde, snappa' efter ordet,
kapten befallde honom sjunga ut.
Då vart han röd, och så brast tungans band:
det blev ett hastigt maummel om en skära
som slant och som i vådahugg så nära,
då tummen strök, fått med hans hela hand.
I stugan blev det tyst i samma stund,
man bytte blickar och man drog på mun,
man pojken stenade med ögonkast,
han såg ej haglen, kände dem dock vasst.
Då stod kaptenen upp, den gamle, grå,
och spotta', pekade och sade: gå!
Och pojken gick, man vek åt bägge sidor,
så att i mitten blev en gatloppsgång,
han kom till dörr'n, där gav han sig på språng,
upp bar det genom lunder, över lider,
i stup där häll är staplad över hällarna,
han hade hem däruppe högt bland fjällarna.
Ett halvår efter var det hit han kom
med mor och nyfött barn och fästekvinna.
Arrende lyckades han snarligt finna,
där ödemarken gränsar upp mot Lom.

Han gifte sig i hast, han byggde hus
och bröt sig mark i fjällmons hårda grus.
Han kom i farten, mången åkerfläck
snart böljade däruppe, gul och käck.
Vid kyrkan jämt han gömde handen skyggt,
men hemma tror jag nog hans fingrar nio
fick träla fullt så hårt som andras tio. —
En vår rev älven bort den gård han byggt.
De slapp ifrån med livet: svång och svulten
begynte han på nytt sitt verk med makt.
Till hösten ren steg röken över hulten
ifrån ett hus i bättre skydd förlagt.
.

För floden ja — men jökeln vräkte ned,
om två år låg det under fjällets skree.

Dock, mannens mod av skred och flod ej

bräcktes,
han grov och röjde rastlöst dagen lång,
och förrän mon igen av snö betäcktes,
hans ringa hus stod rest för tredje gång.

Tre söner hade han, de skulle gå
i skola ner i byn, och dit var långt
och bygdevägen, den var svår att nå
igenom klovet, stupande och trångt.

Vad gjorde han? Den äldste själv sig redde;
blott där, var stigen sjönk för brant och stygg,
med tåg om livet fadern honom ledde.

De andra bar han fram på arm och rygg.

Så slet han år från år och de blev män,
här fanns väl skäl att vänta gott igen.
Tre burgna herrar i den nya världen
ha glömt sin norske far och skolefärden.

Han var en kortsynt man, han ej förmådde
se utanför de sinas snäva ring.

Vad starkt som malmklang andras hjärtan nådde
var honom meningslösa bjällerkling.

Folk, fosterland, det lysande och höga

stod städse skymt av töcken för hans öga.

Men denne mannen, ödmjuk, ödmjuk var han,
på domen från sin mönstringsdag jämt bar han,
så visst som han på kind bar blygselns brand
och i sin ficka dold en stympad hand.

En brottsling var han — ja, så klart som dagen,
men det är ett, som lyser över lagen,

som skyn en högre tinnekrans har ställt
därovan Glittertinnens blanka tält.

En dålig borgare: för stat och kyrka

han var ett gagnlöst träd — i skog, vid älv,
i hemmets värv, där hade han sin styrka,
där var han stor, för att han var sig själv.
Den klang han fått behöll han på sin stig,
ett gammalt strängaspel med lätet dämpat,
och därför frid med dig, som stilla kämpat,
som stred och föll i bondens lilla krig.

Det värv att hjärtan eller njurar pröva
må icke stoftet, men dess Herre öva,
dock visst och fast jag bär det hoppets bud:
den mannen står som krympling ej för Gud.

(följet skingrar sig och går. Per Gynt står ensam kvar.)

PER GYNT.

Se det, det kallar jag kristendom!
Ingenting hemskt, allt fridsamt och hyggligt.
Ja, ämnet, att vara sig själv orygggligt,
i mun på en prästman, så klok och from,
blir därmed yttermera uppbyggligt.

(ser ned i graven)

Var det kanske han, som högg sig i knogen
den dag, då jag låg på hygge i skogen?
Vem vet, om jag inte stod med min stav
vid randen av denne min själsfrändes grav,
så kunde jag tro, det var jag, som där sov
och sanndrömd hörde mitt pris och lov.
Det är riktigt ett vackert kristeligt skick
att ägna den döde en erinringsblick
med välvillig granskning av levnadsdagen,
jag har intet emot att när timmen är slagen
ta min dom av denna värdiga bygdepräst.
Nå, det dröjer förrn min sak blir föredragen,
det lär töva förrn dödgrävarn ber mig till gäst,
.

och som Skriften säger : vad bäst är, är bäst,
och likaledes: den tiden, den sorgen,

och vidare: tag ej din likfärd på borgen.

Ja, kyrkan ger dock den sanna trösten,

det har jag just inte hittills förstått;

nu känner jag ändå, vad det gör gott

med ett kunnigt ord från den myndiga rösten:
Som du sår, skall du också en gång uppskära.
Sig själv skall man vara och sitt skall man bära
och sitt skall man vara i stort och i smått.

Går lyckan emot, så har man dock äran

att ha fört sin levnad i samklang med läran.
Nu hemåt! Blir vägen än brant och trång.

Må ödet stå mig emot obevekligen.

Gamle Per Gynt går sin egen gång, .
fattig men dygdig, sig själv oförnekligen.

(han gånr).

(Backe vid en uttorkad flodbädd. En sammanstörtad kvarn vid

Eälven, grunden uppriven, ödeläggelse runt om. Högre upp en stor
gård.)

(Uppe vid gården hålles auktion, talrik allmoge samlad, dryckjom
och stoj. Per Gynt sitter på en grushög nere vid kvarntomten.)

PER GYNT.

Åter och fram, det är lika långt,

ut och in, det är lika trångt.

Tiden gnager och älven skär.

Gå utom, sa Böjgen; det får man hiär.

EN SORGKLÄDD MAN.

Nu är kvar bara skräp från skrubbar och vrår.
(får syn på Per Gynt)

Guds fred. Är här främmande ute och går?

PER GYNT.

Väl mött, här är samlat ett muntert lag.
Är det bröllop här eller barnsöl i dag?

DEN SORGKLÄDDE.
Det är snarare hemkomstöl, hade jag tänkt,

för i maskens hål ligger bruden sänkt.
PER GYNT.

Och masken rivs om trasor och klutar?

DEN SORGKLÄDDE.

Ja, ja, så är det ju visan slutar.

PER GYNT.

Alla visor ha samma slut,
och alla är de gamla, jag kan dem förut.

EN TJUGUÅRIG POJKE.
(med en stöpslev)

Här ska ni se, vad för lustigt jag köpt,
i den har Per Gynt sina silverknappar stöpt.

EN ANNAN.
Och penningskäppan — den tog jag på fläcken.

EN TREDJE.
Och jag gav en skilling för krämarsäcken.

PER GYNT.
Per Gynt, vem var han?

DEN SORGKLÄDDE.

Jag kan ge besked.
Han var svåger till döden och Aslak Smed.
.

EN GRÅKLÄDD MAN.

Du glömmer ju mig, är du full eller vriden?

DEN SORGKLÄDDE.

Du glömmer på Häggstad fanns dörrlås den tiden.

DEN GRÅKLÄDDE.

Men du var då aldrig kräsen på varan.

DEN SORGKLÄDDFE.

Må hon inte dra döden vid näsan, den maran.

DEN GRÅKLÄDDE.

Kom, svåger, en sup för svågerskaps skull!

DEN SORGKLÄDDE.

Svågra mig hit och dit, du är full.

DEN GRÅKLÄDDE.

Prata smörja. Blodet är aldrig så tunt,

något släkt med Per Gynt är vi allt landet runt.

(drar iväg med honom)

PER GYNT.

(sakta)

Bekanta från förr...

EN POJKE.

(ropar efter den sorgklädde)

Salig mor går igen

och nyper dig, Aslak, om strupen du fuktar.

PER GYNT.

(reser sig)

Agronomernas sats — här gäller ej den:

ju mer man rör i't, dess bättre det luktar.

EN POJKE.

(med ett björnskinn)

Se katten på Dovre! Ja, bara fällen.

Det var den, som drev bort trollet på julekvällen.

EN ANNAN.

(med en renskalle)

Här ser ni den stolta vildren, som bar

Per Gynt på sin rygg över Gendineggen.

EN TREDJE.

(med en hammarc, ropar till den sorgklädde)

Hej, Aslak du, tänk att släggan fanns kvar,

som du bruka den gången, då fan klöv väggen.

EN FJÄRDE.

(tomhänt)

Mats Mo, se här kappan som trollar bort syn.

I den flög Per Gynt och Ingrid i skyn.

PER GYNT.

Brännvin, gott folk! Jag är gammal och duven.

Väven är skämd. Jag gör auktion på stuven.

EN POJKE.

Vad har du att sälja?

PER GYNT.

Ett slott, som är grant,

det ligger i Ronden, murat bastant.

POJKEN.

En knapp är bjudet.

.

PER GYNT.

Till en sup får du gå;

vore skam att slå för mindre än så.

EN ANNAN.

Han är lustig, gubben.

(Folket trängs omkring honom)

PER GYNT.

(ropar)

Grane, min skimmel, .

vem bjuder?

EN HOPEN.

Var går han?

PER GYNT.

Mot västerhimmel,

mot nedgången, gossar. Den travarn kan tävla

i fart med Per Gynt, då han ljög och skrävla'.

STÄMMAN.

Har du mer?

PER GYNT.

Mest smörja; guld har jag minst.

Allt har köpts med förlust och det säljs utan vinst.

EN POJKE.

Ropa ut!

PER GYNT.

En dröm om en knäppebok.

Den kan ni få för en hyska utan krok.

POJKEN.

At fanders med drömmar!

PER GYNT.

Mitt kejsarrike,

jag slänger det, hugg för er, det har ej sin like.

POJKEN.

Följer kronan med?

PER GYNT.

Ja, av skönaste strå,

den passar den första, som sätter den på.

Hej, här är mer, ett vindlagt ägg,

en dåres gråhår, profetens skägg.

Tag allt, bara visa, var mon är belägen —

var stolpen med inskriften finns: Här går vägen!

LÄNSMANNEN.

(som nyss kommit)

Hör du, du har visst fått dig för mycket i västen,

min gubbe, din väg kan gå rakt i arresten.

PER GYNT.

(med hatten i hand)

Mycket möjligt, men säg mig, vem var Per Gynt?

LÄNSMANNEN.

(kort)

Vad pratar du?

PER GYNT.

Svara, jag ber så försynt.

LÄNSMANNEN.

Han sägs ha fuskat ihop en del dikter.

.

PER GYNT.

Var han diktare?

LÄNSMAN.

Ja, allt starkt och stort
han diktade hop, att han hade gjort.
Men om ursäkt, jag har nu andra plikter.

(går)

PER GYNT.

Och var är han nu, denne märklige man?

EN ÅLDRING.

Han for över havet till främmande land.
Det gick honom illa, som var man tänkt sig,
han är hängd länge sen, eller själv har han hängt
sig.

PER GYNT.

Se så, då behöver man inte tvista
om att salig Per Gynt blev sig själv i det sista.

(hälsar)

Farväl och mycken tack för i dag!

(går några steg men stannar igen)
Nej, glada ungdomar, säg vill ni höra
en liten ramsa i vederlag?

FLERA.
Ja, kan du berätta?

PER GYNT.
Det låter sig göra.

(kommer närmarce)

(det smyger liksom en främmande min över honom)
0

I San Francisco jag grov efter gull

och staden var av gycklare full.

Den ene spelte harpa med tänderna,

den andre flög kring i spansk halling på händerna,
en tredje skrev vers, men hans huvudskål

genomborrades med en nål.

En kväll till gycklarmarknan kom fan

för att pröva sin framgång och lycka i stan.
Hans fack var det: på bestickande vis

grymta liksom en verklig gris.

Hans personlighet drog, fast han inte var känd,
huset var fullt, och förväntan var spänd.
Han steg fram, och hans mantel i veck sig lade,
man muss sich drapieren, som tysken sade.
Men under — och det kunde ingen väl drömma —
hade han lyckats en griskulting gömma.

Och så begynte då prestationen:

hin håle nöp och nasse gav tonen;

det hela hölls som en fantasi

över svintillvaron, bunden och fri.

Till slut ett tjut som vid slaktarns stick

och konstnärn bugade hövligt och gick.
Innehållet dryftades sen och bedömdes,
minspelet klandrades än, än berömdes.

En del fann röstens uttryck för tunt,

andra fann dödskampen konstigt återgiven.
Men i ett var de ense laget runt:

själva grymtningen, den var ytterst överdriven.
Se det fick hin håle, den dumma fan,

för han räknade fel på publiken i stan.

(Han hälsar och går. Det faller en osäker stillhet över mängden.)

.

(Pingstafton inne i storskogen. Längre bort i en utröjning en
hydda med ett renhorn över dörrgaveln.)

(Per Gynt hkryper i dungen och plockar vildlök.)

PER GYNT.

Det här är en ståndpunkt, var är den nästa?
Allt ska man pröva och välja det bästa.
Jag har så gjort — uppifrån Caesar
och utför, ända till Nebukadnesar.
Så skulle jag dock genom biblisk historien,
den gamle gossen fick ty till sin mor igen.
Det står ju skrivet: av jord äst du kommen,
vad det gäller i livet, är att fylla vommen.

Men vildlök? Förslår ej, nej, listig ska jag vara,
villebråd ska jag snärja i snara.
Här är vatten i bäcken, inte ska jag törsta,
bland vilddjuren får jag ändå räknas som det

första.
När jag en gång ska dö, då kryper jag i lä
i bråten under ett vindfällt trä.
Som björnen jag kavar en lövhög över mig
och ristar i barken, förrn döden söver mig:
Här vilar Per Gynt, en lyckad figur,
kejsare över alla andra djur.
Kejsare?

(med ett invärtes skratt)
Nej, gamla spåmansgök,

du är ingen kejsare, du är en lök.
Och nu ska jag skala dig, Per, ska du se;
det hjälper dig inte att jämra och be.

(tar en lök och plockar av skal efjer skal)
Detta ytterskal med revor och hak
är skeppsbrottsmannen på jollens vrak;

och se här — passagerarns blad som begynt,
fast tunt, att röja smak av

Sen har vi guldgrävarjaget. All saft
är borta, om nånsin någon det haft.
Denna tjockhud, hård i nerv och i flik,
är pälsverksjägarn vid Hudsonvik.
Det därinnanför, du milde, förskona!
Det slänger vi tvärt, det liknar en krona.
Här är forntidsforskarn, kort men kraftig,
och här är profeten, färsk och saftig,
han stinker av lögn, som skrivet står,
så det vattnas i hedersmäns ögonvrår.
Detta uppblåsta blad, som rullar sig samman,
det är herrn, som levde i fröjd och gamman,
svartnat och sjukt syns skiktet därnäst,
svart kan betyda både neger och präst.

(plockar flera på en gång)
Skal efter skal jag plockar med fart,
kommer inte kärnan i dagen snart?

(plockar av hela löken)

Nej, Gud, om den finns. Till det innersta inre
är alltsammans skal, bara mindre och mindre.
Naturn är satirisk.

(kastar resterna ifrån sig)

Fan må grubbla,

går man i tankar, kan lätt man snubbla.
Nå, den faran ler jag åt, kan jag bedyra,
jag ligger ju rotfast på alla fyra.

(kliar sig i nacken)

Underlig ordning, tänk, vilken röra!

Livet så att säga har en räv bakom öra,

men tag fast den? Han flyr, och när allt kommer
kring
.

man fångar något annat — eller ingenting.
(han har kommit i närheten av stugan, får syn på den och studsar)
Denna stuga? — På mon —
gnider ögonen)
Jag tycker — jag ser —
Känner jag igen den? Ja, mer och mer:
Vildrensskallen, som spretar över gaveln,
en havsfru, skapt som en fisk från naveln —
Lögn, ingen havsfru, lås mot tankar.
Plankor och spik mot trolltyg som bankar.

SOLVEIG.

(sjunger i stugan)

Nu är här till pingstafton redo igen,
kära gossen min, långt bort
att du dröjer än!
Är bördan tung att bära,
så unna dig ro.
Jag väntar nog, du kära,
jag gav dig min tro.

PER GYNT.

(reser sig dödsblek)
En som minnes och en som har glömt,
en som har mistat och en som har gömt.
O allvar, här krossas vraket mot strand,
o ångest, här hade kejsarn sitt land.

(Natt, furumo, en skogsbrand har härjat, förkolnade trädstammar
milsvitt inöver. Vita dimmor här och var mot marken.)

(Per Gynt springer över mon)
PER GYNT.

Aska, töcken, stoft, som sopas,
här är nog att bygga av.

Unkenhet och röta hopas

innerst i en kalkvit grav.
Dödfödd kunskap, dröm och dikt
murar grund till pyramiden.
Verket reser sig med tiden,
trappstegsvis av lögn och slikt.
Allvar flykta, ånger fly,
skyltar på dess topp mot sky,
fyller domsbasunen med sitt:
Petrus Gyntus Caesar fecit.
(lyssnar)
Jag hör röster gråta stilla,
barnagråt, till hälften sång,
och för foten nystan trilla.
(sparkar)
Undan, ni gör stigen trång!

NYSTAN.
(på marken)
Vi är tankar,
du skulle tänkt oss.
Vid tröskeln vi bankar; —
du fötter ej skänkt oss.

PER GYNT.
(går åt sidan)
En av er fick livsgestalt,
den vart skevbent, lam och halt.

NYSTAN.

Vi ville rysta

dvaltyngda själar.

Här få vi nysta

kring nattvandrarns hälar.

.

PER GYNT.

(snubblar)

Grågarnstult, fördömda slok!

Lägger du för far din krok?

(Ulyr undan)

VISSNA LÖV.

(fyga för vinden)

Vi är en lösen,

du skulle ställt oss;

på stig och i rösen

kvalmet har fällt oss.

Masken fått äta oss

i flikar och bukter,

vi fick aldrig fläta oss

i krans om frukter.

PER GYNT.

Fåfäng var dock ej er födsel,
lägg er still och bli till gödsel!

SUSNING I LUFTEN.

Vi är sånger,

du skulle sjungit oss,
tusende gånger

du kuvat och tvungit oss.
I hjärtats djupa

schakter vi flämtat,

du aldrig oss hämtat.
Pest i din strupa!

PER GYNT.

Pest i dig, fördömda gnäll,
fick jag fred i diktens tjäll?

(tar en genväg)

DAGGDROPPAR.
(falla från grenarna)
Vi är tårar,
som du skulle fällt, du,

istagg, som sårar,
kunde vi smält ju.
Nu får den stinga
i luden bringa,
såret är slutet,
vårt välde brutet.

PER GYNT.

Tack, jag grät i Rondens hult,
fick på baken likafullt.

BRÄCKTA STRÅN.

Vi är verk, du

skulle ha övat oss,
missmod oss märkt nu,
knäckt och dövat oss.
På yttersta dagen

vid skranket vi står,
du ställs inför lagen,
din lön du nog får.

PER GYNT.

Skurkstreck! Är det skick att skriva
mig till boks det negativa?

(skyndar iväg)

ÅSES STÄMMA.

(i fjärran)

Tvi Per, min gosse,

släden stjälpte du.

.

Ur nersnöad mosse

aldrig mig hjälpte du.

Till slottet du fört mig? —

Nej, vilse i fjällen.

Fan har förfört dig

med spöet från hällen.

PER GYNT.

Bäst en usling flyr med hast,

jag har nog av egen last,

får jag fans därtill på nacken

segnar jag väl bums i backen.

(springer)

(Ett annat ställe på mon.)

PER GYNT.

(sjunger)

Dödgrävare, hej, era hundar, hitåt,
en bräkande klockares griftelåt,
om hattens brätte en sorgeflik,
jag har många döda, jag följer lik.

(Knappstöparen med en redskapskista och en stor stöpslev kommer på en sidoväg.)

KNAPPSTÖPAREN.

God kväll, du gamle!

PER GYNT.

God kväll igen!

KNAPPSTÖPAREN.

Vart ska han i brådskan?

PER GYNT.

På gravöl, min vän.

KNAPPSTÖPAREN.

Jaså. Jag ser lite skralt numer —
Med förlov, är det möjligen Per jag ser?

PER GYNT.

KNAPPSTÖPAREN.

Sicken tur!

PER GYNT.

Nej, hur är det då fatt?

KNAPPSTÖPAREN.

Jo, det är just Per Gynt jag ska hämta i natt.

PER GYNT.

Ska du det? Vem är du?

KNAPPSTÖPAREN.

Jag är knappstöparn, Per,

och nu ska du ner i min slev — se här.

PER GYNT.

Vad ska jag i den?

KNAPPSTÖPAREN.

Smältas om.

PER GYNT.

Smältas om?

.

KNAPPSTÖPAREN.

Här är den, skurad och tom, kom, kom,

beställd är din kista, färdig din grav,

ditt skrov snart de hungriga maskarna fägnar,
men om själen nyss man den ordern mig gav
att hämta den genast å Mästers vägnar.

PER GYNT.

Och det utan varning? Går omöjligt an.

KNAPPSTÖPAREN.

Till begravning och barnsöl, min gode man,
är det gammal hävd välja dagen för festen
utan ringaste varsel till hedersgästen.

PER GYNT.

Det går runt i min hjärna — vem är du egentligen?

KNAPPSTÖPAREN.
Knappstöpare, sa jag. Förstår du nu äntligen?

PER GYNT.

Jag förstår, kärt barn har många namn,

jaså då, Per, det är där, du ska i hamn!

Men det, kära du, är ej ärligt spel.

Jag är värd något bättre trots vissa fel.

Jag är inte så oäven, tro mitt ord,

jag har övat åtskilligt gott här på jord,

på sin höjd kan jag kallas en missledd stackare
men alls inte någon förhärdad rackare.

KNAPPSTÖPAREN.

Alltså, du är inte — och det är just knuten —
till synder i högre mening förbruten.
0

Se, därför slipper du elden och svavlet
och slängs i min slev med det övriga dravlet.
PER GYNT.

Nämn det vad du vill, slev eller pöl,
drägg och fradga är samma sorts öl.
Vik, satan!

KNAPPSTÖPAREN.

Du är väl aldrig så grov,
att du menar jag travar på hästehov?

PER GYNT.

På hov eller rävaklo — se dig för,
fort iväg, och passa dig för vad du gör!

KNAPPSTÖPAREN.

Men hör då, min vän, du far storligen vilse,
bägge har vi brått, och därför ska jag tillse,
du får allting från grunden tillrättalagt.

Du är inte, efter vad själv du sagt,

någon storartad syndare ju egentligen,
knappt en medelsorta.

PER GYNT.

Du blir resonlig nu äntligen.

KNAPPSTÖPAREN.

Men erkänn ändå, att för långt det ginge,
om namn av dygdemönster du finge!

PER GYNT.

Det gör jag ju heller inte anspråk på.

.

KNAPPSTÖPAREN.

Alltså mitt emellan och si och så.

Riktigt storvulna syndare är en syn,

som man numer på allfarsväg söker förgäves.
Det vill mera till än att traska i dyn,

till en synd både kraft och allvar det kräves.

PER GYNT.
Det är sant vad du säger, min själ, jag märker,
man ska busa på som gamla bärsärker.
KNAPPSTÖPAREN.

Ja men du, min vän, du tog synden lätt.

PER GYNT.

Bara utanpå, min vän, som en vägdyskvätt.

KNAPPSTÖPAREN.

Nu blir vi ense, svavelpölen

är inte för er, som rotat i gölen.

PER GYNT.

Och alltså, min vän, kan jag gå som jag kom?

KNAPPSTÖPAREN.

Nej, alltså, min vän, ska du smältas om.

PER GYNT.

Vad är det för knep ni här hemma gjort
ihop, mens jag låg på utrikes ort?

KNAPPSTÖPAREN.

Seden är gammal som ormens förförelse
och beräknad att hindra värdeförstörelse.

Du känner ju hantverket — du har gett akt,
en stöpning kan arta sig till strunt, rent ut sagt.
Stundom bli knapparna öglelösa.

PER GYNT.

Då slänger man skräpet.

KNAPPSTÖPAREN.

Ja, ja, minsann,
Jon Gynt hade namn om sig att slösa,
så länge ur skäppa och säck fanns att ösa.
Men Mätster, ser du, är sparsam, han,
och därför blir han en bärgad man.
Han vräker ej bort så där obeaktande
vad till råstoff syns tjänligt vid närmre
betraktande.
Du var nu ämnad, skimrande hel,
till en världsvästens knapp, men öglan slog fel.
Och därför ska du i skräplådan slängas
för att, som det heter, i massan mängas.

PER GYNT.
Du menar väl aldrig få mig blandad och bytt,
smält ihop med patrasket till någonting nytt?
KNAPPSTÖPAREN.

Jo, min själ, menar jag så, .
det ha vi gjort med inte så få.
Så gör man i Kongsberg med pengar, som förts

i marknan så länge att prägeln förstörts.

PER GYNT.

Men det är ju nidskhet och grymt gnideri.
Kära min vän, låt mig slippa fri!
.

En blanksliten skilling, en knapp, som ej fäster,
vad är det för en man i den ställning som Mäster?

KNAPPSTÖPAREN.

Å, såsom och eftersom anden där finnes,
metallvärdet alltid ur honom vinnes.

PER GYNT.

Nej, säger jag, nej, med klor och tänder
står jag detta emot, vad annat som händer.

KNAPPSTÖPAREN.

Men vilket annat? Var dock förnutftig,
för himlen är du ej tillräckligt luftig.

PER GYNT.

Jag är blygsam, så högt inte blicken jag lyft,
men av självet släpper jag aldrig ett dyft.

Låt mig dömas helt hyggligt på yttersta dagen,

behandlas på gammaldags sätt efter lagen,

ja, sätt mig, där han med hoven är herre,

i hundrade år, men helst något färre.

Pinan blir ändå bara moralisk,

och alltså väl inte så pyramidalisk.

Det har ju en ände, som skrivet står,

och som räven sade, ens timme slår,

man vet, man får träda tillbaka till slut,

och man hoppas på ett bättre och härdar ut.
Men detta andra — det att gå opp

som ett grand i en annans, en främmandes kropp —
detta stöpslevsväsen, där gyntskheten upphör.
Min själ i dess innersta djup det upprör.

KNAPPSTÖPAREN.

Men, kära Per, tag ej saken så hårt,

sådant lappri må väl inte falla dig svårt.
Dig själv har du aldrig varit förut,
vad mer omttill gagn du dör nu till slut?

PER GYNT.

Har Per Gynt inte varit — jag må väl le,
vad annat var han då, om jag får be?

Du dömer, min vän, som den blinde om färgen.
Kunde du syna mig in i märgen,

skulle du träffa bara Per och Per,

intet annat eller mer är tillfinnandes där.

KNAPPSTÖPAREN.

Omöjligt, en order som min kan ej skämta,
se, här står skrivet: Per Gynt ska du hämta.
Han har stått sitt livs bestämmelse mot;

i stöpsleven med'en som utskott och skrot.

PER GYNT.

Prata smörja, här menas en annan person.
Står det verkligen Per, inte Rasmus eller Jon?

KNAPPSTÖPAREN.

Dem har jag för länge sedan smält om,
förhala ej tiden, utan kom!

PER GYNT.

Nej, om jag det gör! Jo, det var just snyggt,
om du fann i morgon mandatet var byggt

på ett misstag. Se opp, och betänk dig, karl,
det kan följa ansvar.
.

KNAPPSTÖPAREN.
Min order är klar.

PER GYNT.
Ge mig anstånd!

KNAPPSTÖPAREN.

Därom finns ingenting skrivet —
Men vad vill du med det?

PER GYNT.

Bevisa dig visst
att jag varit mig själv genom hela livet.

För därom rörde sig ju vår tvist?

KNAPPSTÖPAREN.

Bevisa? Med vad?

PER GYNT.

Med vittnen och attester.

KNAPPSTÖPAREN.

Jag är storligen rädd, att det vrakas av Mäster.

PER GYNT.

Omöjligt! För övrigt den tiden, den sorgen!
Låt mig låna mig själv, få mig själv på borgen!
Jag är snart här igen, bara en gång föds vi,
och sig själv, som man skaptes, håller man på,
ja, är vi nu eniga?

KNAPPSTÖFAREN.

Nåja, låt gå!
Men minns, att vid nästa korsväg möts vi.

(Per Gynt springer.)

(Längre bort på mon.)
(Per Gynt i full fart.)
PER GYNT.

Tid är pengar, som skrivet står,

den som nu visste, var korsvägen går!

Är den när eller fjärran? Var jag ränner,
jorden som glödande järn mig bränner.

Ett vittne, en själ, som är ärlig och trogen!

Men slikt stod väl aldrig att finna på skogen.
Vilket fuskverk till världsordning! Jo, det är nätt,
när det krävs bevis för ens solklara rätt!

(En gammal krokig gubbe med stav i handen och påse på nacken
traskar framför honom.)

GUBBEN.
(stannar)

Kära, ge en husvill gubbe en slant!
PER GYNT.
Förlåt, hade jag småmynt, så fick du på stället.

GUBBEN.

Prins Per! Är det sant! En så gammal bekant!

PER GYNT.

Vem är du?

GUBBEN.

Han minns ej den gamle i fjället!

PER GYNT.

Du är väl ej...

.

GUBBEN.

Dovregubben! Jo, är jag så!

PER GYNT.

Dovregubben? Han från Ronden, åhå!

DOVREGUBBEN.

Ack, jag har kommit så jämmerligt på knäna!

PER GYNT.

Bankrutt?

DOVREGUBBEN.

Ja, plockad och plundrad i grund,

stryker vägarna kring som en svulten hund.

PER GYNT.

Hurra! Slikt vittne växer inte på träna!

DOVREGUBBEN.

Herr prinsen har också blivit grå sedan sist.

PER GYNT.

Kära svärfar, åren gnager och tärer,
nå, streck över alla privata affärer!
Framtför allt, inte någon familjetvist,
jag var galen den gången .

DOVREGUBBEN.

A ja, nå nå,
prinsen var ung, och vad gör man inte då!
Men klokt var av prinsen att bruden försmå,
det har spart honom skam inför halva Europa.
För sen har hon rakt spårat ur —

PER GYNT.
Jaså, sa..
DOVREGUBBEN.

Ja, hon fick då en eklut att genomgå,
och tänk, hon och Trond ha nu flyttat tillhopa!

PER GYNT.

Vilken Trond?

DOVREGUBBEN.

Han i Valfjäll.

PER GYNT.

Åhå, jaså, Trond?

Det var den jag locka fäbodjäntorna från.

DOVREGUBBEN.

Tänk, dotterson min är nu stora karln,

och hans barn ha ej heller i växten stannat.

PER GYNT.

Kära, sluta ditt piadder om mågar och barn,

jag har på hjärtat något alldeles annat.

Jag har kommit i en särdeles vansklig ställning

och önskar ett vittnesmål eller attest,

och med det kunde svärfar hjälpa mig bäst.

Det ska alltid bli en dricksslant i vedergällning!

DOVREGUBBEN.

Å, kan jag bli prinsen till nytta med mitt,

kan jag själv få ett intyg, så blir vi ju krvitt.

.

PER GYNT.

Med nöje! Jag har lite knalt om kontanter
och får gneta och gnida på alla kanter.

Men hör vad det gäller! Ni minns nog gott,
när jag mälde mig som friare i Rondens slott?

DOVREGUBBEN.

Å bevars, herr prins!

PER GYNT.

Nå, nå, nog nu med prinsen!
Med våld och makt ni tog ju i håll,
ville ändra min syn med ett snitt i linsen
och skapa mig om från Per Gynt till ett troll.
Vad gjorde jag då? Jag satte mig mot,
svor jag ville stå på egen fot.
Jag försakade kärlek och makt och ära
för att vara mig själv. På det ska ni svära
inför tinget.

DOVREGUBBEN.

Nej, aldrig, hur kan han begära?

Han vill visst rent av till lögn mig driva.
I trollbyxor såg jag ju själv honom krliva,
och han smakte vårt mjöd.

PER GYNT.

Ja, ni locka förförande
men jag satte mig bestämt emot det avgörande,
och det är just det en ska känna sin man på,
det är slutversen dock, som det kommer an på.

DOVREGUBBEN.
Men i slutet, Per, blev din sak mer än skev.
0

PER GYNT.
Lögn!
DOVREGUBBEN.

Förrn du steg från Rondebordet
mitt valspråk du bakom örat dig skrev.

PER GYNT.
Vilket?
DOVREGUBBEN.
Det klyvande, starka ordet.
PER GYNT.
Ordet?

DOVREGUBBEN.

Ja, ordet som gränsen drog
mellan mänska och troll: Troll, var dig själv nog!

PER GYNT.
(viker ett steg tillbaka)

Nog!
DOVREGUBBEN.

Och av yttersta krafter och håg
har du därefter levat, min bästa måg!

PER GYNT.
Jag, Per Gynt?

DOVREGUBBEN.
(gråter)
Ja, nu spörjes skönligen
din otack, som troll har du levat, fast lönnligen.
.

I ordet, jag lärde dig, medlet du fann

att svinga dig upp som bärgad man.

Och så kommer du här och knycker på nacken
åt mig och det ord, du är skyldig hela tacken!

PER GYNT.

Nog! FEtt bergtroll, en egoist?
Det där sladdret blir mig för svårt till sist.

DOVREGUBBEN.

(drar fram en packe gamla tidningar)
Du må tro, att vi håller avisor numera,
se här, rött på svart i en ledande spalt,
där Blocksbergsposten dig prisar i allt.
Det gjorde också Häcklefjällsbladet med flera,
allt sedan den vinter, då du emigrerade.
Du får läsa dem, Per. Här finner du hans
artiklar, som är med »Bockfot» signerade.
Här står om det trolleligt nationella,
skribenten anser den satsen gälla,
att det litet kommer an på horn och svans,
om vi har en rem blott av huden till mans.
Vårt nog, lyder slutet, ger trollets stämpel
åt mannen, och så nämnes du som exempel!

PER GYNT.

Ett bergtroll, jag?

DOVREGUBBEN.

Ja, den saken är klar.

PER GYNT.

Kunde lika så gärna blivit där jag var?
Kunde suttit i ro i Rondens kulor,
spart slit och släp och många par sulor?

Per Gynt ett troll! Du svamlar i rus,

adjö, här har du en skilling till snus!
DOVREGUBBEN.

Nej, kära —

PER GYNT.
Släpp, nu har du galnats nog galet!
Du är barn på nytt, din plats är hospitalet.
DOVREGUBBEN.

Ja, det är dit just jag söker och vill.

Men min dottersons avkomma har som jag sagt
fått här i landet så svårligen makt,

de säger jag bara i böcker är till.

Ja, släkten är värst, det ordspråket håller,

jag stackare har fått pröva dess halt.

Det är hårt att gälla för dikt och joller.

PER GYNT.

Det är flera det händer, ta saken kallt!

DOVREGUBBEN.

Och själv har vi troll ingen understödskassa.
Ingen fattigbössa hos oss man fördrog —
Nå, i Ronden skulle sånt ju heller ej passa.

PER GYNT.

Nej, där gällde det satans: var dig själv nog!

DOVREGUBBEN.

Å, prinsen kan då inte klaga på ordet!
Och om han på något sätt vill och förmår —
.

PER GYNT.

Min gubbe, där kom du på galet spår,
jag har själv, som man säger, slagit vantarna i bordet.

DOVREGUBBEN.

Är prinsen på kneken? Är det verkligen sant?

PER GYNT.

I grund! Mitt prinsliga jag står i pant,
förbannade troll, och det rår ni för!
Där ser man vad dåligt sällskap gör.

DOVREGUBBEN.

Så ramla mitt hopp då, som nyss kom på benen;
adjö, jag får knaggla mig in till staden.

PER GYNT.
Och vad sedan?

DOVREGUBBEN.

Jag går välan in vid scenen;
nationalkaraktärer sökas i bladen!

PER GYNT.
Lycka på resan! Hälsa dit bort!
Kan jag slita mig lös, är jag efter om kort.
Jag ska skriva en galen men grundlig historia,
en fars med titeln: »Sic transit gloria!»

(springer vägen bortöver)

(Vid en korsväg.)

PER GYNT.

Nu gäller det, Per, som aldrig det gällt,

detta dovriska nog har domen fiällt.

Skutan är vrak, man får flyta på stumparna.

Vad som helst: bara inte bland
vrakgodsklumparna!

KNAPPSTÖPAREN.
(på vägskälet)

Nå, Per Gynt, var har du attesten?
PER GYNT.

Har vi korsvägen här? Det var fort beställt.

KNAPPSTÖPAREN.
Jag ser i ditt anletes skylt för resten
vad listan säger, innan jag läst den.
PER GYNT.

Jag kom vilse — man kan få nog av att ränna.

KNAPPSTÖPAREN.

Nå, för övrigt, vad tjänar det till allt det här?

PER GYNT.

Ja, på skogen nattetid får jag bekänna —

KNAPPSTÖPAREN.

Där traskar dock en gubbe, ropa hit honom, Per!

PER GYNT.

Han är full, så den mödan kan vi oss spara.

.

KNAPPSTÖPAREN.

Men kanske han kunde?

PER GYNT.

Tyst, nej, — låt vara!

KNAPPSTÖPAREN.

Så hugger vi i då!

PER GYNT.

En fråga blott?

Att vara sig själv, vad är det i grunden?

KNAPPSTÖPAREN.

Ett underligt spörsmål från dig! Ena stunden
försäkrar du...

PER GYNT.

Svara mig kort och gott!

KNAPPSTÖPAREN.

Att vara sig själv är sig själv att döda,

men på dig är den tolkningen bortkastad möda.
Låt det kallas: att möta med den uthängningsskjylt,
som Mäster med sina tecken har fyllt.

PER GYNT.

Men den som nu aldrig veta fick,
vad Mäster ment med en?

KNAPPSTÖPAREN.

Det ska man ana.

PER GYNT.

Men hur ofta slår inte aningen klick,
och då går man i stöpet mitt i sin bana.

KNAPPSTÖPAREN.

Förvisso, Per Gynt, den sin aning förspiller
går blindvis mitt i den ledes giller.

PER GYNT.

Den här affären är ytterligt kvistig;

jag avstår alltså, efter saken syns tvistig,
från att vara mig själv. Det lyckas nog knappt
att få det bevisat, däri ger jag tappt.

Men nyss när jag gick här ensam på mon,

jag kände ett nyp av samvetesskon,

jag tänkte: du är dock en syndare, Per!

KNAPPSTÖPAREN.

Är vi där nu igen?

PER GYNT.

Nej, här är något annat.

Jag menar en stor nu, i lust och begär,
i dåd och i ord, inte bara i brister —

I utlandet har jag levt om förbannat.

KNAPPSTÖPAREN.

Kan så vara, men låt mig få se ett register!

PER GYNT.

Ja, låt mig få uppskov, jag söker prästen
och skriftar i hast och ger dig attesten.
.

KNAPPSTÖPAREN.

Ja, saken är klar, om du lämnar mig den,
och då kommer inte stöpslevshistorien igen.
Men ordern, Per?

PER GYNT.

Å, ditt papper är skrynkligt
och gulnat, det härrör från äldre datum.
En tid jag levde så slappt och ynkligt
och spelte profet och trodde på fatum.

Ja, får jag försöka?

KNAPPSTÖPAREN.
Men..

PER GYNT.

. Kära, snälla,
här i bygden har du inte stort att beställa,
här är luften så frisk att den lägger en aln
till befolkningens ålder, bort med din slev!
Kom ihåg, vad Justedalsprästen skrev:
»Det är sällan någon dör här i daln!»

KNAPPSTÖPAREN.

Nästa korsväg! Där möts vi för sista gång.

PER GYNT.

En präst, om han så ska gripas med tång!

(Han springer.)

(Ljungbacke, vägen buktar bortefter höjdsträckan.)

PER GYNT.

Den här kan bli nyttig till mycket nog,
sa Askepott, skatvingen upp han tog.

Vem tänkte ens syndaskuld kunde som så

fria en ur klämman i ellofte stunden?

Nå, saken är likafullt kitslig ändå,

ty ur askan i elden bär det i grunden.

Men det finns ett ord som i tidernas lopp

vunnit hävd: så länge man lever, har man hopp.

(En mager person i högt uppskörtad prästrock med ctt
fågelfängarnät över axeln springer upp över backen.)

PER GYNT.

Vem där? En präst med ett fågelgarn!
Hej hopp, jag är lyckans skötebarn!
God afton, herr pastor, stigen är svår.

DEN MAGRE.

För en själ man gör ju vad man förmår.

PER GYNT.

Är det en som ska himmelshögt?

DEN MAGRE.

Nej, rent ut sagt,
jag hoppas den går mot en annan trakt.

PER GYNT.

Herr pastor, får jag slå följe ett stycke?

DEN MAGRE.

Mycket gärna! Sällskap är efter mitt tycke.

PER GYNT.

Jag har något på hjärtat.

.

DEN MAGRE.

Heraus, lägg an!

PER GYNT.

Ni ser här framför er en rättskaffens man.

Aldrig jag fälldes av laga dom,

aldrig jag satt inom lås och bom.

Men stundom förlorar foten sitt fäste

och snubblar.

DEN MAGRE.

Ack ja, det händer den bäste!

PER GYNT.

Och dessa småsaker .

DEN MAGRE.

Bara små?

PER GYNT.

Ja, jag höll mig alltid från synder en gros.

DEN MAGRE.

Då, kära ni, låt mig vara i fred;
jag är inte den ni tycks räkna med.
Men ni ser på mina fingrar? Vad finner ni där?

PER GYNT.

En nagelformation, som man helst såg beskuren.

DEN MAGRE.

Och ni sneglar på min fot?...

PER GYNT.

(pekar)

Har ni den av naturen,

den hoven?

DEN MAGRE.

Jag smickrar mig med att så är.

PER GYNT.

(lyfter på hatten)

Jag kunde ha svurit på ni var präst!

Och så har jag den äran — nå, det bästa är bäst:

Här är salsvägen, köksdörrn är för plebejen;

kan du träffa kungen, gå utom lakejen!

DEN MAGRE.

Er hand! Ni tycks mig så fördomsfri!

Nå, vad kan jag tjäna er med, kära ni?

Be mig inte om pengar och jordiskt väl,

slikt kan jag inte skaffa, slog ni mig ihjäl.

Det är klent med affären och svagt med profiten,

marknan är flau och omsättningen liten.

Ingen tillgång på själ, blott i nedan och ny

en enda...

PER GYNT.

Så? Märnniskosläktet hedrar sig?

DEN MAGRE.

Nej, tvärtom, det skamligt förnedrar sig.

De hamnar mest i stöpslev, förty —

PER GYNT.

Jag har redan hört åtskilligt talas därom,

.

egentligen var det därför jag kom.

Men jag ville vara blygsam ...

DEN MAGRE.

Säg ut, jag ber!

PER GYNT.

Jag behövde ...

DEN MAGRE.

Ett tillhåll, vad? Ett kvarter?

PER GYNT.

Innan jag bad, har ni gissat min bön.

Rörelsen går ju, som ni säger, bedrövligt,
och att ta den så noga, kanske inte är behövligt.

DEN MAGRE.

Kära vän —

PER GYNT.

Jag är anspråkslös; någon lön
är egentligen ingen nödvändighet,
blott jag vänligt bemöts efter ort och omständighet.

DEN MAGRE.

Varm lägenhet?

PER GYNT.

Inte för varm och helst
tillstånd att gå igen, fri och frälst,
att träda tillbaka, när så mig behagar,
när det yppar sig utsikt till bättre dagar.

DEN MAGRE.

Kära vän, gör mig ont å era vägnar,

men ni kan inte tro, vad suppliker det regnar
av den sorten från folk, när de få signaln

att lämna, som de säger, den här jämmerdaln.

PER GYNT.

Men när jag betänker min förra vandel,
kan jag rent av yrka på inträdesrätt.

DEN MAGRE.

Bara småsaker ju?

PER GYNT.

Ja, på vis och sätt —

men nu kommer jag ihåg, jag drev negerhandel.
DEN MAGRE.

De finns, som drev handel med viljor och sinn,
men så klåparaktigt att inte de slapp in!

PER GYNT.

Jag har skeppat några Brahma-figurer till Kina...

DEN MAGRE.

Vita plåstret igen! Nej, tillåt mig flina!
Det finns folk, som skeppar ut fulare figurer

i predikningar, konster och litteraturer.

Ni får allt stå utanför.

PER GYNT.

Ja, men vet.

jag har till och med gått och spelat profet.

.

DEN MAGRE.

I utlandet! Humbug! De flestas skådan

ins blaue slutar i avskrädeslådan.

Har ni inte annat att hänvisa till,

så kan jag inte hysa er, så gärna jag vill!

PER GYNT.

Jo, i sjönöd — jag höll i en jolles spant —

den drunknande griper ett strå, står det skrivet, —

och sig själv är man närmast, säg, inte sant? —

och så halvt om halvt skilde jag en kock från livet.

DEN MAGRE.

Om åtminstone ej förrn vid köksan ni stannat

och så halvt om halvt skilt henne från något annat!
Men vad är nu det där för halvkvädet snack?
Ni bör förstå, att man vänder och vrider

för att slippa ödsla dyrt bränsle i tider

som dessa, på sådant vämjeligt pack!

Ja, bli inte ond, era synder gällde

skällsordet, som jag i hettan fällde!

Hör, käraste vän, slå det där ur sinnet

och gör er med stöpslevstanken förtrolig!

Om jag skaffar er husrum, vad tror ni ni vann?
Tänk efter, ni är en förståndig man.

Ja, det är sant, ni behöll ju minnet,

men utsikten över erinringens land

blev för huvud och hjärta ej minsta grand,
blev, som svensken säger, så lagom rolig,

ni fick intet varken att gråta eller le över,
intet att jubla eller klaga ve över,

intet, som gjorde er kall eller het,

bara sådant, som gjorde er äckel och förtret.

PER GYNT.

Det står skrivet: den har ej lätt att förstå,
var skon klämmer, som inte har den på.

DEN MAGRE.

Det stämmer — och pris vare den och den
har jag bara av en omaka stövel känn.
Men det var sant det — apropå stövlar,

jag får ge mig av, om jag inte ska gå bet
på att hämta en stek, som jag hoppas blir fet.
Det går knappast an, jag står här och vrövlar.

PER GYNT.

Törs man fråga, vad syndafoder som gött
den karln?

DEN MAGRE.

Det sägs ha bestått i att vara.
sig själv i alla de skiften som mött.
Det är huvudsaken!

PER GYNT.

Sig själv? Förklara!

Hör det folket hemma i ert element?

DEN MAGRE.

Som det faller sig, porten står alltid på gränt.

Man kan vara sig själv på två slags vis,

vara rät eller avig i kappan och kragen.

Ni vet man gör porträtt i Paris

med hjälp av solen som avtecknar dragen.

Konsten som hör till de nyupptäckta

ger negativa bilder eller ock direkta.

De förra få skugga för ljus alltigenom

.

och är stygga att se för varjom och enom,

men likheten finns, och det gäller få fram'en

om inte fotografen ska stå där med skammen.

Har nu en själ i vandel och liv

producerat sig till ett slikt negativ,

så får inte plåten därför kasseras,

den skickas helt enkelt till mig att justeras.
Jag tar mig an den till fortsatt behandling

och med tjänliga medel sker en förvandling.
Jag dampar och doppar, jag rensar och bränner
med svavel och annat som fackmannen känner,
tills den äskade bilden på plåtens skiva

går fram, det vill säga — den positiva.

Men har man som ni halvt plånat sig ut,

då hjälper varken svavel eller kalilut.

PER GYNT.

Till er alltså som en korp man kom

för att vända vit som en ripa om?

Nå, vad namn bär det negativa porträtt,

ni ska få positivt nu på nyssnämnda sätt?
DEN MAGRE.

Där står Peter Gynt.

PER GYNT.

Peter Gynt, jaså,

är herr Gynt sig själv?

DEN MAGRE.

Ja, det svär han på.

Pre GYNT.

Nå, trovärdig är han, sagde berr Peter.

DEN MAGRE.

Kanske känner ni honom?

PER GYNT.

AÅ ja, som det heter;

alltid känner man någon.

DEN MAGRE.

Var såg ni'en sist?

Jag har bråttom.

PER GYNT.

Nere vid Kap var det visst.

DEN MAGRE.

Di Buona Speranza?

PER GYNT.

Ja, men han hissar
nog hastigt segel, om han gör som jag gissar.

DEN MAGRE.

Så måste jag dit förutan haranger

och ta honom tvärt på stående fot.

Det där Kaplandet var mig alltid emot;

där finns några usla missionärer från Stavanger.

(far i väg söderut)

PER GYNT.

Den dumma hunden! Han ger sig på språng
med tungan ur halsen! Jo, näsan blir lång!
.

Det var mig en fröjd att lura den fasen,

slikt kräk tar sig ton och vill spela i basen,

som om han hade något att göra sig bred över!

Nej, den födkroken ska vi allt slå ned över,

så han halkar av pinn' med båd' stöveln och hasen!

Hm, jag sitter ej heller fast i sadeln,

jag är utstött, kan man säga, ur självägaradeln.
(Ett stjärnskott skymtar, han nickar efter det.)

Hälsa från Per Gynt, bror stjärneskott,

lyst och slocknat, i svalget förgått!

(sluter sig samman som i ångest och går djupare in i töcknet.
En stunds stillhet, så ropar han!)

Är det ingen, ingen i detta vimmel,
ingen i avgrund, ingen i himmel?
(Kommer fram längre ned, kastar sin hatt på vägen, sliter sig i
håret, småningom faller stillhet över honom.)
Så outsägligt fattig en själ kan gå
tillbaka till intet i det töckniga grå!
Du härliga jord, var inte vred,
att ditt gräs utan nytta jag trampade ned.

Du härliga sol, du lät dagsskimret leka
slösande rikt kring en folktom härd.
Det fanns ingen i hyddan att värma och smeka —
det sägs ägarn kom aldrig hem från sin färd.
Du jord och du sol, du härliga par,
det var dumt att min mor ni lyste och bar.
Naturen är givmild — av anden ställs kraven:
man får böta för sin födsel från vaggan till graven.
Jag vill upp, jag vill snötinnens högluft andas,
jag vill ännu en gång se morgonen randas,
stirra mig trött mot förlovat land,
söka att kava mig ner i en driva,
»här är ingen begraven», kan över man skriva.
Och sedan, ja sen, må det gå som det kan!

KYRKFOLK.

(sjunger på skogsstigen)
Välsignade timma,
då Gudsrikets tungor
nå jorden, som flammande stål.
Mot höjder, som glimma,
nu arvingen sjunger
på Gudsrikets tungomål.

(Per Gynt kryper ihop i skräck. .

PER GYNT.

Aldrig se dit — där är öken och öde.

långt förrn jag dog, var jag död bland de döde.

(vill lista sig in mellan buskarna men stöter på korsväg. gem)

KNAPPSTÖPAREN.

God morgon, Per Gynt, var har du din lista ?

PER GYNT,

Jag har hojtat och visslat in i det sista.

KNAPPSTÖPAREN.

Men ingen du fann att ta bikten na.

PER GYNT.

En fotograf blott på resande fot.

KNAPPSTÖPAREN.

Ditt uppskov är slut.

PER GYNT.

Ja, det närmar sig slutet.

Det är ugglor i mossen, hör du tjutet?

KNAPPSTÖPAREN.

Det är ottesångsklockan.

.

PER GYNT.

(pekarr,

Vad är det som brinner?

KNAPPSTÖPAREN.

Bara ljus i en stuga.

PER GYNT. ;

Vad är det för sus?

KNAPPSTÖPAREN.

Bara sång från en kvinna.

PER GYNT.

. Ja, där, där finner

jag syndaregistret.

KNAPPSTÖPAREN.

griper tag i honom)

Beställ om ditt hus!

(De ha kommit ut ur dungen och stå vid stugan, gryning.)

PER GYNT.

Beställa om mitt hus? Där är det, gå.

Vik hädan! Var sleven så stor som en kista,

du må tro, den rymde inte mig och min lista.

KNAPPSTÖPAREN.

Till tredje korsvägen, Per, men då!

(han viker åt sidan och går)

PER GYNT.

(närmare huset)

Ater och fram, det är lika långt,

ut och in, det är lika trångt.

(stannar)

Nej, som vildaste klagan utan ända

är det att gå in, gå hem — återvända.

o h

(går några steg men stannar igen)

Utom! sa Böjgen.

(hör sång ur stugan)

Nej, denna gång

tvärs igenom, var vägen aldrig så trång!

(han springer mot huset)

(I detsamma kommer Solveig ut i dörren, kyrkklädd, med psalmbohk med duk omkring och med stav i handen. Hon står framför honom rank och mild.)

PER GYNT.

(kastar sig ned på tröskeln)

Så möter då syndaren domens bud!

SOLVEIG.

Där är han, där är han, lovad vare Gud!

(famlar efter honom)

PER GYNT.

Klaga ut, hur syndigt ditt liv jag förspillt!

SOLVEIG.

Intet har du syndat, min käraste pilt!

(famlar igen och får fatt i honom)

KNAPPSTÖPAREN.

(bakom huset)

Registret, Per Gynt! Månntro listan blir lång?

PER GYNT.

Skrik ut vad jag brutit och aldrig försonat!

.

SOLVEIG.

(sätter sig hos honom)

Livet har du gjort mig till en ljuvlig sång,

välsignad vare du, att du kom en gång!

Och vårt morgonmöte, sen pingstklockan tonat!

PER GYNT.

Så är jag fördömd — om du gåtan ej tyder.

SOLVEIG.

Det är en som råder — säg hur den lyder!

PER GYNT.
(skrattar)

Säg den, säg den, hejsan, javisst!
Kan du säga, var Per Gynt har varit sedan sist?

SOLVEIG.
Varit?

PER GYNT.

Med bestämmelsens märke på sin panna,
som han gick ur Guds tanke, ledd av Guds hand,
kan du säga det? Annars får jag ej stanna,
går under i töcknens land.

SOLVEIG.
(ler)
Det är lätt.

PER GYNT.

Så säg, sen må det bero.
Var var jag mig själv, den hela och den sanna?
Var var jag med Guds stämpel på min panna?

SOLVEIG..

I min kärlek, mitt hopp och min tro!

PER GYNT.
(studsar)

O, lek ej med ord! Du är själv ju mor
till gossen som där — som därinne bor.

SOLVEIG.

Det är jag. Men fadern är han som förlåter
på moderns bön sin son som kom åter.

PER GYNT.

(en ljusning går över hans anlete, han ropar)

Du väna, du rena, min moder, min maka,
göm, slut i ditt hägn mig in!

(Han klamrar sig fast och gömmer sig i hennes sköte. Lång still-

het.

Solen går upp.)

SOLVEIG.

(sjunger sakta)

Sov, du dyraste gossen min,

jag skall vagga dig, jag skall vaka.

Gossen har suttit på sin moders arm,
de två, de lekte hela livsdagen varm.

Gossen har vilat vid sin moders bröst,
hela livsdagen lång. Gud signe dig, min tröst!

Gossen låg sluten till mitt hjärta ömt,
hela livsdagen lång, så trött han sig drömt.
Sov, du dyraste gossen min,
jag skall vagga dig, jag skall vaka!

.

KNAPPSTÖPARENS STÄMMA.

(bakom huset)

En sista korsväg, så möts vi igen;
och då få vi se om — få se då, min vän.

SOLVEIG.

(sjunger hägre i den ljusnande dagen)

Jag skall vagga dig, jag skall vaka,
sov och dröm, du gossen min!